

RIMSKA KERAMIKA IZ SISKA S LOKALITETA “KOVNICA”, Istraživanja iz godine 1985.

UDK 904 (398 Siscia) “652”
Primljeno/Received: 2000. 11. 30.
Prihvaćeno/Accepted: 2001. 02. 12.

Zoran Wiewegh
HR-10000, Zagreb
Vankina 21/IV
zoran.wiewegh@zg.tel.hr

U članku je obrađen keramički materijal pronađen među drvenim pilotima na lokalitetu “Kovnica”, smještenom u koritu rijeke Kupe. Analizom keramike utvrđeno je trajanje života na lokalitetu od druge polovice ili kraja 1. do u 4. st.

Ključne riječi: antika, Sisak, “Kovnica”, Kupa, rimska keramika, svjetiljke, drveni piloti

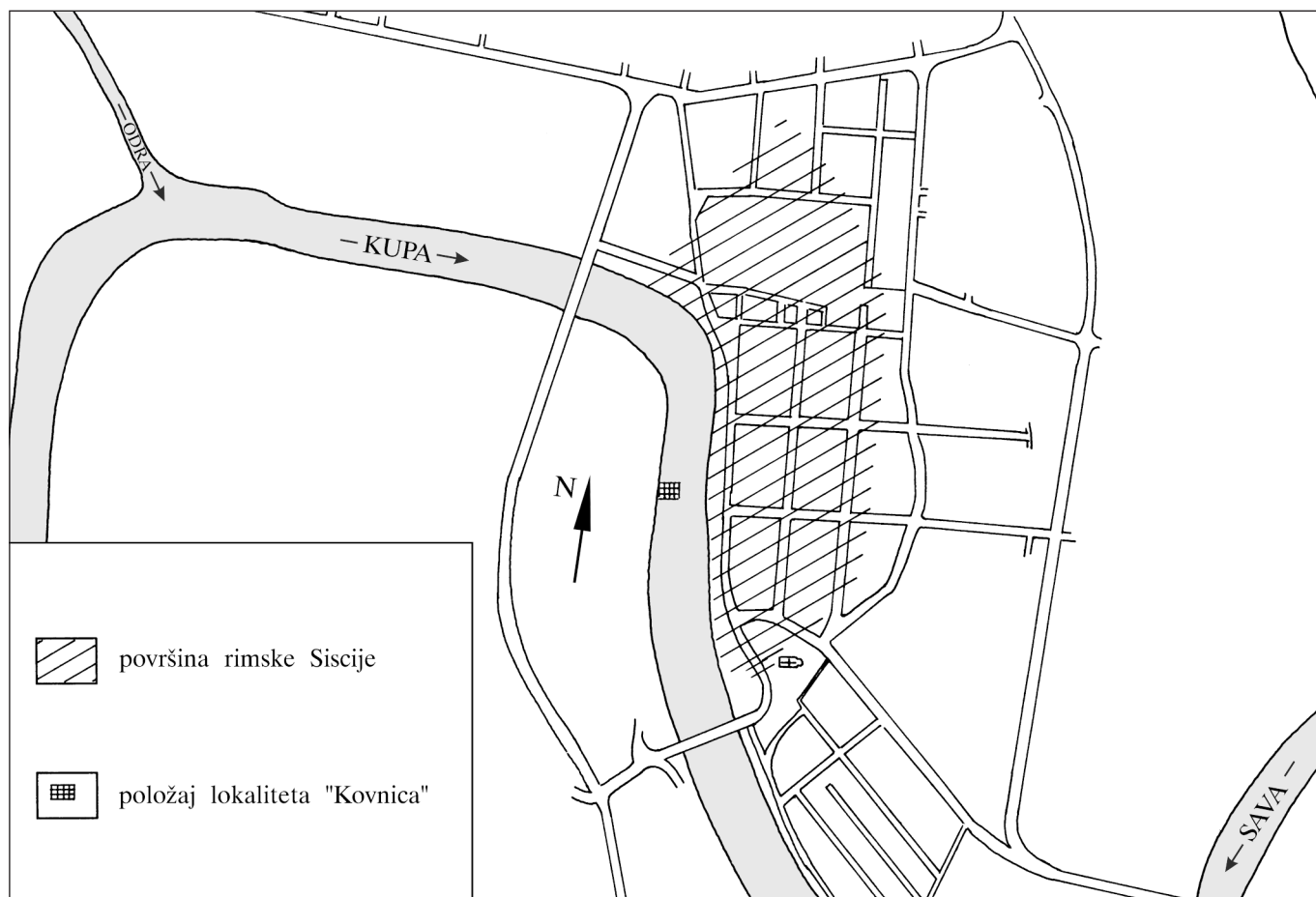
Lokalitet nazvan “Kovnica”¹ smješten je na desnoj strani korita rijeke, otprilike na pola puta između dvaju sisačkih mostova (desetak metara uzvodno, nasuprot zgrade poznate pod imenom “Mali Kaptol” na lijevoj obali rijeke). Na tom prostoru između dvaju mostova zabilježeno je nekoliko mjesta s drvenom pilotažom: odmah nizvodno od najmlađeg sisačkog mosta ostaci su pilota sojeničkog naselja (s kraja 6 st. na početak 4 st. pr. Kr.); nekoliko desetaka metara nizvodno od ovog naselja još je jedna skupina drvenih pilota, čiji su najmlađi primjerci dendrokronološkom analizom datirani u 40 g. pr. Kr (Durman 1992 :120). Zatim slijedi pilotaža na lokalitetu s kojeg je keramika obrađena u ovom radu (Sl. 1). Naposljetku, uzvodno od starog sisačkog mosta, ostaci su drvene pilotaže za koju se smatra da je pripadala rimskom mostu koji je područje Pogorelca spajao sa Siscijom. Nekoliko metara nizvodno od ovog mosta, na dnu rijeke, pronađene su olovne cijevi rimskog vodovoda, te drvena konstrukcija na koju su bile položene.

Vezano uz lokalitet “Kovnice”, važno je spomenuti podatke o njegovom nazivu. Pod imenom “Kovnica” spominje se u lokalnom govoru, a dijelom posredno i u literaturi (Šipuš 1983: 21-29; Šarić 1986: 28,29; Zaninović 1993: 54; Šipuš 1995: 46-51). Zbog nedovoljne istraženosti samog lokaliteta naziv “Kovnica” ne treba promatrati kroz njegovu točnu primjenu, bar ne kroz cijelo vrijeme trajanja života na tom prostoru. Međutim, uzmemo li u obzir razloge praktične prirode za ostanak naziva “Kovnica”, svakako ne treba zanemariti i mogućnost njenog postojanja na ovom mjestu u određenom vremenu. Naime, od druge polovice 3. stoljeća, pa, uz nekoliko prekida, sve do kasnih osamdesetih godina 4. stoljeća, odnosno prema nekim autorima i u vrijeme cara Honorija, do dvadesetih godina 5. stoljeća u Sisciji je postojala kovnica novca (Šipuš 1985: 7-9; Šipuš 1985a: 77-86; Šipuš 1987: 93-106; Hoti 1992: 147; Kos 1998²: 322). Njena točna pozicija do danas je ostala nepoznata, međutim, upravo na položaju zvanom

---

¹ Ovaj rad predstavlja neznatno izmijenjen i dopunjen diplomski rad pod nazivom “Rimska keramika iz Siska s lokaliteta “Pogorelec – korito Kupe”, Istraživanja iz godine 1985”, obranjen na Filozofskom fakultetu u Zagrebu godine 1999., pod mentorskim vodstvom prof. Marije Šmalcelj. Ime lokaliteta u ovom je radu promijenjeno u “Kovnica” iz praktičnih razloga kako kasnije ne bi dolazilo do zabune, zbog dvostukog nazivlja. U literaturi se ponekad može susresti i naziv “piloti” koji je osobito nespretno zbog brojnih sličnih lokaliteta u neposrednoj blizini. Treba napomenuti da je naziv “Pogorelec – korito Kupe” bio u upotrebi samo pri radu na terenu, ali kasnije to ime u literaturi nije korišteno.

² Kos prenosi i tvrdnje Ž. Deme o djelovanju kovnice u Sisciji u vrijeme istočnogotskog kralja Teodorika, potkraj 5. i početkom 6. stoljeća

Sl. 1

“Kovnica” pronađeni su probni otisci nedovršenih žigova, s grublje skiciranim likovima i nedovršenim natpisom, što govori da su očito bili izrađivani na tom mjestu (Šipuš 1983: 21-29). Treba napomenuti da je na ovom prostoru pronađena i veća količina novca četvrtog stoljeća, a također ne treba zanemariti činjenicu da je i danas ova površina desne obale Kupe omiljeno mjesto pljačke rimskih predmeta od strane lokalnih sakupljača.

Lokalitet “Kovnica”, istražen je 1985. godine prilikom niskog vodostaja rijeke, do kojeg je došlo uslijed velike suše koja je te godine zahvatila veći dio Europe. Iskopavanja je vodila Marija Šmalcelj iz Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Otkriveni su ostaci više od dvije stotine obrađenih drvenih hrastovih pilota zabijenih u dno desne strane korita rijeke (Sl. 2). Između njih pronađeno je mnoštvo opeke, obrađenog kamena (među kojima je nekoliko većih komada) i ostalog građevinskog materijala (Šarić 1986: 28) te keramike, stakla i metalnih predmeta. Iako su piloti raspoređeni po cijeloj površini otvorenog lokaliteta, na pojedinim su mjestima postavljeni u većem broju, a relativno

nepravilnog su rasporeda vjerojatno zbog potrebe da se uslijed propadanja drveta dodaju novi. Tako je uočljiva velika koncentracija pilota u dvije odvojene skupine između kojih je prazan prostor koji je mogao služiti za lakši protok vode (Sl. 3). Po svoj je prilici s tim prostorom bez pilota vezan i nalaz potopljenog broda nekoliko metara uzvodno, koji je trebao regulirati strujanje vode. Da brod na tom mjestu nije slučajno ili da je njegovo potonuće posljedica nezgode, svjedoči i veća količina kamena ubačenog u njegovu unutrašnjost (brod je kasnije bio probijen i s dva pilota).

Zbog gustog rasporeda pilota i ostataka građevinskog materijala može se pretpostaviti i masivna nadgradnja, zasad nepoznate namjene. Možda raspored pilota i potopljeni brod mogu upućivati na postojanje radionica, kojima je služila ova konstrukcija nad rijekom, a takođe se može pomišljati i na postojanje pristaništa s potrebnim lučkim postrojenjima i objektima za koje su bili potrebni ovako čvrsti temelji³.

Posebno je pitanje vremena u kojem je nastala ova gradnja, koja je zbog svojih dimenzija, strukture i pokretnih nalaza bila nesumnjivo važna za rimsku Sisciju. Za vremensko određivanje važna je i keramika

³ Dokumentacija i podaci M. Šmalcelj. Fotografije: A. Šmalcelj.

Sl. 2

Sl. 3

pronađena tijekom istraživanja⁴. Ona je pronađena na cijeloj površini lokaliteta, no ipak, najveći dio potječe iz zone najveće koncentracije pilota. Iako su uz pojedine pilote otvorene sonde, keramiku nije moguće pratiti stratigrafski jer su, zbog nanosa mulja, strujanja vode, te povremenog postavljanja novih stupova, slojevi poremećeni, o čemu najbolje govori i podatak da je dobar dio spojivih fragmenata, pripadao različitim dijelovima lokaliteta i to u visinskom i prostornom smislu (ponekad i do jednog metra razlike u visini, a često i s različitim oznakama stupova).

Iako je u Sisku u posljednjih 50 godina provedeno dosta većih istraživanja, kao što su gradske nekropole⁵, te ostaci gradskih arhitektonskih struktura⁶, pronađena keramika dosada nije obrađena. Izuzetak je obrada terrae sigillatae kojom se u nekoliko radova bavila Rajka Makjanić (Koščević, Makjanić 1995; Makjanić 1996: 91-118). To bi svakako uskoro trebalo učiniti jer materijal iz zatvorenih cjelina poput nekropola, te iz istraživanja arhitekture (osobito kada postoji jasna stratigrafija), omogućiti će uspostavu pouzdane kronologije keramike rimske Siscije. Važno je također napomenuti da je u tijeku obrada keramike sa sisačkih lokaliteta istraživanih 1997/98. godine (Trg J. Jelačića i Starčevićeva ulica 37), kao i materijal s jugoistočne gradske nekropole otkopane 1954.-56. godine.

Upravo zbog nedovoljnog poznavanja keramike rimske Siscije, keramika s lokaliteta "Kovnica" obrađena je tipološki (komparativno s objavljenim rimskim materijalom, uopće). Za komparaciju su prvenstveno poslužili lokaliteti s područja Gornje i Donje Panonije, a u manjem broju i oni iz Dalmacije, te sjeveroistočne Italije.

U tu svrhu keramika je u ovom radu razvrstana po obliku (s modifikacijama oblika, te eventualno apliciranim ukrasom kada je relevantan).

LONCI

(TI-V)

Lonci (*aula, olla*, Hilgers 1969: 39) su zastupljeni s najvećim brojem primjeraka, a pojavljuju se u nekoliko osnovnih oblika unutar kojih je moguća podjela. Površina lonaca uglavnom je crna ili tamno

siva, s izuzetkom nekoliko svijetlosmeđih ili narančastih. Neki lonci imaju tamni premaz ili su prekriveni tamosivim firnisom. Ukrašen je kod većine izveden nizovima plitkih vodoravnih kanelura. Tek mali broj pojedinačnih primjeraka ima metličasti ukras u raznim smjerovima, dublje koso postavljene žlijebove ili valovnicu. Presjeci lonaca pokazuju različite uvjete i neujednačenost postupka pečenja posuda, pa su oni crne, sive, ili pak crvene boje, a čest je i slučaj nekoliko boja od jezgre prema van. Svi su napravljeni od gline s manje ili više primjesa (sitni kamenčići, pijesak, kvarc, drobljena opeka) i uglavnom su grublje izrade, ali ima i kvalitetnije izrađenih primjeraka.

Prvu skupinu čine lonci vodoravno izvučenog ruba, slabije ili jače naglašenog vrata, te zaobljenog trbuha postavljenog u gornjoj polovici posude (TI 1-11). Na lokalitetu Drenje nađeno je nekoliko lonaca od sive gline s vodoravnim rubom i bez naglašenog vrata, s paralelama u Porajnju i Panoniji, a datirani su u prva dva stoljeća poslije Krista (Drenje 1987: 31). Na dva fragmenta (TI 7,8) imamo kvalitetno izveden sjajni crni firnis što ih datira u vrijeme od 2. do polovice 3. stoljeća (Vikić-Belančić 1967: 15)⁷. Na fragmentu lonca TI 4, trbuh je prekriven fino izvedenim, plitkim metličastim ukrasom koji se pruža u svim smjerovima, a po vratu i rubu posude vidljivi su slabi ostaci sjajnog crnog premaza. Običaj bojanja samo gornjeg dijela posude karakterističan je za rani period Carstva, a metličasti ukras u više smjerova odjednom, javlja se od 2. stoljeća i dio je latenskog naslijeđa (Vikić-Belančić 1976: 31)⁸. Prema lokalitetima istočne Slavonije i Srijema lonci prve skupine, vodoravno postavljenog ruba, sa ili bez naglašenog vrata, od sivo pečene gline, datiraju se u 3. i 4. stoljeće (Brukner 1981: T. 118,119).

Druga skupina lonaca (TI 12-14, II 15-21) ima naglašeno profiliran rub koji je savinut prema dolje (TI 12-14) ili je naglašen jačim polukružnim ili zaravnjenim zadebljanjem (TII 15-21). Većina ima vrat s naglašenim prijelazom na trbuh koji je ukrašen nizovima plitkih vodoravnih kanelura. Lonci ove skupine uglavnom imaju tamnosivi premaz ili crni firnis.

Lonac sličnog profila nalazimo u paljevinskom grobu u Emoni, a potječe iz 3. stoljeća (Mikl Curk 1987: Tab.63, grob 199)⁹, dok je usporedivi lonac,

⁴ Zahvaljujem M.Šmalcelj na ustupljenom materijalu i pomoći, te Tatjani Lolić iz Konzervatorskog odjela Zagreb Uprave za zaštitu kulturne baštine na savjetima.

⁵ Pregled istraživanja: Faber 1973: 150; Vrbanović 1981: 197; Nenadić 1987: 84; Burkowsky 1996: 69-80; Burkowsky 1999: 78.

⁶ Pregled istraživanja: Faber 1973: 133-162; Vrbanović 1981: 187-200; Nenadić 1987: 71-99; Burkowsky 1999: 36.

⁷ Autorica navodi da je to vrijeme procvata crno firnisane keramike, a nakon polovice 3. stoljeća umjesto sjane crne boje dolazi smeda.

⁸ U početku je češljasti ukras uglavnom okomito ili koso izveden, a od 2. stoljeća pravac nije strogo određen.

⁹ Iako rub posude iz Emone odgovara ovima iz Siska, treba naglasiti da, za razliku od sisačkih, emonski primjerak ima trbuh nisko postavljen.

također iz paljevinskog groba u Ptuju (Kujundžić 1982: T. 30, grob 401)¹⁰ datiran u 2.-3. stoljeće (Mikl Curk 1987: Tab 66).

Treću skupinu lonaca (T.II 22-28, III, IV 43-46) čine posude čiji je rub blago izvijen prema van. Unutar ove skupine postoje posebnosti pojedine izvedbe takvog ruba, te ukrasa na trbuhu lonca, koje su zastupljene s više lonaca, ili s tek pojedinačnim primjercima. Tako posuda T.II 22 ispod vrata ima s dvije linije urezanu valovnicu; presjek rubova lonaca T.II 23, II 24 je trokutast ; a lonaca T.II 25,26 jastučast. Na jednom primjerku lonca izvijeni rub ima polukružni presjek (T.II 28).

Lonci **T.III 29-34** napravljeni su od gline s više primjesa sitne granulacije, premazani su gustim, crnim ili tamno sivim premazom, a svi na trbuhu imaju ukras širih ili užih nizova vodoravnih plitkih kanelura. Slične lonce iz druge polovice 2. stoljeća nalazimo u paljevinskim grobovima Emone (Mikl Curk 1987: Tab. 36). Posuda T.III 29 sačuvana je u cijelosti. Trbuh je uzdignut prema gore, a po njemu su vidljive vrlo plitke vodoravne kanelure koje počinju ispod vrata i prestaju na polovici trbuha. Stajaja površina je mala i nije naglašena. Ovaj bi primjerak, iako po obliku pripada istoj grupi, trebalo pripisati kasnijem periodu zbog smještaja kanelura na gornjem dijelu posude, te zbog manje stajaje površine bez profilacije.

Lonci **T.III 35-37** također imaju izvijen vrat te ukras izveden pomoću žlijebova, ali se razlikuju od prethodnih, a većina za sada nema analogije. Lonac T.III 36 ima naglašen prelaz vrata na trbuh posude ukrašen širim kanelurama. Sličan lonac pronađen je u naseobinskom sloju u Emoni datiranom u drugu polovicu 1. stoljeća te u 2. stoljeće (Vičić 1994: 35).

Fragment T.III 35 izrađen je od crvenožute gline s ukrasom gustih vodoravnih žlijebova na unutrašnjoj strani ruba, te izvana ispod vrata posude. Žlijebovi su ispunjeni bijelom masom. Na malom fragmentu lonca T.III 37 ukras koso izvedenih kratkih žlijebova smješten je na vratu posude.

Lonci **T.III 38-42** imaju izvijen rub, a površina im je bez ukrasa. Svi su od tamno pečene gline sa sitnim primjesama, a pojedini primjerci imaju tanji sloj sivog premaza. Analogije za ovakve jednostavne lonce nalazimo u Emoni, gdje su u upotrebi kroz četiri stoljeća Carstva (Plesničar-Gec 1977: 39). Na području istočne Slavonije i Srijema susrećemo ih kroz period od 2. do 4. stoljeća (Brukner 1981: 42.). Općenito gledano, ovu vrstu lonaca teško je vremenski točnije odrediti bez stavljanja u kontekst s ostalim nalazima.

Veliki lonci **T.IV 43-45** izrađeni su od sivosmeđe gline s primjesama, lošije su kvalitete i s vidljivim

tragovima dorade rukom, zbog čega im je površina neravna. Svi imaju blago izvijen rub i duži vrat, a na jednom sačuvanom primjerku (T.IV 43) vidljiv je prelaz na trbuh hrapave površine. Ovi lonci možda su služili za čuvanje hrane, a vjerojatno su korišteni i kao žare.

Još jedan veliki lonac (**T.IV 46**), narančasto pečen sa sivom jezgrom, ima izvijen rub, ali mu se trbuh, za razliku od ostalih, ne širi već se sužava prema dnu. Vikić-Belančić ovu posudu naziva žarom, a javlja se u sloju 2. stoljeća u Jalžabetu, zatim u Ptuju, Ludbregu, te u sloju s drvenom gradnjom u Varaždinskim Toplicama (Vikić-Belančić 1976: 28). Jedan primjerak nađen je i u Drenju, a prema ostalom materijalu može se datirati u prva dva stoljeća poslije Krista (Drenje 1987: 29)¹¹. Analogije za ovu posudu imamo u Cibalama i Sirmiju. O. Brukner ih smatra provincijalnim tipom panonske izrade, a stavlja ih u 2. i 3. stoljeće (Brukner 1981: 42).

Posebno treba izdvojiti lonce **T.IV 47-52** koji su grubo izrađeni i imaju puno primjesa krupnije granulacije. Površina im je hrapava, rađeni su na sporom kolu te dorade rukom. Vrat im je kratak, a rub blago izvijen prema van, a kod fragmenata T.IV 50-52 je gotovo okomit. Najbliže analogije ovim posudama bile bi u lokalnoj produkciji domorodačkog stanovništva. Lonci ovakve izrade, datirani u ranocarški period, pronađeni su u naseobinskim slojevima Emone i lokalne su proizvodnje (Vičić 1993: T. 20). Istom vremenu pripadaju i lonci iz keltsko-rimske nekropole u Novom mestu (Knez 1992: T. 12; 41; 47; 49; 51).

Četvrta skupina lonaca (T.V 53-56) ima rub izvučen prema van, a gornji dio posude je cilindričan (nije sačuvan niti jedan veći komad, tako da nije jasno kako posuda završava). Sve su posude grubo izrađene s puno primjesa u glini. Posuda T.V 55 ima ostatke crne boje na vanjskoj površini, te na vodoravnom dijelu ruba. Posuda T.V 56 ispod ruba ima vodoravno, plastično izvedeno rebro. Ova skupina lonaca odgovara loncu koji je pronađen u paljevinskom grobu u Ptuju, u funkciji žare s poklopcem. Grob ima sačuvan brončani as za kojeg autorica navodi da pripada 1.-2. stoljeću (Kujundžić 1982: T.26, grob 334). Na višeslojnom naselju Rifnik, također je pronađen jedan primjerak posude (Bolta 1981: T 21) koji odgovara posudi T.V 55. Sudeći po fibulama iz istog naseobinskog sloja, datira se u prva dva stoljeća poslije Krista (Košević, Makjanić 1995: 19).

Zadnjoj, **petoj skupini** lonaca (T.V 57-64) rub je izvijen prema van s užljebljenjem na unutrašnjoj strani, tako da presjek izgleda kao da ima dvostruki lom. Posude su grublje fature s primjesama, te

¹⁰ Posuda iz Ptuja je manji lonac (s poklopcem) u funkciji urne, čiji promjer ruba iznosi 15 cm.

¹¹ Autorica ovu posudu naziva "posudom za spremanje hrane".

različitih boja pečenja (od smeđe, preko sive, do narančaste). Slični lonci pronađeni su u Emoni, potječu iz prve polovice 2. stoljeća, a javljaju se kao prilog u grobovima (Plesničar-Gec 1977: 38). Iz Drnova su lonci manjih dimenzija od sive gline iz 2. stoljeća (Petru, Petru 1978: 40).

Lonci-urne petovijskih nekropola svojom profilacijom ruba odgovaraju ovom tipu lonaca, a žlijeb je služio kako bi u njemu poklopac čvršće stajao. Takve posude datirane su u kraj 2. stoljeća i početak 3. st. (Kujundžić 1982: 12). Na području istočne Slavonije i Srijema lonci ovog oblika pojavljuju se od 2. do 4. stoljeća (Brukner 1981: T.121; 122).

ZDJELE

(T. VI-VIII 22-25)

Prema osnovnim karakteristikama oblika, zdjele su podijeljene u pet skupina, a unutar svake postoje varijante. Kod pojedinih primjeraka, osobito kad su sačuvani manji fragmenti, teško je odrediti je li riječ o zdjeli ili o tanjuru (Drenje 1987: 23)¹².

Prva skupina (T.VI 1-5) ima prstenasto zadebljan rub i blago zaobljen trbuh. Četiri zdjele ove skupine (T.VI 1-4) napravljene su od pročišćene gline s malo sitnih primjesa, sivog presjeka i površine s ostacima tamnosivog premaza ili crnog firnisa. Ukrašen sastoji od jednog ili više vodoravnih nizova plitkih crtica izvedenih kotačićem, te plitkih vodoravnih kanelura. Fragment T.VI 1 ima i plitko utisnut ukras u obliku polumjeseca. Jedan primjerak ove skupine (T.VI 5) napravljen je od crvenožuto pečene pročišćene gline, bez ukrasa. Vikić-Belančić za ove zdjele, koje su svoj oblik uzele iz repertoara terrae sigillatae (Drag.37), kaže da se javljaju u Ljubljani, Ptuju, Drnovu i Sisku, te u većem broju na području Andautonije (Vikić-Belančić 1967: 23)¹³. Tu treba ubrojiti i zdjele iz grobova na teritoriju Zagreba (Vikić-Belančić 1960: 36)¹⁴ (Maksimir, Savska cesta, Držićeva ulica, Stenjevec) koji su datirani u prva dva stoljeća poslije Krista, a u ponešto izmijenjenom obliku imamo ih i u kasnijem periodu. Zdjele nađene u emonskim nekropolama Plesničar-Gec datira u 2. i 3. stoljeće (Plesničar-Gec 1977: 54.), dok slične primjerke iz istočne Slavonije i Srijema O. Brukner stavlja u širi period od 2. do 4. stoljeća (Brukner 1981: T.69; 70).

Drugu skupinu (T.VI 6,7) čine zdjele od pročišćene gline čiji je rub izvučen i ukrašen s gornje strane.

Na jednom primjerku (T.VI 6) ukras je izveden kotačićem, a cijela je posuda prekrivena crnim firnisom.

Slične zdjele, nešto manjih dimenzija, imamo na području Srijema (*Burgenae, Sirmium*) iz druge polovice 1. stoljeća, za koje O. Brukner navodi da svojim oblikom oponašaju zdjele izrađene od terrae sigillatae (oblika Drag. 35) (Brukner 1981: T.72/30,32). Slična zdjela pronađena je i u Neviodunumu, međutim nije datirana (Petru, Petru 1978: T.LIII/9). Zdjela T.VI 7 po rubu ima ukras od četiri rebra blago zaobljenog presjeka, a analogija za ovu posudu zasad nije pronađena.

Treću skupinu (T.VI 8-11) čine četiri zdjele većih dimenzija i grublje izvedbe. Posude T.VI 9-11 imaju jače zakošene stijenke s ostacima crvene boje. Najbliže analogije imamo na lokalitetu Drenje, a te se zdjele mogu približno datirati u prva dva stoljeća poslije Krista (Drenje 1987: T.9/13-15). Sličan primjerak iz Neviodunuma datiran je u početak 3. stoljeća (Petru, Petru 1978: T.LII/11). Rub posude T.VI 8 je kratak i blago izvijen prema van, a stijenke su zaobljene.

U četvrtoj skupini (T.VII 12,13) su dvije bikonične zdjele s naglašenim prelazima, koje su svoj oblik preuzele od latenskih posuda. Keramika je grublje izrade s premazom s obje strane. Ovakve zdjele, ali s uglačanom površinom, iz Srijema (*Sirmium*) potječu iz 1. stoljeća (Brukner 1981: T.77/1,2.). Nekoliko primjeraka manjih zdjela sličnog oblika pronađeno je u Neviodunumu, ali nisu datirane (Petru, Petru 1978: T.LXVI).

Petu skupinu, koja je i najbrojnija, čine posude koničnog oblika i uvijenog ruba (T.VII 14-21, VIII 22-24). Većina zdjela ima ili plitak žlijeb (T.VII 14,16-19), ili je bez ukrasa (T.VII 15, 20, 21 VIII 22, 23). Zdjela T.VIII 24 ima na vanjskoj strani ruba dva vodoravna rebra zaobljenog presjeka. Sve su izrađene od nepročišćene gline, tamno su pečene i većina ih ima tamnosivi premaz. Izuzetak čini zdjela T.VIII 23 koja je crveno pečena, te zdjela T.VIII 22 koja je svijetlo pečena, a iznutra je crveno obojena (ova posljednja slična tanjuru, ali je velikih dimenzija).

Posebno su zanimljive zdjele T.VII 14-21. Zdjele uvijenog ruba i kosih stjenki Vikić-Belančić stavlja u ranocarsko razdoblje, te navodi da su nastale po latenskim uzorima (Vikić-Belančić 1965: 105; 1967, 23). U tu skupinu ulazi i zdjela iz paljevinskog groba u Držićevoj ulici u Zagrebu, koji je datiran u sredinu ili drugu polovicu 2. stoljeća (Vikić-Belančić 1960: 37, grob br. 5). Nešto manjeg nagiba stijenki, ali

¹² "Pri atribuiranju fragmenata zdjela ili tanjura dolazi do najviše kolebanja i poteškoća zbog neutvrđene granice nakon koje dubine tanjur prelazi u zdjelu."

¹³ Autorica upozorava da je stajuća površina kod tih zdjela trakasto pojačana, za razliku od posuda izrađenih u tehnici terrae sigillatae koje imaju stajajući prsten. Autorica također navodi da se slični oblici zdjela pojavljuju i u kasnije antičko doba, ali je stijenka deblja, a profil zdepastiji.

¹⁴ Paljevinski grob broj 1. iz Držićeve ulice datiran je u kraj 1. st. i prvu polovicu 2. stoljeća.

odgovarajućeg profila ruba i fature, je i zdjela s područja Hrvatske Dubice - lokalitet Kombinat (Košćević, Makjanić 1985: Sl.4/6), koja međutim nije datirana. Na području Srijema pronađene su zdjele sličnog oblika, ali uglačane površine, a datirane su u 1. stoljeće, također rađene u latenskoj tradiciji (Brukner 1981: T. 78/16,17). Ovu skupinu zdjela (T.VII 14-21) možemo usporediti i s fragmentima posuda iz Drenja. Oni također imaju blago uvijen rub i kose stijenke, a izrađeni su od grublje, smeđe do crno pečene gline. Za razliku od gore citiranih autora, R. Makjanić ih pripisuje tzv. tripesima - zdjelama na tri noge (Drenje 1987: T.5), a datirani su u prva dva stoljeća poslije Krista. Među tripese, prema nekim analogijama, treba uvrstiti posudu T.VIII 24. Vanjski dio uvijenog ruba ukrašen je vodoravnim rebrima zaobljenog presjeka. Sličan je primjerak pronađen u paljevinskom grobu u Stenjevcu (Gregl 1989: T. 21, grob 87), a može se datirati u prva dva stoljeća poslije Krista¹⁵. Primjerci tripesa od slabije pročišćene gline, tamno pečeni, te promjera ruba koji odgovara našem fragmentu, nađeni su u Srijemu (Brukner 1981: 40, T.84), a također se stavljaju u prva dva stoljeća poslije Krista. Važno je napomenuti da tripesi pripadaju posudama italjskog porijekla.

Zdjela T.VIII 25 malih je dimenzija i ima rub zadebljan na obje strane, te s plitkim žlijebom naglašen prelaz na donji dio posude. Izrađena je od gline sa sitnim primjesama. Analogija za sada nije pronađena.

POKLOPCI

(T.VIII 26-35)

Poklopci (*operculum*, Hilgers 1969: 70) su pronađeni u većem broju i to vrlo fragmentirani. Sačuvane su ručke koje pripadaju istom tipu (T.VIII 26-32). Riječ je o širokim ručkama, s udubljenjem iznutra, koje imaju kraći suženi vrat, kako bi se lakše držale u ruci. Tek jedan primjerak (T.VIII 33) ima uzak vrat i finije je izrade. Svi ostali poklopci napravljeni su od grublje gline s manje ili više primjesa, a fragment T.VIII 28 na površini ima gusti tamnosivi premaz.

Na fragmentima dna poklopaca (T.VIII 34-35) vidi se profilacija koja je rađena prema obliku ruba lonaca ili zdjela koje je pokrivala, a koje također prate i različitim promjerima. Analogije za poklopce iz Siska možemo pronaći na više lokaliteta, međutim pri obradi keramike poklopcima je rijetko posvećena pažnja. Primjerci iz Drenja potječu iz prva dva stoljeća

poslije Krista (Drenje 1987: T.12). Slični poklopci iz Emone i Petovija datirani su u drugu polovicu 2. stoljeća (Mikl-Curk 1987: Tabela 60.). Da su ovi poklopci bili korišteni kroz nekoliko stoljeća svjedoče nam nalazi s područja Srijema (Brukner 1981: T.129; 130), a koji su datirani od kraja 1. st. do 4. stoljeća.

TANJURI

(T.IX-X)

Većina tanjura (*phiala*, Hilgers 1969: 74) s lokaliteta "Kovnica" može se razvrstati u dvije skupine, dok su ostali zastupljeni s tek pojedinačnim primjercima. Svi su sačuvani fragmentarno, ali pružaju dovoljno podataka za rekonstrukciju, s tim da niti jedan nema dno na kojem je obično oznaka majstora ili radionice.

Prva skupina tanjura (T.IX) ima slabije ili jače zakošene stijenke, ponekad blago uvijene, a neki tanjuri imaju malo zadebljanje ruba prema unutra. Na većini se vide ostaci smeđeg ili narančastog premaza, a glina je uglavnom pročišćena s tek neznatnim primjesama. Tanjuri bez zadebljanog ruba nađeni su u Drenju, a datirani su u prva dva stoljeća poslije Krista, međutim autorica upozorava da se ovaj oblik, karakterističan za provincijalne tanjure, javlja kroz duži period, sve do u 4. stoljeće (Drenje 1987: 30)¹⁶. Tanjure sa blagim zadebljanjem ruba prema unutra nalazimo u antičkim tumulima iz Turopoljskog luga kod Velike Gorice koji su datirani od polovice 1. do kraja 2. stoljeća (Košćević, Makjanić 1986/1987: 32). R. Makjanić za njih koristi uobičajen naziv "Soldatenteller" – vojnički tanjur. To je vrlo čest oblik rađen po uzoru na italjski izvornik, a koji također traje kroz sva stoljeća Carstva. Primjerak ovakvog tanjura imamo i u paljevinskom grobu iz nekropole u Stenjevcu (Gregl 1989: T. 10, grob 46; Gregl 1997: 63), koja je datirana u prva dva stoljeća poslije Krista. Tanjuri prve skupine iz Siska svoje paralele imaju i u grobovima iz Emone. Ti tanjuri se pojavljuju od polovice 1. st. do kraja 2. st., a može ih se naći i u 3. stoljeću (Plesničar-Gec 1977: 55, T.7)¹⁷.

Drugu veliku skupinu (T. X 13-24) čine tanjuri sa zadebljanim rubom prema unutrašnjoj strani i naglašenim prelazom prema recipijentu. Glina je uglavnom pročišćena, narančasto pečena sa ostacima crvene ili narančaste boje, ili pak smeđe pečena sa tamnim premazom. Ovakve tanjure susrećemo na lokalitetima istočne Slavonije i Srijema. Za njih O. Brukner kaže da su imitacija tzv. "pompejanskog"

¹⁵ Paljevinska nekropola u Stenjevcu datirana je u razdoblje od sredine 1. st. do početka druge polovice 2.st.

¹⁶ R. Makjanić navodi da su primjerci s uvijenim rubom raniji jer su vezani uz italjski izvornik.

¹⁷ Većina tanjura ima tek blago zadebljan rub ili je bez zadebljanja. Jedan primjerak s jačim zadebljanjem ruba i smeđim premazom datiran je u kraj 1. stoljeća.

tanjura (Brukner 1981: 39, T. 65)¹⁸. Međutim, pod imitacijama pompejanskog tanjura autorica podrazumijeva sve varijante prve i druge skupine ovdje obrađenih tanjura, a javljaju se u širem periodu od 1. do početka 4. stoljeća (ibidem).

Dva tanjura malih dimenzija (T.X 26,27) imaju konveksne stijenke i rub blago izvijen prema van, a s obzirom na veličinu očito nisu služili da bi se iz njih jelo. Slični tanjurići lokalne proizvodnje iz 2. i 3. stoljeća nađeni su u Vinkovcima (Brukner 1981: 39, T.66).

Malih je dimenzija i tanjur s užljebljenjem ispod ruba s obje strane (T.X 25), kao i maleni tanjur jednostavnih konkavnih stijenki, od gline s više primjesa (T.X 28).

Samo je jedan primjerak tanjura zaobljenih stjenki i s dužim koso izvučenim rubom (T.X 29). Napravljen je od pročišćene gline s ostacima narančaste boje na unutrašnjoj strani i smeđe izvana. Po svom obliku, te zbog većih dimenzija mogao bi biti uvršten i među zdjele.

TARIONICI

(T.XI-XII)

Tarionik (*mortarium*, Hilgers 1969: 68) je najprepoznatljiviji oblik rimskog kuhinjskog posuđa, a služio je za pripremu hrane. Recipijent većine ovih posuda ima u glinu utisnuta zrnca pijeska ili sitne kamenčiće tako da se namirnice mogu lakše usitniti pomoću još nekog predmeta. Proizvodnju u Panoniji možemo pratiti od vremena Flavijevaca u radionicama u Petoviju (*officina Iustiniana*) i Akvinkumu, a u sljedećim stoljećima tarionici će se proizvoditi u svakoj lokalnoj radionici (Brukner 1981: 38), i mogu se pratiti kroz sva stoljeća Carstva. Ovdje obrađeni tarionici podijeljeni su u tri skupine.

Prvu skupinu (T.XI 1,2) čine fragmenti dva tarionika čiji je rub jače izvučen prema van, s oštrim prelazom recipijenta i ruba s unutrašnje strane. Unutrašnjost ovih tarionika ima u glinu utisnute sitne kamenčiće i nije glazirana, kao što je to slučaj kod većine tarionika s ovog lokaliteta. Glina je pročišćena s malo primjesa pijeska, svijetlosmeđe do svijetložute boje. Tarionike sličnog tipa nalazimo u istočnoj Slavoniji i Srijemu, a datirani su u 1. i 2. stoljeće (Brukner 1981: T.60). U Karnuntumu također nalazimo tarionik koji odgovara ovom tipu, međutim on nije datiran i autorica mu ne nalazi analogije (Grünwald 1986: 9, Taf.6).

Jedan fragment tarionika (T.XI 3) izdvajamo posebno zbog njegovog oblika. Rub je masivan, izvijen prema van i ima trokutasti presjek. S gornje strane

ruba načinjena je plitka udubina. Glina je crveno-narančaste boje s primjesama mljevene opeke. Vidljivi su ostaci utisnutih kamenčića po recipijentu, a površina nije glazirana.

Treća skupina tarionika (T.XI 4-13, XII) zastupljena je s najvećim brojem fragmenata. Iako unutar ove skupine također postoje varijante, zajedničko im je da svi imaju rub izvijen prema van, dok je unutrašnja strana ruba jače ili slabije prstenasto zadebljana. Kod dva primjerka unutrašnje zadebljanje ruba jače je naglašeno (T.XI 4,6). Jedan tarionik po gornjoj strani ruba ima ukras užljebljene valovnice (T.XI 7). Sačuvana su i dva izljeva tarionika (T.XI 8, XII 14).

Glina je uglavnom pročišćena s malo primjesa, oker do crvenonarančaste boje (ponekad sa sivom jezgrom).

Gotovo svi tarionici imaju po recipijentu u glinu utisnute sitne kamenčiće ili krupnija zrnca pijeska. Unutrašnjost, a ponekad i rub, je glazirana. Boja glazure u većini je slučajeva maslinastozelena, dok je manji broj tamno zelen ili narančastosmeđ. Većina primjeraka ima kvalitetnu gustu glazuru, a tek kod manjeg broja fragmenata loše je kvalitete, te se ljušti.

Sa šireg područja antičke Siscije, s lokaliteta Kombinat u Hrvatskoj Dubici, potječe veći broj tarionika čija je glazura od tamno zelene, maslinaste do smeđe boje. Oni sličje sisačkim primjercima, a datirani su u 4. stoljeće (Koščević, Makjanić 1985: 124). Prema Vikić-Belančić kasnocarska glazura je tamnije zelene, žučkastozelene, zelenosmeđe ili smeđecrvenkaste boje (Vikić-Belančić 1967: 19), što odgovara ovdje obrađenim glaziranim primjercima treće skupine tarionika. Analogije za našu treću skupinu nalazimo također u Petoviju (Klemenc 1950: 53), na području Srijema (Brukner 1981: T.61), te mađarskom dijelu Panonije (*Gorsium*) (Bonis 1980: 364). Svi oni datiraju se u kasnocarsko vrijeme, u 3. i 4. stoljeće.

AMFORE

(T.XIII)

Amfore (*amphora*, Hilgers 1969: 35) su zastupljene u malom broju i nisu sačuvane tako da pružaju podatke o cjelini posude. Treba upozoriti da upravo zbog toga nije uvijek jednostavno odrediti razliku između tipova amfora. Sve posude napravljene su od pročišćene gline.

Sve amfore (osim jednog primjerka) s lokaliteta "Kovnica" (T.XIII 1-6) su tip širokog cilindričnog vrata, s trakastim zadebljanjem ruba i prstenastim ukrasom ispod njega. S obzirom da su sačuvani u manjim fragmentima preciznija identifikacija tipova

¹⁸ Autorica izraz "pompejanski" tanjur koristi za italske importirane tanjure poznate iz ranih logora rajnskog područja, izradene od smeđe pjeskovite zemlje, te obojene crvenom bojom s unutrašnje strane. Kao primjer donosi tanjure kojima bi najviše odgovarali tanjuri naše prve skupine bez zadebljanog ruba.

nije moguća. Na fragmentima kod kojih je sačuvana ručka ili njen početak, vidi se da je ona izvedena trakasto s rebrima. Jedan primjerak (T.XIII 1) ima na vratu, u već pečenu glinu, urezan broj CXVII, koji je očito služio kao skladišna oznaka. Plesničar-Gec objavila je amforu iz Emone odgovarajućeg opisa koja je datirana u sredinu 2. stoljeća (Plesničar-Gec 1977: 57, T.8, sl.4), kao i vrč s dvije ručke, također odgovarajućeg opisa, ali manjih dimenzija, datiran u 1. stoljeće (ibidem: 33, T.3, sl.31). Obje posude potječu s nekropole. Slične rubove ima velik broj vrčeva s dvije ručke iz nekropole u Novom Mestu, a datirani su u predmarkomanski period (Mikl Curk 1987: Tab. 50; Knez 1992: 88, T.95-96) - do u drugu polovicu 2. stoljeća. S iste nekropole potječe i amfora iz paljevinskog groba koja se prema ostalim nalazima (svjetiljka¹⁹ i fibule²⁰) može datirati u prva dva stoljeća poslije Krista (Knez 1992: T. 34, grob 96). Ove amfore s područja Srijema O. Brukner naziva provincijalnim tipom koji po svom obliku oponaša veći vrč s dvije ručke i datira ih u 1. stoljeće (Brukner 1981: 45, T.165.)²¹.

Rub amfore T.XIII 7 je širok s trokutastim zadebljanjem prema van, a za razliku od prethodnih ovaj rub je zakošen i bez rebra ispod njega. Ovakve amfore trokutastog presjeka ruba pripadaju tzv. skupini grčko-italskih amfora i česte su na jadranskom području (Horvat 1997: 57, T.15).

Ručke amfora ovdje su stavljene s pokušajem određivanja pripadnosti pojedinom obliku posude, ali za većinu nije bilo moguće naći paralelu. Bifidna ručka amfore T.XIII 9 ima umetnutu metalnu masu. Ovakav presjek ručke, ali bez metala, imamo u Mursi, Cibalama, Sirmiju. Datiraju se u 1. stoljeće, s tim da su poznate i ranije (od 2. stoljeća pr.Kr.) (Brukner 1981: T.157). Na lokalitetu Sermin pored Koparskog zaljeva pronađeno je nekoliko bifidnih ručki koje su također pripadale amforama (tip Dressel 2-4). Jana Horvat navodi da ovaj oblik svoje porijeklo ima na otoku Kosu u 3. st. pr. Kr. Od 1. st. pr. Kr. proizvode su u Apuliji i Kalabrij, a zatim i u ostalim radionicama rimskog Carstva sve do 2. stoljeća. Na jadranskom području ove su amfore prisutne u manjem broju i uglavnom su uvožene (Horvat 1997: 59, 67, T.52/6, 62/5). Na forumu u Emoni nađene su amfore za vino s ručkama istog tipa i pripadaju drugoj polovici 1. stoljeća (Bezeczky 1994: 81, Pl.4).

Ručka T.XIII 10 spiralno je užljebljena. Spiralnu ručku ima i vrč iz Emone, pronađen u grobu i datiran u polovicu 1. stoljeća (Plesničar-Gec 1977: 31)²². Analogije za ovaj oblik ručke imamo u amforama lokalne proizvodnje iz Murse i Sirmija, koje su datirane u 4. stoljeće (Brukner 1981: T.164.). Za razliku od sisačkog primjerka te su ručke glazirane (maslinastozelene), a rubovi tih amfora ne odgovaraju niti jednom fragmentu iz Siska. Spomenuti primjerak ručke iz Murse Vikić-Belančić pripisala je vrču (Vikić-Belančić 1967: 21).

Zatvarač amfore (T.XIII 11) napravljen je od grublje gline i svijetlooker je pečen. Zatvarač na vrhu ima malu ručku. Površina zatvarača je u gornjem dijelu zaobljena, dok se prema dolje naglo sužava, a donja je polovica i blago rebrasta. Unutrašnjost je šuplja. Po fakturi, ali i po dimenzijama ovaj zatvarač ne odgovara niti jednoj ovdje obrađenoj amfori.

Najbliža analogija ovom zatvaraču je iz Sirmija, a datira se u prva dva stoljeća poslije Krista (Brukner 1981: T.169).

VRČEVI

(T.XIV 1-6)

Vrčevi (*lagoena*, Hilgers 1969: 61²³, *urceus*, Hilgers 1969: 83²⁴) su zastupljeni sa četiri tipa. Svi su napravljeni od pročišćene gline.

Vrč s jednom ručkom T.XIV 1 ima rub okomito postavljen s koljenastim prelazom na dug i uzak vrat, a ručka je trakasta s plastičnim rebrima. U paljevinskoj nekropoli u Stenjevcu nađeni su vrčevi odgovarajućeg opisa, a mogu se datirati u prva dva stoljeća poslije Krista (Gregl 1989: T. 15, 19). Iz ptujske je nekropole vrč s jednom ručkom sličnog opisa, koji se može datirati do u 2. stoljeće (Kujundžić 1982: T. 15, grob 199) (u dataciji pomaže popratni materijal iz paljevinskog groba²⁵).

U Sirmiju ovakve vrčeve imamo od polovice 1.st. do polovice 2. stoljeća, a većim dijelom pripadaju italskom importu (Brukner 1981: T. 134).

Vrč s izljevom T.XIV 3, te kraćim vratom također je imao jednu profiliranu trakastu ručku (sačuvan je tek spoj s vratom). Vrčevi s izljevom u Emoni su u upotrebi od polovice 1. do polovice 2. stoljeća (Plesničar-

¹⁹ Vikić-Belančić 1971: 105.

²⁰ Košćević, Makjanić 1995: 19.

²¹ Autorica kaže da se provincijski tip amfora u 1. stoljeću proizvodi u Gornjoj Panoniji, Noriku, Reciji i Gornjoj Germaniji. Navodi također da su nađene u ranim logorima i domorodačkim neseljima iz prvih početaka romanizacije.

²² Autorica navodi da su jednaki vrčevi u upotrebi još u prvoj polovici 2. stoljeća.

²³ Vrčevi uskog vrata.

²⁴ Vrčevi širokog vrata.

²⁵ Za dataciju groba 199. važne su dvije male čaše zakošenog ruba i uže stajace plohe, zaobljenog trbuha, napravljene od sive pročišćene gline. Autorica u katalogu navodi da je grob imao i korodirani brončani novčić s likom cara Augusta.

Gec 1977: 31, T.3). Primjerci iz Ptuja pronađeni su u nekoliko paljevinskih grobova, a pojedini se mogu datirati novcem iz 1. i 2. stoljeća (jedan sadrži lošije sačuvan brončani as iz 1. stoljeća, dok mladi ima brončani novčić Antonina Pia, kovan 140.-144. godine) (Kujundžić 1982: T. 22, grob 284 i grob 281). Usporedivi vrčevi s izljevom na području istočne Slavonije i Srijema javljaju se od kraja 1. st. do 3. stoljeća (Brukner 1981: 44, T.146).

Dva vrča s izvijenim i zadebljanim rubom (T.XIV 4,5) sačuvani su tek fragmentarno. Vrčevi izvijenog ruba u ptujskoj nekropoli nađeni su u većem broju, a ponekad se javljaju zajedno s vrčevima prethodnog tipa. Neki su primjerci datirani novcem 1. i 2. stoljeća (Kujundžić 1982: T. 18, grob 220; T.22, grobovi 281 i 284).

Vrč s dvije ručke (T.XIV 6) ima uzak vrat ukrašen žlijebom. Sačuvan je rub blago zakošen prema van i s koljenastim prelazom na vrat. Ručke su trakaste i imaju rebra. Ovakve vrčeve nalazimo u Sirmiju, ali kao tip autorica ih nije odredila (Brukner 1981: T. 155).

ČAŠE I ŠALICE

(T.XIV 7-14)

Poculum (Hilgers 1969: 74) je zajednički latinski naziv za sve vrste posuda za piće. Za ovdje prikazane oblike u literaturi ne postoji ujednačena terminologija, pa se isti tipovi mogu naći pod različitim nazivima (čaša, pehar, šalica, lonac-lončić). U ovom se radu koristi naziv čaša, a jedino je primjerak s ručkom nazvan šalica. Posude za piće s lokaliteta "Kovnica" zastupljene su malim brojem primjeraka, i mogu se razvrstati u pet tipova, s manjim ili većim međusobnim razlikama. Primjerak T.XIV 12 napravljen je od nekvalitetne gline, dok je kod ostalih posuda glina pročišćena.

Čaše T.XIV 7,8 imaju blago uvučen, kratak okomiti rub, loptasto zaobljen trbuh (dno nije sačuvano), te tanje stijenke. Čašu tanjih stijenki sličnog izgleda nalazimo i u jednom grobu u Emoni, a datirana je u vrijeme vladavine Klaudija i Nerona (Plesničar-Gec 1977: 21, T.2), dok je druga, također iz Emone, datirana novčićem Hadrijana (Petru 1972: T.XVIII, paljevinski grob 137). Slične primjerke, izduženijeg oblika od emonskih, iz istočne Slavonije i Srijema O.

Brukner naziva peharima i stavlja ih od polovice 1. do polovice 2. stoljeće (Brukner 1981: T.59).

Rub čaše T.XIV 9 sličan je prethodnima, ali je rub nešto kraći te prstenasto zadebljan i izvijen prema van. Na zaobljenom truhu vidljivi su ostaci fino izvedenih plitkih vodoravnih ureza. Posudu usporedivog ruba, istih dimenzija, te sive površine, imamo u Drenju, a datirana je u prva dva stoljeća poslije Krista (Drenje 1987: 31, T.12/4)²⁶. Iz istog vremena su i tri čaše iz paljevinskog groba u Ptuju (Kujundžić 1982: T.25, grob 332)²⁷ (u dataciji groba pomaže pronađena svjetiljka kratkog zaobljenog nosa (Vikić-Belančić 1971: 113))

Jače zakošen rub imaju čaše T.XIV 10-12. Stijenke su kao i kod prethodnog primjerka zaobljene. Dva primjerka (T.XIV 11,12) sačuvana su u cijelosti pa je vidljiva mala stajaća površina bez naglašene profilacije. Paljevinski grob u Topuskom s kraja 2. - početka 3. stoljeća, među bogatim inventarom zidanog groba imao je i posudu od tamnosive kvalitetne gline, odgovarajućeg opisa (Šarić, M. 1980: 131, Tabla VI, br.1)²⁸. U paljevinskim grobovima ranocarske nekropole u Stenjevcu također su pronađene čaše finije fature sa zakošenim rubom (Gregl 1989: T.12, 15, 26, 33)²⁹. S lokaliteta Drenje potječe čaša sličnog oblika od svijetlije gline datirana u 2. stoljeće (Drenje 1987: 35, T.19). U Drnovu su također nađene čaše od sive gline iz 2. stoljeća (Petru, Petru 1978: T. XLIII,1; XLIV,23). Čaša ovog tipa, od sivocrne gline iz paljevinskog groba u Emoni pronađena je s novčićem Vespazijana (Plesničar-Gec 1972: T.CLI, grob 656), a druga, blago izvijenog ruba, također iz paljevinskog groba, datirana je u kraj 1. stoljeća (Plesničar-Gec 1977: 47, T.6, sl.2.; Plesničar-Gec 1972: T.CXXVIII, grob 557). Primjer za ovakve čaše nalazimo i u paljevinskom grobu u Ptuju, za kojeg autorica navodi da je sadržavao korodirani brončani novčić cara Augusta (Kujundžić 1982: T.15, grob 199). Posebno je zanimljiva pojava ovih čaša u paljevinskoj keltsko-rimskoj nekropoli u Novom Mestu. Pronađen je njihov veći broj u kombinaciji s loncima kuglastog trbuha i cilindričnog vrata ukrašenog rebrima. Čaše su uglavnom bile umetnute u lonce i s njima su činile tzv. servis za piće. Ovi servisi u Novom Mestu pojavljuju se od klaudijevskog vremena do sredine 2. stoljeća, a najčešći su u drugoj polovici 1. stoljeća, u vrijeme Flavijevaca (Knez 1992: 88, T.98-99). Lonce cilindričnog vrata s rebrima i čaše zakošenog ruba nalazimo i u nekropolama

²⁶ R. Makjanić je ovu posudu svrstala među lonce, ali upozorava da bi ona zbog malog promjera ruba mogla pripadati priboru za piće.

²⁷ Ove čaše iz Ptuja napravljene su od nepročišćene gline.

²⁸ Autorica koristi izraz pehar.

²⁹ Čaše iz Stenjevcu imaju promjer ruba sličan sisačkim primjercima, a pojavljuju se u dvije visine: niže, od 70 do 75 mm, autor naziva čašama, dok primjerak visok 159 mm naziva peharom.

na području sjeverozapadne Hrvatske, međutim, iako su iz istog vremena, oni se nikada ne pojavljuju kao komplet. Primjerci čaša zakošenog ruba iz Sirmija datirani su u širi period od 1. do 3. stoljeća, a O. Brukner navodi da su sjevernoitalskog porijekla (Brukner 1981: 37)³⁰.

Čaša **T.XIV 13** ima okomito postavljen rub, koji koljenasto prelazi na okomito postavljene stijenke koje su tanke, a glina je pročišćena i pepeljaste je boje. Ove čaše vjerojatno su izrađene po uzoru na proizvode od stakla i bile su njihov jeftiniji nadomjestak. Veći broj staklenih čaša ovog oblika nađen je u emonskim nekropolama, a novcem i ostalim materijalom datirane su u prva dva stoljeća poslije Krista. Pojava tog oblika u keramičkoj izvedbi u većem je broju prisutna u Ptuju. Pojedine čaše iz paljevinskih grobova mogu se datirati popratnim materijalom: dvije su pronađene u u grobu s brončanim asom Antonina Pija -oko polovice 2. stoljeća (Kujundžić 1982: T.18, grob 220), dok se jedna čaša (Kujundžić 1982: T.23, grob 293) može datirati svjetiljkom uglata nosa s volutama (Vikić-Belančić 1971: 106) u prva dva stoljeća poslije Krista.

Šalica **T.XIV 14** ima rub zakošen prema van i bikonični trbuh oštrog loma. Ručka je malena i nije praktična za držanje, pa je vjerojatno imala više dekorativnu ulogu. Analogija za ovu posudu za sada nije pronađena.

POSUDE U OBLIKU VAZE

(T.XV)

Pod pojmom posude u obliku vaze u ovom se radu podrazumijevaju oni keramički oblici koje pojedini autori nazivaju vazama, dok drugi taj izraz uopće ne koriste, a posude koje bi ulazile u tu skupinu svrstavaju među lonce, pehare, čaše itd.

Ovdje je prihvaćen naziv koji definira i koristi E. Bonis, "vasenatrige Gefässe" ili "vasenförmige Gefässe" – vazolike, odnosno posude u obliku vaze. Pod posudama u obliku vaze autorica podrazumijeva posude za piće širokog ruba, bez ručki, a koje se oblikom mogu uvrstiti među pehare (među koje autorica uvrštava i čaše) (Bonis 1942: 39), ali koje visinom prelaze 15 centimetara (Bonis, 1942, 41). Kako većina ovdje obrađenih posuda u obliku vaze ima sačuvan samo gornji dio, prema promjeru ruba, te nagibu stijenki, može se pretpostaviti da one spadaju među više posude.

Fragmenti posuda u obliku vaze **T.XV 1-3** imaju prema van prstenasto zadebljan rub, te naglašen trbuh, visoko postavljen. Stijenke su tanje i načinjene od pročišćene gline s malo primjesa. Površina je prekrivena sivim premazom.

U istu skupinu ulaze posude u obliku vaze **T.XV 4-7** čiji je rub malo naglašeniji. Stijenke su neznatno deblje, a površina je također prekrivena ostacima sivog premaza. Posuda **T.XV 4** ima dovoljno fragmenata da bude rekonstruirana. Rub je izvučen prema van i prstenasto zadebljan, a trbuh visoko postavljen, što odgovara profilu svih posuda ove prve skupine. Donji dio posude naglo se sužava prema maloj stajaćoj površini koja nije profilirana. U gornjoj polovici posude kotačićem je izvedeno nekoliko vodoravnih nizova plitkih crtica. Glina ima sitne primjese.

Sve ove posude u obliku vaze (**T.XV 1-7**) profilom podsjećaju na, u ovom radu obrađenu čašu **T.XIV 9**, a razlika postoji u dimenzijama i fakturi. Ova podudarnost oblika mogla bi ih datirati u prva dva stoljeća poslije Krista.

U drugoj skupini (**T.XV 8-12**) su posude izvijenog ruba i napravljene od pročišćene gline, s malo primjesa. I među ovima jedna je posuda rekonstruirana (**T.XV 8**). Rub je jače izvijen, a trbuh je blago spušten u donju polovicu. Noga posude je naglašena plitkim prstenom. Cijela vanjska površina prekrivena je narančastom bojom od koje su ostali tek tragovi. Ostale posude ove skupine (**T.XV 9-12**) imaju slabije izvijen rub i većim su dijelom tamno pečene, sive do smeđe boje.

Iz paljevinskog groba u Stenjevcu potječe posuda od tamnosive gline, fine fature, te profilacije koja odgovara našoj drugoj skupini, a može se datirati do početka druge polovice 2. stoljeća (Gregl 1989: T.30, gob 110:)³¹.

Treća skupina posuda u obliku vaze (**T.XV 13-15**) ima okomito postavljen rub, ili pak blago izvijen prema van. Vrat posuda se lagano širi prema trbuhu. Glina je pročišćena i svijetlosivo pečena, a površina je sivo premazana i uglačana.

Ove bi posude, iako sačuvane tek u fragmentima, trebalo promatrati kao dio latenske keramičke tradicije.

Posljednja skupina posuda u obliku vaze (**T.XV 16,17**) ima cilindričan vrat, te izvučen, odnosno blago izvijen rub.

Stijenke su tanke i napravljene od pročišćene gline. Ovi su profili možda pripadali vrčevima. Cilindričan oblik vrata, kao kod drugih keramičkih oblika, upućuje na ranocarsko razdoblje.

³⁰ Površina čaša iz Sirmija može biti: neukrašena, ukrašena kotačićem, ili pak s barbotinskim ukrasom. Autorica koristi naziv pehar.

³¹ Ova je posuda nazvana loncem, iako je zbog svojih dimenzija (visina 171 mm, promjer ruba 75 mm) vjerojatno imala drugačiju namjenu.

KADIONICE

(T.XVI 1-9)

Kadionice (*turibulum*, Hilgers 1969: 82) pripadaju keramičkim proizvodima čiji je oblik italiskog porijekla, a na području međurječja Save i Drave nalazimo ih u velikom broju, kao i duž rajnskog i dunavskog limesa (Vikić-Belančić 1967: 25). E. Bónis navodi da se na području Panonije u najvećem broju pojavljuju u 2. stoljeću (Bónis 1942: 51, Taf. XXIII). Kadionice s lokaliteta "Kovnica" zastupljene su s malim brojem primjeraka, a mogu se podijeliti u dvije skupine.

Najveća grupa kadionica (T.XVI 1-8) ima rub izvijen prema van, koji je s gornje strane ukrašen s dva ili tri niza nazubljenih traka. Isti ukras ponavlja se i na vanjskoj strani recipijenta posude. Većina ima jače izvijen rub (T.XVI 1-6), dok je na dvije kadionice slabije izvijen, ali također sa tri nazubljene trake (T.XVI 7,8). Glina je pročišćena s malo primjesa, svijetlo žute do narančaste boje. Jezgra je ponekad sive boje. Jedna kadionica je tamnosive boje (T.XVI 1). Za ovaj tip s jače izvijenim rubom nalazimo više analogija. Vikić-Belančić daje jedan primjerak iz Siska koji po svom ukrasu odgovara kadionicama prve skupine (Vikić-Belančić 1967: 26, T.XVI/102), međutim on nije datiran. U ovom radu navedenim sisačkim primjercima (T.XVI 1-6) bliske su dvije kadionice iz groba u Topuskom datiranog u kraj 2. i početak 3. stoljeća (Šarić, M. 1980: 131, tabla V). Kadionice ove skupine u većem broju imamo i u paljevinskim grobovima Petovija. Kadionica iz jednog takvog paljevinskog groba nađena je uz brončani as Nerve, te jednu firma-svjetiljku (Kujundžić 1982: T.14, grob 181) sa širim kanalom, bez pečata radionice (ove se svjetiljke pojavljuju u drugoj polovici 1. stoljeća, a proizvode se kroz duži period (Vikić-Belančić 1975: 52)). Odgovarajuće kadionice pronađene su i na području Srijema, a O. Brukner ih stavlja u neidentificirane tipove, ali navodi da se različiti tipovi na tom području pojavljuju u grobovima i naseljima istovremeno u 2. i 3. stoljeću (Brukner 1981: 38, T.64).

Poseban tip kadionice čini samo jedan sačuvani fragment (T.XVI 9). On ima kotačićem narebren rub, koji je ukrašen i izvučenom valovito oblikovanom trakom. Ispod nje, na tijelu posude, je vodoravno plastično rebro ukrašeno otiskom kotačića. Glina je pročišćena s malo primjesa, svijetlonarančasto je pečena, te s djelomično sačuvanim narančastim premazom izvana. Najbliža analogija ovom tipu kadionice je s područja Andautonije (Ščitarjevo, Gradišće). Ta kadionica ima rub istog izgleda, a ispod nazubljenog rebra na tijelu posude dolazi još jedna izvučena valovita traka.

Glina te kadionice crvenkaste je boje s ostacima crvenog premaza. Iako je na fragmentu sisačke kadionice sačuvana samo gornja valovita traka i nazubljeno rebro, vjerojatno je imao tijelo ukrašeno na isti način. Kadionica iz Andautonije datirana je u 2. stoljeće (Zagreb 1995: 131, katalog 273). Iz sloja 3. stoljeća vile rustike u Jalžabetu potječe fragment kadionice s dvije plastično izvedene valovnice, jedna na samom rubu, a druga ispod njega (Vikić-Belančić 1968: 92, T.VIII/8). Slične primjerke imamo na lokalitetima istočne Slavonije i Srijema, a datirani su u kraj 1. i u 2. stoljeće (Brukner 1981: T.62). Ovaj tip susrećemo i na području Mađarske, gdje je najraniji datiran novcem Nerve (Bónis 1942: 51, Taf. XXIII,18), dok je jedan primjerak s valovitim rubom iz Brigečija datiran u 3. stoljeće (Bónis 1980: 366, Fig.66.16).

PITOSI

(T.XVI 10-14)

Pitosi (*dolium*, Hilgers 1969: 58) su u ovom radu zastupljeni s malim brojem primjeraka, a po obliku svi pripadaju istom tipu posude za čuvanje hrane, u prvom redu žitarica.

Rubovi (T.XVI 10-12) su vodoravno izvedeni i izvučeni na obje strane, a uz unutrašnji dio ruba smješten je plići žlijeb. Na dva fragmenta ruba vidljivi su slabi ostaci crne boje, koje nema na trбуhu posude. Pažljivo izveden ukras smješten je na trбуhu pitosa (T.XVI 13, 14). Sastoji se od dva vodoravna pojasa češljastim instrumentom načinjenih linija. Između pojaseva na isti je način napravljena valovnica. Glina je pročišćena, crvenožute do narančaste boje, ponekad sa sivom jezgrom. Visinu ovih pitosa nemoguće je odrediti jer su sačuvani tek nepovezani fragmenti, no s obzirom da su promjerom ruba usporedivi s pitosima iz istočne Slavonije i Srijema, njihova bi pretpostavljena visina mogla iznositi oko 70 cm. Dna analognih pitosa iz istočne Slavonije i Srijema, kao i onih iz Emone nisu profilirana, pa bi takav jednostavan oblik trebao pripadati i sisačkim primjercima.

Pitosi ovakvog oblika proizvode se na širem području Carstva. U Drenju je pronađen samo jedan fragment pitosa koji odgovara sisačkim primjercima. Njegov rub, te mali dio površine ispod ruba, prekriven je crnim premazom. Prema svoj ostaloj keramici s lokaliteta, pitos se može datirati u prva dva stoljeća poslije Krista (Drenje 1987: 29, T.7,2). Slični primjerci potječu iz paljevinskih grobova Emone, a korišteni su ili kao prilog grobovima, ili u funkciji žare. U veće posude često bi bili stavljeni i ostali grobni prilozi (Mikl Curk 1987: Tab. 36; 52; Plesničar-Gec 1972: T. CXXI,CLXXIX,CXCIII; Plesničar-Gec 1977³²: 45,

³² Ove pitose autorica je objavila pod poglavljem "Vaze".

T.5, sl. 20-23). Ovi pitosi također imaju ostatke crne smolaste boje po rubu i ispod njega, te ukras valovnice između dva pojasa linija na trbuhu, a visoke su od 30 do 50 cm. Plesničar-Gec navodi da takve posude nisu nađene u naseobinskim dijelovima Emone, a uvrštava ih među proizvode domaće izrade. Emonske pitose datirani su od polovice 1. do polovice 2. stoljeća. Pitose iz Srijema, koji odgovaraju sisačkima, O. Brukner datira u prva dva stoljeća poslije Krista (Brukner 1981: 42, T. 127; 128). Autorica navodi da pitosi iz 3. stoljeća zadržavaju isti oblik, s tek malim promjenama u fakturi, ali bez bojanja ruba posude, te s grublje izvedenim češljastim ornamentom.

TERRA SIGILLATA

(T. XVII)

Zbog malog broja primjeraka terra sigillata je obrađena samo s pokušajem određivanja oblika posude, a tipovi su preuzeti posredno, iz dostupne literature (Hayes 1972; Brukner 1981; Vidrih Perko 1992: 93-104; Košćević, Makjanić 1995; Makjanić 1996: 91-118; Ad basilicas 1999).

Fragmenti **T.XVII 1,2** pripadaju dvjema posudama oblika Drag 37. Ove su zdjele bile jako omiljene i često se pronalaze na antičkim lokalitetima, a također postoje i imitacije tog oblika u grubljoj izvedbi bez reljefnog ukrasa (vidi poglavlje zdjele). Fragment T.XVII 1 pripada gornjoj trećini posude, dok fragment T.XVII 2 donjem dijelu, redovito ukrašenom. Ovaj posljednji fragment ima reljefno izveden motiv životinje u trku, iznad kojeg je vodoravni niz girlandi koje ujedno označavaju gornji rub ukrasa posude. Glina je dobro pročišćena, a primjerak T.XVII 2 nešto je slabije kvalitete, te za nijansu tamnijeg premaza.

Zdjela **T.XVII 3** pripada obliku Drag 31. Površina nema ukrasa, a vidljive su male nepravilnosti nastale pri pečenju posude.

Fragment **T.XVII 4** tanjur je oblika Drag 32. Iako je glina pročišćena, vidljivi su manji komadići primjesa, a premaz, osobito na vanjskoj površini, slabije je sačuvan.

Jedan fragment noge (**T.XVII 5**) ima glinu i premaz istih osobina kao i prethodni primjerak, a mogao je pripadati i posudi istog oblika. Glina je za nijansu svijetlije boje, a na recipijentu je sačuvan i ukras izveden kotačićem.

Rub tanjura **T.XVII 6** ima oblik Lud Tb, i poput svih do sada navedenih posuda već je viđen na sisačkim lokalitetima. Rub je izvučen s lagano uzdignutim krajnjim vanjskim dijelom. Premaz je sjajan i tamnonarančaste boje.

Fragmenti **T.XVII 7-10** bitno se razlikuju od ostale sigilate. Glina je svijetlonarančaste boje, kao i premaz koji je od nje za nijansu tamniji. Glina je dobro pročišćena.

Tanjuri T. XVII 7,8 velikih su dimenzija i imaju rub nagnut prema unutra, blago trokutastog presjeka. Pripadaju skupini sjevernoafričke crveno glačane keramike forme Hayes 61.

Druga dva tanjura (T.XVII 9,10) imaju koso postavljene tanke stijenke bez naglašene profilacije, a posude su načinjene od dobro pročišćene gline. Također pripadaju skupini sjevernoafričke glačane keramike, forme Hayes 50. U Ptuju je pronađeno nekoliko fragmenata ovakvih tanjura sjevernoafričkog porijekla, a datirani su u početak 4. stoljeća (Gabler 1986: 137, Abb.12:2,3).

Analogije za ovdje prikazane posude (T.XVII 7-10) susrećemo u radu o kasnorimskoj keramici W. Hayes a i to pod poglavljem o afričkoj crveno glačanoj keramici. Riječ je o finoj keramici proizvedenoj u različitim sjevernoafričkim radionicama kroz dug vremenski period – od kraja prvog stoljeća do u sedmo (Hayes 1972: 13). U Panoniji se keramika iz sjevernoafričkih radionica pojavljuje u trećem i četvrtom stoljeću, iako u manjem broju nego u rimskoj Dalmaciji (Vikić-Belančić 1968a: 517). Prema dosadašnjim istraživanjima afrička sigilata u Sisku slabo je zastupljena, s malim brojem oblika, a pojavljuje se od 3. stoljeća do početka 5. stoljeća (Košćević, Makjanić 1995: 72). Oblici s lokaliteta "Kovnica" do sada nisu viđeni u literaturi koja se bavi sisačkom sigilatom.

KERAMIKA TANKIH STIJENKI

(T.XVIII 1-4)

Keramika tankih stijenki rađena je, baš kao i terra sigillata, u kalupima, ali zbog male debljine stijenki posude nikada nisu većih dimenzija. Ta vrsta keramike u naše je krajeve iz Italije stigla s prvim vojnim osvajanjima, a vrhunac proizvodnje bio je u klaudijevsko-flavijevskom razdoblju (Plesničar-Gec 1977: 23).

Zdjelice T.XVIII 1,2 izrađene su od fine tamnosivo pečene gline, imaju barbotinski ukras i tamnosivi firnis. Sisački primjerci vjerojatno su imali ukras vodenih listova kakve srećemo na zdjelicama diljem Panonije, Dalmacije i sjeverne Italije.

Na području između Save i Drave keramika s plastičnim ukrasom najviše se javlja na šalicama, čašama i pliticama, i to upravo na onima tankih stijenki. Vikić-Belančić navodi da su većinom import iz sjeverne Italije, djelomično iz Galije i Porajnja, ali da postoje i domaće radionice. Također navodi da su u modi od vremena Flavijevaca do prvih desetljeća 2. stoljeća, te da se javljaju sve do kraja 2. stoljeća (Vikić-Belančić 1967: 30). U Emoni slične su zdjelice nađene kao prilog u grobovima druge polovice 1. i u 2. stoljeću (Plesničar-Gec 1977: 17, T.1).

Posude T.XVIII 3,4 također bismo mogli uvrstiti među keramiku tankih stijenki. Izrađene su od pročišćene gline i malih su dimenzija, a s obzirom da

pripadaju dnu posude stijenke su nešto deblje nego kod prethodna dva fragmenta. T.XVIII 3 je svijetlosivo pečena s premazom sive boje koja se ljušti, a T.XVIII 4 je svijetlooker pečena s lošim premazom narančasto-smeđe boje. Vjerojatno pripadaju posudama za piće, no kako su sačuvani tek mali fragmenti dna nije moguće sa sigurnošću pronaći točne analogne primjerke.

SVJETILJKE

(T.XVIII 5-10)

Svjetiljke su zastupljene s malim brojem vrlo fragmentiranih primjeraka, pa ih nije moguće točno opisati prema tipu. U ovome radu obrađene su tako da je, već prema mogućnostima, pronađena najbliža analogija.

Svjetiljke T.XVIII 5-8 mogu se gotovo sa sigurnošću svrstati u grupu tzv. firma-svjetiljki. Uobičajena je podjela firma-svjetiljki prema Loeschcke (Loeschcke 1919), koji je obradio primjerke iz Vindonise (on ih je podijelio u dvije grupe: tip IX i tip X), te prema Iványi (Iványi 1935), koja je napravila podjelu za panonske svjetiljke (autorica razlikuje tri tipa: tipovi XV, XVI i XVII). Tipovi firma-svjetiljki ovo dvoje autora međusobno su usporedivi, na što se međutim u ovom radu nećemo osvrnuti jer izostaju fragmenti poput diska i gornjeg dijela nosa svjetiljke koji su presudni za užu analizu. Svoje porijeklo firma-svjetiljke vuku iz sjeverne Italije. Iako se autori razilaze oko točnog vremena njihova nastanka, slažu se da ono svakako nije bilo prije 1. stoljeća. Loeschcke smatra da se javljaju oko 75. godine, dok Iványi, na temelju grobova iz Ptuja, pomiče njihov nastanak na početak 1. stoljeća (Vikić-Belančić 1975: 51). Od kraja 1. stoljeća proizvode se i u rimskim provincijama (Vikić-Belančić 1975: 50). One su na našem području najrasprostranjenija vrsta, a različiti tipovi u velikom su broju pronađeni u Sisku iz kojeg potječe i izvjestan broj kalupa za njihovu izradu.

Fragment svjetiljke T.XVIII 5, na dnu, unutar dvaju prstenova, ima reljefno izveden pečat radionice ili "firmu" FORTIS. Na ramenu su sačuvane i dvije, od vjerojatno tri postojeće, bradavice prizmatičnog oblika. Svjetiljka je izrađena od pročišćene gline, ali je lošije izvedbe. Firma-svjetiljke italskog majstora Fortisa ubrajaju se u grupu starijih, međutim zbog popularnosti ove radionice imitacije se u provinciji proizvode i nakon prestanka rada radionice u Italiji (majstor Fortis najintenzivnije djeluje u posljednjim desetljećima 1. i prvim desetljećima 2. stoljeća (Vikić-Belančić 1970: 98)). U mnogim provincijalnim radionicama, pa tako i lokalnim panonskim, firma-svjetiljke s pečatom Fortis otiskivane su sve do u 4. stoljeće (Vikić-Belančić 1967: 258). Da je ovdje riječ o lokalnoj imitaciji iz kasnijeg vremena, svjedoči loša izvedba svjetiljke, slab otisak pečata, te činjenica da je u Sisku pronađen veći broj firma-svjetiljki s imitacijom pečata ovog majstora, kao i kalup za njihovu izradu

(Vikić-Belančić 1975: 54, T.LVI, 7). Na području između Save i Drave ove su svjetiljke u većem broju pronađene i u Ljubljani, Ptuju i Osijeku, dok u nešto manjem u Drnovu, Kranju i Srijemskoj Mitrovici (Vikić-Belančić 1967: 259).

Za razliku od prethodne, fragmenti firma-svjetiljaka T.XVIII 6,7, pažljivo su izvedeni i izrađeni su od vrlo fine gline (poput terrae sigillatae), što je odlika ranijih svjetiljki importiranih iz Italije. Firma nije sačuvana. Za rano datiranje ovih fragmenata može poslužiti i podatak da je na svjetiljki T.XVIII 6 sačuvana jedna ušica za vješanje. Ušice se kasnije gube i postaju bradavice različitih oblika sa čisto dekorativnom ulogom (Vikić-Belančić 1975: 49) (kao na gore navedenom primjerku).

Firma-svjetiljka T.XVIII 8 ima reljefni pečat O_TAVI, što se, iako drugo slovo nedostaje, odnosi na "firmu" OCTAVI (punim imenom OCTAVIUS). Pečat pripada italskom majstoru mlađe generacije, koji je izrađivao samo tip svjetiljaka s kanalom - tip Iványi XVII, odnosno Loeschcke X (Vikić-Belančić, 1975, 54). Ovaj se tip razvija u drugoj polovici 1. stoljeća, ali traje kroz cijeli period Carstva. Majstor Octavius s radom započinje u prvoj polovici 2. stoljeća (Vikić-Belančić 1967: 281). Ovakve svjetiljke iz Siska italskog porijekla od prije su poznate u literaturi, kao i kalup za njihovu izradu (ibidem). Na kasnije datiranje našeg primjerka ukazuje loša izvedba i slabo čitljiv pečat.

Svjetiljka T.XVIII 9 ne pripada među firma-svjetiljke. Ima sačuvanu ručku probušenu po sredini i visoko postavljenu iznad ramena. S obzirom da je svjetiljka napravljena od mekane gline eventualni ukras na ramenu nije mogao ostati sačuvan, a isto tako sam fragment ne daje dovoljno podataka za bliže određivanje. Može se tek pretpostaviti da je riječ o kruškolikoj svjetiljki s ručkom za koje Vikić-Belančić kaže da nastaju u 4. stoljeću (Vikić-Belančić 1971:119).

Poljednji fragment (T.XVIII 10) je nos svjetiljke koji se jako širi prema tijelu. Izrađen je od pročišćene gline, ali je loše izvedbe.

OSTALI KERAMIČKI PREDMETI

(T.XVIII 11-13)

Među ostale keramičke predmete uvršteni su ono proizvodi koji po obliku ne pripadaju niti jednoj obrađenoj grupi, a zastupljeni su s tek po jednim fragmentom.

Fragment ruba manje posude s ručkom T.XVIII 11 nije moguće svrstati po obliku.

Izrađena je od pročišćene gline, tanjih stijenki. Narančasto je pečena s ostacima premaza iste boje. Na spoju ručkice i ruba apliciran je komad gline okruglog oblika s udubinom po sredini. Analogija za sada nije pronađena.

Glinena okrugla pločica TXVIII 12 vjerojatno je imala funkciju žetona za igru, a isto tako, mogla je služiti za zatvaranje vrča. Ova pločica zanimljiva je u toliko što je napravljena od komada pitosa i po rubovima se jasno vidi kako je fragment obrađen za novu namjenu. Da potječe od pitosa dokaz je tipičan ukras na površini koji se sastoji od nekoliko vodoravnih plitkih linija načinjenih češljastim instrumentom, a iznad toga je vidljiv i dio valovnice napravljene na isti način. Identičan je ukras na ovdje obrađenim fragmentima pitosa, a odgovarajuća je i faktura gline, pa bismo i ovaj predmet mogli datirati u 1. ili 2. stoljeće.

Fragment TXVIII 13 napravljen je od grublje gline s primjesama sitnih kamenčića i svijetlo-smeđecrveno je pečen. Na ravnoj površini reljefni je prikaz fantastične, možda morske, životinje. Prikaz je napravljen u kalupu, a fragment je vjerojatno dio neke zidne obloge, dekorativne funkcije.

ZAKLJUČAK

Sadašnje stanje istraženosti lokaliteta "Kovnica" ne omogućuje donošenje zaključka o primarnoj namjeni samog objekta (ili objekata). Budućim istraživanjima, koja bi morala obuhvatiti i prostor ispod današnjeg nasipa, trebalo bi utvrditi je li na tom mjestu bilo pristanište ili kakve radionice, ili pak oboje. Na to se može pomišljati s obzirom na raspored pilota, potonuli brod, pronađene ostatke građevinskog materijala, te pokretne nalaze. Isto tako ozbiljno treba razmotriti i pitanje položaja kovnice novca, možda baš na ovom prostoru, o čemu je bilo riječi u uvodu.

Važno je spomenuti i problem pomicanja korita Kupe na prostoru između Pogorelca i rimske Siscije, oko kojeg autori nisu jedinstveni. U dijelu literature zastupano je mišljenje da se korito rijeke s vremenom pomicalo na štetu lijeve obale, potkapajući tako zapadnu granicu Siscije (Faber 1973: 151; Šarić 1986: 28; Nenadić 1987: 74). Po tim bi tvrdnjama lokalitet "Kovnica" pripadao bivšoj lijevoj obali rijeke, odnosno bio bi spojen s rimskom Siscijom. Međutim, za niskog vodostaja i danas je uz okomite rubne pilote, prema središtu rijeke, jasno vidljiv relativno pravilan niz koso zabijenih pilota koji su očito služili za učvršćenje³³. Oni ujedno potvrđuju da je drvena konstrukcija tu i završavala, odnosno da je plovni dio rijeke bio na strani na kojoj je i danas. Dakle, korito rijeke na tom se prostoru nije bitno mijenjalo, kao niti nizvodno do mjesta na kojem je pronađena konstrukcija rimskog vodovoda na dnu Kupe (Durman 1992: 120). Prema rečenom, lokalitet "Kovnica" treba promatrati u okvirima namjene slabo istražene desne obale Kupe, odnosno Pogorelca.

Od brojnih pitanja vezanih uz lokalitet "Kovnica", keramika obrađena u ovom radu, daje nam odgovor na jedno. Život na njemu trajao je od druge polovice ili kraja 1., do u 4. stoljeće, što svjedoči o važnosti ovog položaja za rimski Sisak. Moguća je i približna rekonstrukcija namjene objekta, stavimo li čitavu situaciju u povijesni kontekst (Vrbanović 1981: 187-200; Zaninović 1985: 59-66; Hoti 1992: 133-163; Zaninović 1993: 53-58; Zaninović 1996: 59-63).

U drugoj polovici 1. stoljeća čitavo je ovo područje do Dunava bilo pod rimskom vlašću, a prvi car iz dinastije Flavijevaca, Vespazijan, podigao je Sisciju, vjerojatno 71. godine, na rang kolonije (*Colonia Flavia Siscia*).

Grad dobiva i znatan broj novih stanovnika dedukcijom veterana ravenske flote. Njihov dolazak u Sisciju bio je u skladu s važnošću plovidbenog puta obližnjom Savom prema Sirmiju. U isto doba iz smjera Emone, preko Siscije i dalje prema Sirmiju bila je važna cestovna komunikacija. Osim ceste koja je vodila sa zapada na istok, kroz Sisciju su prolazile i ceste što su gradove Dalmacije spajale sa sjevernim dijelovima provincije Panonije. Na tako velikom raskrižju putova, te uz značajnu graditeljsku aktivnost Flavijevaca, Siscija je morala imati sve sadržaje jednog rimskog provincijalnog grada. Vladavina careva iz dinastije Antonina za Sisciju je, osobito u prvoj polovici 2. stoljeća, značila jačanje administrativne važnosti i daljnji ekonomski razvitak i napredak.

Druga polovica 1. stoljeća, te osobito 2. st. period je iz kojeg potječe najveća količina keramike pronađene na lokalitetu "Kovnica", a zastupljeni su gotovo svi oblici standardni za rimsku keramiku toga razdoblja.

Većina grube keramike bila je proizvedena u lokalnim radionicama, jer je teško pretpostaviti isplativost njihova uvoza iz udaljenijeg područja. Po obliku posuda vidljivo je da su rađene pod jakim utjecajem italske keramičke proizvodnje. To se u prvom redu odnosi na tanjure, te pojedine vrste zdjela i čaša. Tipično italski oblici - tarionici i kadionice, također su preneseni u lokalnu produkciju (na području Panonije prije dolaska Rimljana ti oblici nisu bili poznati). Utjecaj italskih keramičkih izvornika vidljiv je i na ostalim oblicima posuda iz prva dva stoljeća, ali je u manjem broju uočljiva i starija latenska tradicija, osobito na loncima. U manjem je broju zastupljena keramika tankih stijenki, te firma-svjetiljke finije izrade, a pripadaju materijalu importiranom s italskog područja. Dolaskom Rimljana na naše područje uslijedila je trgovina s italskim krajevima u prvom redu finije robe. Međutim, s istog su područja i amfore kao još jedan dokaz trgovačkih veza provincije s centrom Carstva. Amfore su prisutne u malom broju što nije neobično ako se zna da su mogle imati funkciju povratne ambalaže.

³³ Autor ovog članka teren je obišao za niskog vodostaja rijeke u kolovozu 2000. godine.

Sredinom druge polovice 2. stoljeća prilike su u čitavoj Panoniji nepovoljne, osobito tijekom markomanskih ratova koji su opustošili panonski prostor. Prvi car iz dinastije Severa, Septimije Sever, godine 194. grad je počastio imenom Septimia (*Colonia Septimia Siscia Augusta*), a njegova vladavina značila je i novi graditeljski uzlet. Dolazak prvog od vojničkih careva, Maksimina Tračanina (235-238.g.), označio je ujedno početak učestalih upada barbara preko panonskih granica, što će biti i povod za otvaranje tvornice oružja u Sisciji, a za cara Galijena u drugoj polovici 3. stoljeća i za otvaranje kovnice novca. Krajem istog stoljeća, uslijed Dioklecijanove podjele Carstva, Siscija postaje središtem novoosnovane provincije Savije.

Prema materijalu pronađenom na lokalitetu "Kovnica", život se nastavlja tijekom 3. stoljeća, te u 4. stoljeću, ali je situacija, što se keramike tiče, bitno drugačija. Radikalno se smanjuje repertoar oblika i svodi se na nekoliko tipova lonaca, zatim kadionice, te tanjure koji pripadaju širem periodu od 1. do 4. stoljeća. Zanimljiva je pojava tarionika 3. i 4. stoljeća, koji su pronađeni u relativno velikom broju. Možda su bili proizvedeni na ovom mjestu, ali su isto tako mogli imati i neku drugu primjenu osim primarne, vezane uz pripremu hrane (sekundarna, možda radionička praktična primjena).

Uzrok svođenja keramičkog repertoara na svega nekoliko oblika u 3. i 4. stoljeću mogao je biti prenamjena funkcije objekata nad pilotima. Možda je upravo od druge polovice 3. stoljeća na ovom prostoru djelovala kovnica novca, što i predlažu pojedini autori. Ako je to doista i bilo tako, teško je vjerovati da se njena aktivnost na tom položaju odvijala do kraja rada kovnice, koja je uz prekide kovala novac do 20-ih godina 5. stoljeća

U sve češćim borbama za vlast između vojničkih careva i uzurpatora, nije bila pošteđena niti Siscija, a nova se opasnost nadvila nad čitavim ovim područjem, krajem četvrtog, te u petom stoljeću migracijama Vizigota, Huna i Ostrogota.

Vjerojatno je u drugoj polovici 4. st., ili početkom 5. st., prestala svaka aktivnost na lokalitetu "Kovnica", kada život i rad izvan dobro utvrđenih gradskih zidina postaje pustolovina.

KATALOG:

Sav keramički materijal (s izuzetkom nekoliko posuda) na tablama je prikazan u rekonstrukciji, za što je bilo dovoljno podataka na fragmentima (visina je napravljena prema sačuvanosti posude).

Sav materijal objavljen je u mjerilu 1:3.

Pri sastavljanju kataloga korištene su sljedeće kratice za metričke i tehnološke podatke:

P	- promjer,
Pr	- promjer ruba,
Pt	- promjer trbuha,
Pd	- promjer dna,
Ds	- debljina stijenke,
V	- visina,
B	- boja (gdje je bilo moguće korišten je Munsellov katalog boja, Munsell Soil Color Charts, 1994),
Bp	- boja presjeka,
Vp	- vanjska površina,
Up	- unutrašnja površina,
V/Up	- vanjska i unutrašnja površina,
G	- glina (čistoća gline procijenjena je isključivo vizualnim opažanjem).

Table je nacrtao autor teksta.

LONCI

(T. I - V)

1.

rub vodoravno izvučen prema van;

Pr	- 220 mm
Ds	- 5,5 mm
Bp	- svijetlosiva
V/Up	- sivi premaz
G	- gruba s manje primjesa

2.

rub vodoravno izvučen prema van;
na vratu plitka kanelura;

Pr	- 200 mm
Ds	- 8 mm
Bp	- oker
Vp	- sivi premaz
Up	- tamnosivi premaz
G	- gruba s manje primjesa

- 3.**
 rub vodoravno izvučen prema van;
 na vratu i trbuhu lonca plitke kanelure;
 Pr - 140 mm
 Ds - 5 mm
 B - oker
 Vp - ostaci svijetlosivog premaza
 G - gruba s manje primjesa
- 4.**
 rub vodoravno izvučen prema van;
 naglašen vrat;
 trbuh ukrašen plitkim metličastim ukrasom u svim smjerovima;
 Pr - 180 mm
 Ds - 5,5 mm
 Bp - svijetlo smeđa
 V/Up - tamnosiva s ostacima crnog premaza
 G - gruba
- 5.**
 rub vodoravno izvijen prema van;
 Pr - 170 mm
 Ds - 6,5 mm
 B - tamnosiva
 G - gruba
- 6.**
 rub vodoravno izvučen prema van;
 Pr - 150 mm
 Ds - 4 mm
 B - sivosmeđa
 G - gruba
- 7.**
 rub vodoravno izvučen prema van;
 po vratu i trbuhu lonca šire kanelure;
 Pr - 150 mm
 Ds - 4,5 mm
 Bp - oker
 Vp - crni firnis
 G - gruba s manje primjesa
- 8.**
 rub vodoravno izvučen prema van;
 po vratu i trbuhu lonca šire kanelure;
 Pr - 190 mm
 Ds - 5,5 mm
 Bp - smeđa
 V/Up - tamnosiva
 G - gruba s manje primjesa
- 9.**
 rub vodoravno izvučen prema van;
 Pr - 200 mm
 Ds - 6 mm
 B - tamnosiva
 G - gruba
- 10.**
 rub vodoravno izvučen prema van;
 Pr - 180 mm
 Ds - 4 mm
 B - tamnosiva
 G - gruba s manje primjesa
- 11.**
 rub polukružno zadebljan prema van;
 naglašen vrat;
 trbuh ukrašen širokim kosim kanelurama;
 Pr - 140 mm
 Ds - 4 mm
 B - siva
 G - gruba
- 12.**
 rub izvijen prema van i savinut;
 naglašen vrat;
 trbuh ukrašen gustim nizom plitkih kanelura;
 Pr - 220 mm
 Ds - 4 mm
 Bp - svijetlosmeđa
 V/Up - tamnosivi premaz
 G - gruba s manje primjesa
- 13.**
 rub izvijen prema van i savinut;
 naglašen vrat;
 trbuh ukrašen nizom plitkih kanelura;
 Pr - 200 mm
 Ds - 4,5 mm
 Bp - smeđa
 V/Up - tamnosivi premaz
 G - gruba s manje primjesa
- 14.**
 rub izvijen prema van i savinut;
 Pr - 240 mm
 Ds - 5,5 mm
 Bp - svijetlosiva
 V/Up - ostaci tamnosivog premaza
 G - gruba s manje primjesa

- 15.**
rub izvijen prema van i polukružno oblikovan;
naglašen vrat s dva plitka vodoravna ureza;
trbuh ukrašen nizom kanelura;
Pr - 240 mm
Ds - 7 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - tamnosivi firnis
G - gruba s manje primjesa
- 16.**
rub izvijen prema van i polukružno oblikovan;
vrat i trbuh ukrašeni plitkim kanelurama;
Pr - 360 mm
Ds - 7 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - tamnosivi premaz
G - gruba s manje primjesa
- 17.**
rub izvijen prema van, sa zaravnjenim zadebljanjem;
na trbuhu lonca šire kanelure;
Pr - 250 mm
Ds - 6 mm
Bp - svijetlosivosmeđa
V/Up - crni firnis
G - gruba s manje primjesa
- 18.**
rub izvijen prema van, sa zaravnjenim zadebljanjem;
na trbuhu lonca tri plitke kanelure;
Pr - 210 mm
Ds - 5 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - siva
G - gruba s manje primjesa
- 19.**
rub izvijen prema van;
vrat i trbuh lonca ukrašeni gustim plitkim kanelurama;
Pr - 220 mm
Ds - 4 mm
B - tamnosiva
G - gruba s manje primjesa
- 20.**
rub izvijen prema van;
vrat i trbuh lonca ukrašeni gustim jako plitkim kanelurama;
Pr - 140 mm
Ds - 5 mm
Bp - sivosmeđa
V/Up - ostaci tamnosivog premaza
G - gruba s manje primjesa
- 21.**
rub izvijen prema van;
vrat naglašen;
trbuh ukrašen širokim kanelurama;
Pr - 174 mm
Ds - 4 mm
B - svijetlosivosmeđa
G - gruba
- 22.**
rub izvijen prema van;
na trbuhu lonca urezana je valovnica;
Pr - 165 mm
Ds - 5 mm
B - oker
G - gruba
- 23.**
rub izvijen prema van;
Pr - 200 mm
Ds - 4 mm
B - svijetlasivosmeđa
G - gruba s manje primjesa
- 24.**
rub trokutastog presjeka izvijen prema van;
Pr - 145 mm
Ds - 5,5 mm
B - svijetlonarančasta
G - gruba s manje primjesa
- 25.**
rub izvijen prema van; vrat ukrašen kanelurama;
Pr - 180 mm
Ds - 7 mm
B - smeđa
V/Up - tamnosivi premaz
G - gruba

- 26.**
rub izvijen prema van; vrat naglašen;
Pr - 180 mm
Ds - 6 mm
B - tamnosiva
G - gruba
- 27.**
rub blago izvijen prema van;
Pr - 170 mm
Ds - 6 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - siva
G - gruba
- 28.**
rub blago izvijen i polukružno zadebljan prema van;
Pr - 190 mm
Ds - 5 mm
B - svijetlosiva
G - gruba
- 29.**
lonac je sačuvan u cijelosti;
rub izvijen prema van;
ipod vrata pa do polovice trbuha vidljive sitne plitke kanelure;
gornji dio lonca ima tamno sivi premaz;
Pr - 138 mm
Pt - 174 mm
Pd - 68 mm
V - 180 mm
Ds - 6 mm
B - od smeđe do tamnosive
G - gruba
- 30.**
rub izvijen prema van s visokim vratom;
prelaz vrata na trbuh ukrašen s tri kanelure;
Pr - 220 mm
Ds - 6 mm
Bp - sivosmeđa
V/Up - deblji crni premaz
G - gruba
- 31.**
rub blago izvijen prema van;
trbuh ukrašen širim kanelurama;
Pr - 185 mm
Ds - 5 mm
Bp - crvenosmeđa
V/Up - tamnosivi premaz
G - gruba
- 32.**
rub blago izvijen prema van;
trbuh ukrašen plitkim gustim kanelurama;
Pr - 130 mm
Ds - 5 mm
B - tamnosiva
Up - crni gusti premaz
G - gruba
- 33.**
rub izvijen prema van;
Pr - 150 mm
Ds - 4 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - sivi premaz
G - gruba
- 34.**
rub izvijen prema van;
trbuh lonca ukrašen gustim plitkim kanelurama;
Pr - 140 mm
Ds - 6,5 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - ostaci crnog premaza
G - gruba
- 35.**
rub izvijen prema van;
unutrašnja strana ruba i trbuh lonca ukrašeni gustim nizom žlijebova ispunjenih bijelom masom;
Pr - 160 mm
Ds - 8 mm
B - svijetlocrvenožuta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
Vp - svijetložuta
G - gruba s manje primjesa

- 36.**
rub izvijen prema van;
prelaz vrata na trbuh oštro naglašen;
trbuh ukrašen širim kanelurama;
Pr - 180 mm
Ds - 5,5 mm
B - svijetlosmeđa
G - gruba
- 37.**
rub izvijen prema van; na vratu niz kratkih kosih
žlijebova;
Pr - 140 mm
Ds - 6 mm
Bp - siva
V/Up - ostaci tamnosivog premaza
G - gruba
- 38.**
rub izvijen prema van;
Pr - 130 mm
Ds - 4 mm
B - tamnosiva
G - gruba
- 39.**
rub izvijen prema van;
Pr - 180 mm
Ds - 7 mm
B - sivosmeđa
G - gruba
- 40.**
rub izvijen prema van;
Pr - 150 mm
Ds - 4,5 mm
Bp - svijetlo siva
V/Up - ostaci tamnosivog premaza
G - gruba
- 41.**
rub izvijen prema van;
Pr - 150 mm
Ds - 5 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - ostaci tamnosivog premaza
G - gruba
- 42.**
rub izvijen prema van;
Pr - 190 mm
Ds - v6 mm
Bp - sivosmeđa
V/Up - ostaci sivog premaza
G - gruba
- 43.**
rub izvijen prema van;
vrat dug s naglašenim prelazom na trbuh lonca;
grublja izrada, doručeno rukom;
Pr - 260 mm
Ds - 6 mm
B - smeđesiva
G - gruba
- 44.**
rub izvijen prema van;
gruba izrada;
Pr - 240 mm
Ds - 8 mm
Bp - smeđa
V/Up - sivosmeđa
G - gruba
- 45.**
rub izvijen prema van;
grublja izrada, doručeno rukom;
Pr - 170 mm
Ds - 5 mm
Bp - siva
V/Up - tamnosiva
G - gruba
- 46.**
rub jače izvijen prema van;
Pr - 300 mm
Ds - 12 mm
Bp - jezgra svijetlosiva
V/Up - narančasto pečeno
G - gruba s manje primjesa

- 47.**
rub blago izvijen prema van;
gruba izrada;
Pr - 210 mm
Ds - 6 mm
B - tamnosiva
G - gruba
- 48.**
rub blago izvijen prema van;
gruba izrada;
Pr - 200 mm
Ds - 6 mm
B - tamnosiva
G - gruba
- 49.**
rub blago izvijen prema van;
guba izrada;
Pr - ?
Ds - 7 mm
B - siva
G - gruba
- 50.**
rub okomito postavljen;
gruba izrada;
Pr - 170 mm
Ds - 5,5 mm
B - sivosmeđa
G - gruba
- 51.**
rub okomito postavljen i zadebljan prema vanjskoj strani;
posuda rukom doradena, loše izvedbe;
Pr - 170 mm
Ds - 4 mm
B - sivocrna
G - gruba
- 52.**
rub okomito postavljen;
trbuh jače naglašen;
gruba izrada;
Pr - ?
Ds - 5,5 mm
Bp - smeđa
V/Up - tamnosiva
G - gruba
- 53.**
lonac cilindričnog oblika;
rub izvučen na obje strane, trokutastog presjeka;
lonac izvana ukrašen gustim nizom plitkih vodoravnih žlijebova;
Pr - 180 mm
Ds - 6 mm
B - smeđa
Up - sivi premaz
G - gruba
- 54.**
lonac cilindričnog oblika;
rub vodoravno izvučen prema van;
Pr - 300 mm
Ds - 8 mm
B - smeđenarančasta
G - gruba
- 55.**
lonac cilindričnog oblika;
rub vodoravno izvučen prema van;
Pr - 270 mm
Ds - 9 mm
Bp - svijetlosiva
Up - siva
Vp - ostaci crnog premaza
G - gruba
- 56.**
lonac cilindričnog oblika;
rub izvijen prema van;
na trbuhu grubo izvedeno vodoravno rebro;
Pr - 190 mm (?)
Ds - 7 mm
B - smeđa
G - gruba
- 57.**
rub izvijen prema van, s unutarnje strane blago užljebljen;
Pr - 160 mm
Ds - 5 mm
Bp - smeđa
V/Up - tamnosivi premaz
G - gruba s manje primjesa

- 58.**
rub izvijen prema van i zakošen, s unutrašnje strane blago užljebljen;
Pr - 235 mm
Ds - 5 mm
B - sivonarančasta (nejednako pečeno)
G - gruba s manje primjesa
- 59.**
rub izvijen prema van i zakošen, s unutrašnje strane užljebljen;
Pr - 160 mm
Ds - 5 mm
B - svijetlasivosmeđa
G - gruba
- 60.**
rub izvijen prema van i zakošen, s unutrašnje strane užljebljen;
Pr - 140 mm
Ds - 6 mm
B - smeđa
G - gruba
- 61.**
rub izvijen prema van i zakošen, s unutrašnje strane užljebljen;
Pr - 150 mm
Ds - 5 mm
B - siva
G - gruba s manje primjesa
- 62.**
rub izvijen prema van i zakošen, s unutrašnje strane jače užljebljen;
Pr - 150 mm
Ds - 6 mm
Bp - sivosmeđa
V/Up - crni premaz
G - gruba
- 63.**
rub izvijen prema van i zakošen, s unutrašnje strane jače užljebljen;
Pr - 160 mm
Ds - 5 mm
B - narančasta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
G - gruba
- 64.**
rub jako izvijen prema van, s unutrašnje strane užljebljen;
Pr - 210 mm
Ds - 7 mm
Bp - smeđesiva
V/Up - tamnosiva
G - gruba
- ZDJELE**
(T. VI-VIII 22-25)
- 1.**
prstenasto zadebljan rub;
na površini plitki otisci kotačića u četiri niza, vodoravna plitka kanelura i ukras u obliku polumjeseca;
Pr - 200 mm
Ds - 6,5 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - sivi firnis
G - pročišćena
- 2.**
prstenasto zadebljan rub blago izvijen prema van; ispod ruba tri niza kosih crtica izvedenih kotačićem, te vodoravna plitka kanelura;
Pr - 170 mm
Ds - 5 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - ostaci crnog firnisa (mat)
G - pročišćena
- 3.**
prstenasto zadebljan rub blago izvijen prema van; ispod ruba dvije vodoravne kanelure i pet vodoravnih nizova plitkih crtica izvedenih kotačićem;
Pr - 190 mm
Ds - 5,5 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - crni firnis (sjajni)
G - pročišćena

- 4.**
prema van slabo zadebljan rub;
ispod ruba vodoravni niz crtica izvedenih kotačićem;
Pr - 240 mm
Ds - 7 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - sivo pečena (2.5Y 4/1 dark gray),
s vidljivim ostacima crnog premaza
G - pročišćena
- 5.**
prstenasto zadebljan rub blago izvijen prema van;
Pr - 190 mm
Ds - 5 mm
B - crvenožuta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
G - pročišćena
- 6.**
vodoravno izvučen rub koji je po cijeloj gornjoj površini ukrašen plitkim crticama izvedenim kotačićem;
zdjela ukrašena s dvije plitke vodoravne kanelure;
Pr - 200 mm
Ds - 4,5 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - crni firnis (sjajni)
G - pročišćena
- 7.**
vodoravno izvučen rub kojemu je gornja strana ukrašena sa četiri polukružna rebra;
Pr - 280 mm
Ds - 5 mm
B - svijetlosivosmeđa (2.5Y 5/2 grayish brown)
G - pročišćena
- 8.**
rub trakasto blago izvijen prema van;
Pr - 250 mm
Ds - 7 mm
B - svijetlosmeđa (10YR 5/2 grayish brown)
G - gruba s manje primjesa
- 9.**
trbuh posude jače zakošen;
rub blago izvijen prema van;
Pr - 360 mm
Ds - 9 mm
B - crvenožuta (5YR 7/6 reddish yellow)
V/Up - tragovi crvene boje
G - gruba s manje primjesa
- 10.**
stijenke jače zakošene;
Pr - 250 mm
Ds - 8 mm
B - svijetlonarančasta /7.5YR 7/4 pink)
G - gruba s manje primjesa
- 11.**
stijenke jače zakošene;
Pr - 300 mm
Ds - 6 mm
B - oker (10YR 7/4 very pale brown)
V/Up - slabi ostaci crvene boje
G - gruba s manje primjesa
- 12.**
bikonična zdjela s oštrim prelazima;
rub okomito postavljen i pomaknut prema unutra;
Pr - 250 mm
Ds - 5,5 mm
Bp - narančastosmeđa
V/Up - smeđi premaz
G - gruba s manje primjesa
- 13.**
bikonična zdjela s oštrim prelazima;
rub okomit i blago izvijen prema van;
Pr - 260 mm
Ds - 7 mm
Bp - svijetlosmeđa
V/Up - ostaci crnog premaza na sivoj površini
G - gruba s manje primjesa
- 14.**
konični oblik s uvijenim rubom;
s vanjske strane ruba vodoravni žlijeb;
Pr - 190 mm
Ds - 6 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - sivi premaz
G - gruba

- 15.**
konični oblik s uvijenim rubom;
s vanjske strane ruba vodoravni žlijeb;
Pr - 240 mm
Ds - 7 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - sivi premaz
G - gruba
- 16.**
konični oblik s uvijenim rubom;
s vanjske strane ruba vodoravni žlijeb;
Pr - 180 mm
Ds - 6,5 mm
B - sivo (2.5Y 4/1 dark gray)
Vp - ostaci crnog premaza
G - gruba
- 17.**
konični oblik s uvijenim rubom;
s vanjske strane ruba vodoravni žlijeb;
Pr - 210 mm
Ds - 8 mm
B - svijetlosiva
V/Up - sivi premaz (otire se)
G - gruba
- 18.**
konični oblik s uvijenim rubom;
s vanjske strane ruba vodoravni žlijeb;
Pr - 270 mm
Ds - 6 mm
Bp - svjetlosmeđa
Up - sivosmeđa (2.5Y 4/2 dark grayish brown)
Vp - ostaci crnog firnisa
G - gruba
- 19.**
konični oblik s uvijenim rubom;
s vanjske strane ruba vodoravni žlijeb;
Pr - 320 mm
Ds - 10 mm
B - svijetlosiva (2.5Y 6/1 gray)
V/Up - crni premaz (loš)
G - gruba
- 20.**
ukošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 200 mm
Ds - 7,5 mm
Bp - sivosmeđa
V/Up - crni premaz
G - gruba
- 21.**
ukošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 180 mm
Ds - 7 mm
Bp - smeđa
V/Up - crni premaz
G - gruba
- 22.**
konični oblik s uvijenim rubom;
Pr - 400 mm
Ds - 10 mm
B - svijetlosmeđecrvena (2.5YR 7/4 light reddish brown)
Up - ostaci crvene boje
G - gruba
- 23.**
konični oblik s uvijenim rubom;
Pr - 300 mm
D - 6 mm
B - crvena (5YR 6/8 reddish yellow)
G - gruba
- 24.**
konični oblik s uvijenim rubom;
vanjski dio ruba ukrašen s rebrima zaobljenog presjeka;
Pr - 220 mm
Ds - 7 mm
Bp - smeđa
V/Up - sivi premaz
G - gruba

25.

zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba na obje strane;
ispod ruba plitak žlijeb;

Pr - 200 mm
Ds - 5 mm
B - svijetlosmeđa
G - gruba

POKLOPCI

(T.VIII 26-35)

26.

ručka poklopca

P - 52 mm
Ds - 5,5 mm
B - sivosmeđa
G - gruba

27.

ručka poklopca

P - 60 mm
Ds - 5,5 mm
B - oker
G - guba

28.

ručka poklopca

P - 32 mm
Ds - 3,5 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - tamosivi premaz
G - gruba s malo primjesa

29.

ručka poklopca

P - 41 mm
Ds - 5 mm
B - oker
G - gruba

30.

ručka poklopca

P - 66 mm
Ds - 5,5 mm
B - oker
G - gruba s malo primjesa

31.

ručka poklopca

P - 43 mm
Ds - 5 mm
B - narančastosmeđa
G - gruba s malo primjesa

32.

ručka poklopca

P - 40 mm
Ds - 5 mm
B - svijetlosiva
G - gruba s malo primjesa

33.

ručka poklopca

P - 41 mm
Ds - 2,5 mm
B - oker
G - pročišćena glina

34.

dno poklopca

P - 180 mm
Ds - 4,5 mm
B - smeđesiva
G - gruba s malo primjesa

35.

dno poklopca

P - 282 mm
Ds - 5 mm
B - siva
G - gruba

TANJURI

(T.IX-X)

1.

zakošene stijenke;
vodoravno po stijenkama, te na dnu, plitki urezi;

Pr - 200 mm
Ds - 7 mm
V - 43 mm
B - svijetlosmeđa
V/Up - ostaci smeđecrvene boje
G - pročišćena

- 2.**
zakošene stijenke;
po stijenrama vodoravni urezi;
Pr - 260 mm
Ds - 9 mm
B - svijetlosmeđa
Up - ostaci smeđe boje
G - pročišćena
- 3.**
zakošene stijenke;
Pr - 240 mm
Ds - 7 mm
B - svijetlonarančasta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
Up - ostaci narančaste boje
G - pročišćena
- 4.**
stijenke zakoše i pri vrhu blago uvijene;
Pr - 240 mm
Ds - 7 mm
Bp - siva
V/Up - narančasta (5YR 6/6 reddish yellow)
G - pročišćena
- 5.**
zakošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 190 mm
Ds - 7 mm
V - 45 mm
B - okercrveno
Up - ostaci narančaste boje
G - pročišćena
- 6.**
zakošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 220 mm
Ds - 7 mm
B - žutonarančasta, dijelom crno zapečeno
G - pročišćena
- 7.**
zakošene stijenke;
Pr - 200 mm
Ds - 8 mm
B - svijetlosmeđa (10YR 6/3 pale brown)
Up - ostaci smeđe boje
G - pročišćena
- 8.**
zakošene stijenke;
Pr - 280 mm
Ds - 9 mm
B - svijetložutosmeđa (10YR 7/4 very pale brown)
G - pročišćena
- 9.**
zakošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 240 mm
Ds - 6,5 mm
B - svijetlosmeđa (10YR 6/3 pale brown)
Up - ostaci crvene boje
G - pročišćena
- 10.**
zakošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 260 mm
Ds - 7 mm
B - svijetlonarančastocrvena (5YR 6/6 reddish yellow)
G - pročišćena
- 11.**
zakošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 240 mm
Ds - 8,5 mm
B - svijetlosmeđa (10YR 7/4 very pale brown)
G - pročišćena

- 12.**
zakošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 190 mm
Ds - 6 mm
V - 33 mm
B - svijetlosmeđa (10YR 6/2 light brownish gray)
G - pročišćena
- 13.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 250 mm
Ds - 7 mm
B - narančasta (10YR 6/6 reddish yellow)
Up - ostaci crvene boje
G - pročišćena
- 14.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 260 mm
Ds - 6 mm
B - žutosmeđa (7.5Y 7/2 pinkish gray)
Up - ostaci narančaste boje
G - pročišćena
- 15.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 270 mm
Ds - 6 mm
B - svijetlosivosmeđa (10YR 6/2 light brownish gray)
Up - ostaci crvene boje
G - pročišćena
- 16.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 220 mm
Ds - 4 mm
B - svijetlosmeđa (7.5YR 6/4 light brown)
Up - ostaci crvene boje
G - pročišćena
- 17.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 260 mm
Ds - 8 mm
V - 60 mm
B - narančastosmeđa
Up - narančasto obojena
G - pročišćena
- 18.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 190 mm
Ds - 5,5 mm
B - svijelosmeđa (7.5YR 6/4 light brown)
Up - narančasto obojena
G - pročišćena
- 19.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 190 mm
Ds - 5,5 mm
B - oker (7.5YR 7/3 pink)
G - pročišćena
- 20.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 180 mm
Ds - 4 mm
B - žutosmeđa (10YR 7/4 very pale brown)
G - pročišćena
- 21.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 250 mm
Ds - 7 mm
B - oker (7.5YR 7/4 pink)
G - pročišćena

- 22.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
Pr - 280 mm
Ds - 7,5 mm
B - sivosmeđa (7.5YR 4/1 dark gray)
V/Up - ostaci crne boje
G - pročišćena
- 23.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba prema unutrašnjoj strani;
s vanjske strane ispod ruba urezane vodoravne linije;
Pr - 240 mm
Ds - 6 mm
B - sivosmeđa (7.5YR 5/1 gray)
Up - ostaci crvene boje
G - pročišćena
- 24.**
zakošene stijenke sa zadebljanjem ruba na obje strane;
Pr - 230 mm
Ds - 7 mm
V - 54 mm
B - smeđa
Up - ostaci smeđe boje
G - pročišćena
- 25.**
zakošene stijenke s laganim zadebljanjem ruba na obje strane;
s vanjske strane ispod ruba šira udubina;
Pr - 160 mm
Ds - 7 mm
B - žutosmeđa (10YR 6/4 light yellowish brown)
G - gruba s manje primjesa
- 26.**
konveksne stijenke s blago izvijenim rubom prema van;
Pr - 140 mm
Ds - 5 mm
B - siva
G - pročišćena
- 27.**
konveksne stijenke s blago izvijenim rubom prema van;
Pr - 110 mm
Ds - 4 mm
B - svijetlo siva (10YR 7/1 light gray)
G - pročišćena
- 28.**
stijenke izvedene blago konkavno;
Pr - 130 mm
Ds - 9 mm
B - smeđecrvenkasto
G - gruba s manje primjesa
- 29.**
zaobljene stijenke s dužim koso izvučenim rubom;
Pr - 300 mm
Ds - 8 mm
Bp - narančastosmeđa
Vp - ostaci smeđe boje
Up - ostaci narančaste boje
G - pročišćena

TARIONICI

(T.XI-XII)

1.

- rub jače izvučen prema van
Pr - 360 mm
Ds - 14 mm
B - svijetlosmeđa (10YR7/4 very pale brown)
Up - sitni uglačani kamenčići
G - pročišćena s malo primjesa

2.

- rub jače izvučen prema van
Pr - 445 mm
Ds - 11 mm
B - svijetložuta (1.5Y 8/3 pale yellow)
Up - utisnuti kamenčići
Vp - ostaci narančaste boje
G - pročišćena s malo primjesa

3. rub masivan i izvijen prema van, trokutastog presjeka
Pr - 210 mm
Ds - 17 mm
B - crvenonarančasta (5YR 6/6 reddish yellow)
G - pročišćena s malo primjesa
4. rub izvijen prema van, s četiri plitka žlijeba na gornjoj strani;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 360 mm
Ds - 9 mm
Bp - siva
V/Up - crvenonarančasta (2.5YR 6/6)
Up - glazura - maslinastozielena
G - pročišćena s malo primjesa
5. rub izvijen prema van, s plitkim žlijebom na gornjoj strani;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 360 mm (?)
Ds - 7 mm
Bp - jezgra svijetlosmeđa
V/Up - crvenožuta (5YR 6/8 reddish yellow)
Up - glazura - smeđenarančasta
G - pročišćena s malo primjesa
6. rub dijelom maslinastozieleno glaziran i izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana i jače izvijena prema gore
Pr - 270 mm
Ds - 12 mm
Bp - sivo
Vp - crvenonarančasta (5YR 6/6 reddish yellow)
Up - glazura - maslinastozielena
G - pročišćena s malo primjesa
7. rub izvijen prema van s ukrasom valovnice (plitki žlijeb) po gornjoj strani;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 420 mm
Ds - 14 mm
B - crvenonarančasta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
Up - glazura - maslinastozielena
G - pročišćena s malo primjesa
8. rub izvijen prema van s unutrašnjim prstenastim zadebljanjem i sačuvanim izljevom
Pr - 360 mm
Ds - 11 mm
B - crvenožuta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
Up - slabi ostaci crnozelene glazure
G - pročišćena s malo primjesa
9. rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 420 mm
Ds - 12 mm
Bp - jezgra siva
V/Up - smeđežuta (10YR 6/7 light yellowish brown)
Up - sitni kamenčići i glazura - crnozielena
G - pročišćena s malo primjesa
10. rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 400 mm
Ds - 9 mm
Bp - svijetlonarančastosmeđa (7.5YR 6/4 light brown)
Vp - svijetlosmeđi premaz (otire se)
Up - jarko žuta boja preko koje je nanosena crna boja
G - pročišćena s malo primjesa

- 11.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 360 mm
Ds - 10 mm
Bp - jezgra siva
V/Up - smeđecrvena (10YR 7/4 very pale brown)
Vp - dijelom glazirano – svijetlo-maslinastozeleno
Up - kamenčići i mat crna glazura
G - pročišćena s malo primjesa
- 12.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 300 mm
Ds - 11 mm
B - smeđa (2.5Y 4/1 dark gray)
Up - glazura – zelenosiva
G - pročišćena s malo primjesa
- 13.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 290 mm
Ds - 9 mm
B - siva (7.5YR 4/1 dark gray)
Up - glazura sivomaslinastozelena
G - pročišćena s malo primjesa
- 14.**
rub izvijen prema van s unutrašnjim prstenastim zadebljanjem i sačuvanim izljevom
Pr - 380 mm
Ds - 14 mm
B - crvenožuta (5YR 7/8 reddish yellow)
Up - glazura – narančastosmeđa
G - pročišćena s malo primjesa
- 15.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 300 mm
Ds - 10 mm
B - crvenožuta (5YR 5/6 yellowish red)
Up - glazura – narančastosmeđa
G - pročišćena s malo primjesa
- 16.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 340 mm
Ds - 11 mm
B - crvenonarančasta (5YR 6/6 reddish yellow)
Up - zrnca pijeska i glazura – narančasto-smeđa
G - pročišćena s malo primjesa
- 17.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 420 mm
Ds - 14 mm
B - crvenonarančasta (2.5YR 6/6 light red)
Up - glazura – maslinastozelena
G - pročišćena s malo primjesa
- 18.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 360 mm
Ds - 12 mm
B - svijetlocrvena (7.5YR 6/6 reddish yellow)
Up - zrnca pijeska i maslinastozelena glazura
G - pročišćena s malo primjesa
- 19.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 360 mm
Ds - 11 mm
B - narančastocrvena (2.5YR 6/6 light red)
Up - zrnca pijeska i maslinastozelena glazura
G - pročišćena s malo primjesa
- 20.**
rub izvijen prema van;
unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
Pr - 360 mm
Ds - 11 mm
B - narančastosmeđežuta
Up - zrnca pijeska i svijetlosmeđezelena glazura
G - pročišćena s malo primjesa

- 21.**
 rub izvijen prema van;
 unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
 Pr - 400 mm
 Ds - 12 mm
 B - svijetlocrvenožuta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
 Up - zrnca pijeska i gazura – maslinasto-zelena
 G - pročišćena s malo primjesa
- 22.**
 rub izvijen prema van;
 unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
 Pr - 360 mm
 Ds - 7 mm
 B - svijetlosivosmeđa (10YR 6/3 pale brown)
 Up - glazura – maslinastozielena (mat)
 G - pročišćena s malo primjesa
- 23.**
 rub izvijen prema van;
 unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
 Pr - 340 mm (?)
 Ds - 10 mm
 B - svijetlosmeđa (7.5YR 6/4 light brown)
 Up - zrnca pijeska i maslinastozielena glazura
 G - pročišćena s malo primjesa
- 24.**
 rub izvijen prema van;
 unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
 Pr - 260 mm
 Ds - 11 mm
 B - crvenožuta (7.5Yr 7/6 reddish yellow)
 Up - svijetlomaslinastozielena (mat)
 G - pročišćena s malo primjesa
- 25.**
 rub izvijen prema van;
 unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
 Pr - 400 mm
 Ds - 11 mm
 B(jezgra) - svijetlosiva
 V/Up - svijetlosmeđenarančasta (7.5YR 6/4 light brown)
 Up - glazura – svijetlozelena (mat; loše kvalite; ljušti se)
 G - pročišćena s malo primjesa
- 26.**
 rub izvijen prema van;
 unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
 Pr - 170 mm
 Ds - 8 mm
 B - svijetložutosmeđa (10YR 6/4 light yellowish brown)
 Up - glazura – svijetlomaslinastozielena (loše kvalitete)
 G - pročišćena s malo primjesa
- 27.**
 rub izvijen prema van;
 unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
 Pr - 360 mm
 Ds - 11 mm
 B - crvenožuta
 Up - zrnca pijeska i svijetlomaslinastozielena glazura (loše kvalitete)
 G - pročišćena s malo primjesa
- 28.**
 rub izvijen prema van;
 unutrašnjost ruba prstenasto zadebljana
 Pr - 170 mm
 Ds - 9 mm
 B - crvenožuta (7.5YR 6/6 reddish yellow)
 Up - glazura – smeđa (mat; loše kvalitete; ljušti se)
 G - pročišćena s malo primjesa
- AMFORE**
(T.XIII)
1.
 rub trakasto zadebljan prema van;
 ispod ruba plastično rebro;
 trakaste ručke s rebrima;
 na vratu je urezan
 broj CXVII;
 Pr - 106 mm
 Ds - 6 mm
 B - svijetlonarančasta (7.5 YR 7/6 reddish yellow)
 G - pročišćena

- 2.**
 rub trakasto zadebljan prema van;
 ispod ruba plastično rebro;
 trakasta ručka s rebrima;
 Pr - 100 mm
 Ds - 5 mm
 Bp - svijetlonarančasta (7.5 YR 7/6 reddish yellow)
 Vp - ostaci narančaste boje
 Up - ostaci smeđeg taloga
 G - pročišćena
- 3.**
 rub trakasto zadebljan prema van;
 ispod ruba plastično rebro;
 trakasta ručka s rebrima;
 Pr - 90 mm
 Ds - 7 mm
 B - oker (10YR 7/3 very pale brown)
 Up - smeđi talog
 G - pročišćena
- 4.**
 rub trakasto zadebljan prema van;
 ispod ruba plastično rebro;
 trakasta ručka s rebrima;
 Pr - 106 mm
 Ds - 5 mm
 B - žutonarančasto (10YR 8/6 yellow)
 V/Up - ostaci narančaste boje
 G - pročišćena
- 5.**
 rub trakasto zadebljan prema van;
 ispod ruba plastično rebro;
 Pr - 100 mm
 Ds - 6 mm
 B - narančasta
 G - pročišćena
- 6.**
 rub trakasto zadebljan prema van;
 ispod ruba plastično rebro;
 Pr - 100 mm
 Ds - 6 mm
 B - žutonarančasta (10YR 7/6 yellow)
 G - pročišćena
- 7.**
 rub izvijen i zadebljan prema van;
 Pr - 120 mm
 Ds - 6 mm
 B - blijedonarančasta (7.5YR 7/4 pink)
 G - pročišćena
- 8.**
 vrat amfore;
 P (vrat)- 112 mm
 Ds - 11 mm
 B - oker (10YR 7/4 very pale brown)
 G - pročišćena
- 9.**
 bifidna ručka s umetnutom metalnom masom;
 P (pojediniog kruga) - 30 mm
 B - oker (10YR 7/4 very pale brown)
 G - pročišćena
- 10.**
 spiralno užljebljena ručka kružnog presjeka;
 P - 28 mm
 B - oker (10YR 7/4 very pale brown)
 G - pročišćena
- 11.**
 zatvarač amfore;
 Pt - 64 mm
 Ds - 5,5 mm
 B - svijetlooker
 G - gruba s manje primjesa
- VRČEVI**
(T.XIV 1-6)
- 1.**
 rub okomit, s koljenastim prelazom na dug cilindričan vrat;
 ispod ruba trakasta ručka s dva rebra;
 Pr - 55 mm
 Ds - 4,5 mm
 B - svijetložuta (10YR 8/4 very pale brown)
 G - pročišćena

2.

vrat vrča, dug i lagano zakošen prema otvoru;
ostatak trakaste ručke;

P (vrat)- 38 mm
Ds - 6 mm
B - narančastožuta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
G - pročišćena

3.

kraći vrat s naglašenim kljunastim izljevom;
ispod ruba smještena trakasta ručka;

P (vrat)- 26 mm
Ds - 4,5 mm
B - narančastožuta (7.5 YR 7/6 reddish yellow)
G - pročišćena

4.

rub izvijen prema van, s unutrašnje strane plitak žlijeb;
sačuvan spoj trakaste ručke i vrata;

Pr - 70 mm
Ds - 5 mm
B - narančasta (5YR 7/6 reddish yellow)
G - pročišćena

5.

vrat cilindričan;
rub izvijen i prstenasto zadebljan prema van;

Pr - 90 mm
Ds - 5 mm
B - narančasta (5YR7/6 reddish yellow)
G - pročišćena

6.

rub blago zakošen prema van s koljenastim prelazom na cilindrični vrat;
oko dna vrata dublji žlijeb;
ispod ruba dvije trakaste ručke s rebrima;

Pr - 72 mm
Ds - 7 mm
Bp - svijetlonarančasta
Vp - oker (10YR 8/4 very pale brown)
Up - svijetlosmeđi talog
G - pročišćena

ČAŠE I ŠALICE

(T.XIV 7-14)

7.

rub okomit, s plitkim žlijebom;
na truhu posude plitka kanelura;

Pr - 80 mm
Ds - 4 mm
Bp - smeđa
V/Up - ostaci crnog premaza
G - pročišćena glina

8.

rub izvana lagano zadebljan;
ispod ruba plitka kanelura;

Pr - 70 mm
Ds - 4 mm
B - narančasta
G - pročišćena glina

9.

rub prstenasto zadebljan prema van;

Pr - 80 mm
Ds - 3 mm
Bp - svijetlosiva
V/Up - tamosivi firnis
G - pročišćena glina

10.

rub zakošen prema van;

Pr - 70 mm
Ds - 2,5 mm
Bp - oker
V/Up - svijetlosiva
G - pročišćena glina

11.

rub zakošen prema van;
na truhu posude ukras od četiri plitko urezane vodoravne linije;

Pr - 84 mm
Pt - 104 mm
Pd - 44 mm
V - 115 mm
Ds - 3 mm
B - svijetlosiva
Vp - ostaci stamnosivog firnisa
G - pročišćena glina

- 12.**
 rub zakošen prema van;
 Pr - 84 mm
 Pt - 103 mm
 Pd - 42 mm
 V - 106 mm
 Ds - 4 mm
 B - svijetlosiva s tamnosivim premazom
 G - gruba
- 13.**
 rub okomit s blagim zadebljanjem prema van;
 koljenasti prelaz ruba na okomite stijenke čaše;
 Pr - 100 mm
 Ds - 2 mm
 B - pepeljasta
 G - pročišćena glina
- 14.**
 rub zakošen prema van;
 trbuh bikoničan, gornji dio ravan, a donji zaobljen
 prema dnu (oštri prelazi);
 rub i trbuh spaja trakasta ručka;
 Pr - 140 mm
 Ds - 4,5 mm
 B - narančastosmeđa
 V/Up - ostaci svijetlosmeđeg premaza
 G - pročišćena glina
- POSUDE U OBLIKU VAZE**
(T.XV)
- 1.**
 rub prstenasto zadebljan prema van;
 trbuh naglašen;
 Pr - 100 mm
 Ds - 3 mm
 Bp - svijetlosmeđa
 V/Up - sivi premaz
 G - pročišćena
- 2.**
 rub prstenasto zadebljan prema van;
 trbuh naglašen;
 Pr - 114 mm
 Ds - 2,5 mm
 Bp - smeđa
 V/Up - tamnosivi premaz
 G - pročišćena
- 3.**
 rub prstenasto zadebljan prema van;
 trbuh naglašen;
 Pr - 120 mm
 Ds - 4 mm
 Bp - svijetlosivosmeđa
 V/Up - ostaci sivog premaza
 G - pročišćena
- 4.**
 rub prstenasto izvučen prema van;
 trbuh posude je visoko postavljen;
 trbuh ukrašen vodoravnim nizovima otisnutih
 kotačićem;
 Pr - 114 mm
 Pt - 145 mm
 Pd - 58 mm
 V - 158 mm
 Ds - 5 mm
 B - tamnosiva sa slabim sivim premazom
 G - pročišćena sa sitnim primjesama
- 5.**
 rub prstenasto izvučen prema van;
 trbuh naglašen;
 sredina trbuha ukrašena gustim nizom plitkih
 vodoravnih kanelura;
 Pr - 120 mm
 Ds - 4,5 mm
 Bp - narančastosmeđa
 V/Up - ostaci sivog premaza
 G - pročišćena
- 6.**
 rub izvučen prema van;
 tijelo posude ukrašeno gustim nizom plitkih
 kanelura;
 Pr - 120 mm
 Ds - 4 mm
 Bp - svijetlosmeđa
 V/Up - tamnosivi premaz
 G - pročišćena
- 7.**
 rub izvučen prema van;
 prelaz vrata na trbuh naglašen plastičnim rebrom;
 Pr - 110 mm
 Ds - 4 mm
 Bp - svijetlosiva
 V/Up - tamnosiva
 G - pročišćena

- 8.**
 rub jače izvijen prema van;
 noga posude je blago prstenasto profilirana;
 Pr - 100 mm
 Pt - 134 mm
 Pd - 68 mm
 V - 175 mm
 B - narančasto pečena sa narančastim premazom izvana
 G - pročišćena
- 9.**
 rub izvijen prema van;
 Pr - 94 mm
 Ds - 3,5 mm
 Bp - svijetlosiva
 V/Up - ostaci sivog premaza
 G - pročišćena
- 10.**
 rub blago izvijen prema van;
 na tijelu dvije izbušene rupe;
 Pr - 120 mm
 Ds - 4 mm
 B - svijetlosiva
 Vp - ostaci sivog premaza
 G - pročišćena
- 11.**
 rub izvijen prema van;
 Pr - 100 mm
 Ds - 4 mm
 B - svijetlosmeđa
 G - pročišćena
- 12.**
 rub izvijen prema van;
 Pr - 130 mm
 Ds - 6 mm
 B - crvenožuta (7.5YR reddish yellow)
 G - pročišćena
- 13.**
 rub blago izvijen prema van s plitkim žlijebom na unutrašnjoj strani;
 Pr - 100 mm
 Ds - 5 mm
 Bp - svijetlosiva
 V/Up - tamnosivi premaz
 G - pročišćena
- 14.**
 rub okomit, blago istaknut zadebljanjem na unutrašnjoj strani;
 Pr - 120 mm
 Ds - 4 mm
 Bp - svijetlosiva
 V/Up - sivi premaz
 G - pročišćena
- 15.**
 okomito postavljen rub;
 Pr - 110 mm
 Ds - 3,5 mm
 Bp - svijetlosiva
 V/Up - sivi premaz
 G - pročišćena
- 16.**
 rub izvučen prema van;
 stijenke posude okomito postavljene;
 Pr - 110 mm
 Ds - 3,5 mm
 B - crvenožuta (7.5 YR 7/6 reddish yellow)
 G - pročišćena
- 17.**
 rub izvijen prema van;
 stijenke posude okomito postavljene;
 Pr - 110 mm
 Ds - 3,5 mm
 Bp - narančast
 V/Up - crni premaz
 G - pročišćena
- KADIONICE**
(T.XVI 1-9)
- 1.**
 rub izvijen prema van, s tri nazubljene trake; na vanjskoj strani recipijenta dva nazubljena rebra; zupci izvedeni kotačićem;
 Pr - 260 mm
 Ds - 5 mm
 Bp - smeđa
 V/Up - siva (2.5Y 3/1 very dark gray)
 G - pročišćena s malo primjesa

2. rub izvijen prema van, s tri nazubljene trake; na vanjskoj strani recipijenta tri nazubljena rebra; zupci izvedeni kotačićem;
- Pr - 240 mm
Ds - 6 mm
B - svijetlonarančasta (7.5YR 7/6 reddish yellow)
G - pročišćena s malo primjesa
3. sačuvan samo rub izvijen prema van, s tri nazubljene trake; zupci izvedeni kotačićem;
- Pr - 210 mm
Ds - 6 mm
Bp (jezgra) - svijetlosiva
V/Up - žuta (10YR 7/6 yellow)
G - pročišćena s malo primjesa
4. rub izvijen prema van s tri nazubljene trake; na vanjskoj strani recipijenta sačuvan mali dio s plastičnim rebrom bez ukrasa;
- Pr - 190 mm
Ds - 6 mm
B - svijetlocrvena (7.5YR 6/6 reddish yellow)
G - pročišćena s malo primjesa
5. rub izvijen prema van, s tri nazubljene trake; na vanjskoj strani recipijenta dva nazubljena rebra; ukras izveden kotačićem;
- Pr - 250 mm
Ds - 8 mm
Bp (jezgra) - svijetlosmeđa
V/Up - svijetlocrvena (5YR 6/8 reddish yellow)
G - pročišćena s malo primjesa
6. rub izvijen prema van, s tri nazubljene trake; na vanjskoj strani recipijenta jedno nazubljeno rebro; ukras izveden kotačićem;
- Pr - 260 mm (?)
Ds - 7 mm
B - crvena (5YR 5/6 yellowish red)
G - pročišćena s malo primjesa
7. rub izvijen prema van s, tri ukrašene nazubljene trake: krajnja vanjska ima širi kosi otisak (poput namotane špage); na vanjskoj strani recipijenta plastično rebro s kosim zupcima;
- Pr - 220 mm (?)
Ds - 6 mm
B - žuta (10YR 7/6 yellow)
G - pročišćena s malo primjesa
8. rub izvijen prema van, te blago i prema unutra, s tri nazubljene trake; na vanjskoj strani recipijenta tri nazubljena rebra;
- Pr - ?
Ds - 5 mm
B - crvena (5YR 5/6 yellowish red)
G - pročišćena s malo primjesa
9. rub izvučen prema van i valovito ublikovan; unutrašnjost ruba nazubljena kotačićem; na vanjskoj strani recipijenta plitko nazubljeno rebro;
- Pr - ?
Ds - 6 mm
B - svijetlonarančasta (7.5YR 7/6 reddish yellow); djelomično sačuvan narančasti premaz;
G - pročišćena s malo primjesa
- PITOSI**
(TXVI 10-14)
10. vodoravan rub izvučen na obje strane; uz unutrašnju stranu ruba plitak žlijeb; po rubu vidljivi ostaci crne boje;
- Pr - 360 mm
Ds - 9 mm
B - svijetlosiva
V/Up - crvenožuta (7.5YR 6/6 reddish yellow)
G - pročišćena

- 11.**
 vodoravan rub izvučen na obje strane;
 uz unutrašnju stranu ruba plitak žlijeb;
 po rubu vidljivi ostaci crne boje;
 Pr - 300 mm
 Ds - 7 mm
 B - svijetlosiva
 V/Up - crvenožuta (7.5YR 6/8 reddish yellow)
 G - pročišćena
- 12.**
 vodoravan rub izvučen na obje strane;
 uz unutrašnju stranu ruba plitak žlijeb;
 Pr - 300 mm
 Ds - 10 mm
 B - svijetlosiva
 V/Up - crvenožuta (5YR 7/8 reddish yellow)
 G - pročišćena
- 13.**
 fragment trbuha s češljastim ukrasom, sastoji se od dva vodoravna pojasa između kojih je valovnica;
 Ds - 7 mm
 B - crvenožuta (5YR 6/8 reddish yellow)
 G - pročišćena
- 14.**
 fragment trbuha s češljastim ukrasom, sastoji se od dva vodoravna pojasa između kojih je valovnica;
 Ds - 6,5 mm
 B - crvenožuta (5YR 7/8 reddish yellow)
 G - pročišćena
- TERRA SIGILLATA**
(T.XVII)
- 1.**
 oblik: Drag 37
 Pr - 220 mm
 Ds - 5,5 mm
 B - narančasti presjek i tamnonarančasti premaz
 G - dobro pročišćena, tvrda
- 2.**
 oblik: Drag 37
 Ds - 5 mm
 B - narančasti presjek i tamnonarančasti premaz
 G - dobro pročišćena, tvrda
- 3.**
 oblik: Drag 31
 Pr - 240 mm
 Ds - 7 mm
 B - narančasti presjek i tamnonarančasti premaz
 G - dobro pročišćena, tvrda
- 4.**
 oblik: Drag 32
 Pr - 280 mm
 Ds - 6,5 mm
 B - narančasti presjek i tamnonarančasti premaz lošije kvalitete
 G - dobro pročišćena, srednje tvrda
- 5.**
 noga posude
 Pd - 114 mm
 Ds (recipijent) - 4 mm
 B - narančasti presjek i tamnonarančasti premaz lošije kvalitete
 G - dobro pročišćena, srednje tvrda
- 6.**
 oblik: Lud Tg
 Pr - 200 mm
 Ds - 6 mm
 B - narančasti presjek i sjajni tamnonarančasti premaz
 G - dobro pročišćena, jako tvrda
- 7.**
 oblik: Hayes, forma 61
 Pr - 340 mm
 Ps - 6,5 mm
 B - svijetlonarančasti presjek i narančasti premaz
 G - dobro pročišćena, tvrda

8.

oblik: Hayes, forma 61

- Pr - 370 mm
Ds - 4 mm
B - svijetlonarančasti presjek i narančasti premaz
G - dobro pročišćena, jako tvrda

9.

oblik: Hayes, forma 50

- Pr - 250 mm
Ds - 4 mm
B - svijetlonarančasti presjek i narančasti premaz
G - dobro pročišćena, tvrda

10.

oblik: Hayes, forma 50

- Pr - 260 mm
Ds - 5 mm
B - svijetlonarančasti presjek i narančasti premaz
G - dobro pročišćena, tvrda

KERAMIKA TANKIH STIJENKI

(T.XVIII 1-4)

1.

rub i dio trbuha zdjelice na kojem je ostatak plastičnog ukrasa;
tanke stijenke prekrivene crnim firnisom;

- Pr - 90 mm
Ds - 2,5 mm
B - tamnosiva s premazom crnog firnisa
G - dobro pročišćena

2.

dio trbuha zdjelice na kojem je ostatak plastičnog ukrasa;
tanke stijenke prekrivene crnim firnisom;

- Ds - 2,5 mm
B - tamnosiva s premazom crnog firnisa
G - dobro pročišćena

3.

dio donjeg dijela posude;

- Pd - 35 mm
Ds - 4 mm
B - svijetlosiva sa sivim premazom
G - dobro pročišćena

4.

dio donjeg dijela posude i dna;

- Pd - 35 mm
Ds - 4 mm
B - oker s narančastosmeđim premazom
G - dobro pročišćena

SVJETILJKE

(T.XVIII 5-10)

5.

svjetiljka bez sačuvanog nosa i diska;
na ramenima sačuvane dvije prizmatične bradavice;
na dnu, unutar dvaju prstenova, firma FORTIS;
lošija izvedba;

- P - 55 mm
Ds - 4 mm
B - smeđesiva
G - pročišćena

6.

fragment ramena svjetiljke na kojem je sačuvana jedna ušica s plitkom brazdom, te dio diska;

- P - 86 mm
Ds - 3,5 mm
B - svijetlonarančasta;
G - fina (poput terrae sigillatae)

7.

fragment dna svjetiljke s dva prstena;

- P dna - 28 mm
Ds - 3 mm
G - fina (poput terrae sigillatae)

8.

kruškolika svjetiljka od koje je sačuvan donji dio; ricipijent je okrugao, a nos izdužen i na vrhu zaobljen;

na dnu, unutar dvaju prstenova, slabo čitljiva firma OCTAVI (nedostaje drugo slovo); lošija izvedba;

P - 32 mm
Ds - 6 mm
B - narančastosmeđa
G - pročišćena

9.

fragment ramena svjetiljke sa sačuvanom ručkom koja je visoko postavljena i probušena po sredini; lošija izvedba;

P - cca. 80 mm
Ds - 4 mm
B - crvenožuta (7.5YR 6/8 reddish yellow)
G - pročišćena

10.

fragment nosa svjetiljke; lošija izvedba;

Ds - 6 mm
B - tamnožutocrvena (5YR yellowish red)
G - pročišćena

OSTALI KERAMIČKI PREDMETI

(T.XVIII 11-13)

11.

fragment ruba posude s ručicom;

Pr - 98 mm
Ds - 4 mm
Bp (jezgra) - svijetlo siva
B - svijetlonarančasta s narančastim premazom
G - pročišćena

12.

žeton za igru (ili zatvarač vrča) napravljen od fragmenta pitosa;

P - 43 mm
Ds - 6 mm
B - crvenožuta
G - pročišćena

13.

fragment s plastičnim figuralnim prikazom;

Ds - 11 mm
B - svijetlosmedecrvena
G - gruba s manje primjesa

POPIS LITERATURE

- Ad basilicas 1999 (grupa autora), *Ad basilicas pictas*, Split, 1999
- Bezczky 1994 T. Bezczky, Amphorae from the forum of Emona, *Arheološki vestnik*, 45, Ljubljana, 1994: 81-93.
- Bolta 1981 L. Bolta, *Rifnik pri Šentjurju, Poznoantična naselbina in grobišče*, Katalogi in monografije, 18, Ljubljana, 1981.
- Bónis 1942 E. Bónis, Die Kaiserzeitliche Keramik von Pannonien, *Dissertationes Pannonicae*, ser. II, 20, Budapest 1942.
- Bónis 1980 E. Bónis, *Pottery, The Archaeology of Roman Pannonia*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1980: 357-379.
- Brukner 1981 O. Brukner, *Rimska keramika u joslavenskom delu provincije Donja Panonija*, *Dissertationes et Monographiae XXIV*, Beograd 1981.
- Burkowsky 1996 Z. Burkowsky, Nekropole antičke Siscije, Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, vol. 10, Zagreb, 1996: 69-80.
- Burkowsky 1999 Z. Burkowsky, Sisak u prapovijesti, antici i starohrvatskom dobu, Gradski muzej Sisak, Sisak, 1999.
- Drenje 1987 (grupa autora) *Drenje*, Muzej Brdovec, Brdovec, 1987.
- Durman 1992 A. Durman, O geostrateškom položaju Siscije, *Opuscula Archaeologica* 16, Zagreb, 1992: 117-130.
- Faber 1973 A. Faber, Građa za topografiju antičkog Siska, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, sv. VI-VII, Zagreb, 1972-73: 133-162.
- Gabler 1986 D. Gabler, Terra Sigillata im Töpferviertel von Poetovio, *Arheološki vestnik*, 37, Ljubljana, 1986: 129-168.
- Gregl 1989 Z. Gregl, *Rimskodobna nekropola Zagreb – Stenjevec*, Katalogi Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3, Zagreb, 1989.
- Gregl 1997 Z. Gregl, *Rimske nekropole sjeverne Hrvatske*, Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb, 1997.
- Grünewald 1986 M. Grünewald, Keramik und Kleinfunde des Legionslagers von Carnuntum (Grabungen 1976-1977), *Der Römische Limes in Österreich*, 34, Wien 1986.
- Hayes 1972 J.W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London, 1972.
- Hilgers 1969 W. Hilgers, *Lateinische Gefäßnamen, Bezeichnungen, Funktion, und Form Römischer Gefäße nach den antiken Schriftquellen*, Rheinland-Verlag, Düsseldorf, 1969.
- Horvat 1997 J. Horvat, *Sermin, Prazgodovinska in zgodnjerimska nalebina v severozahodni Istri*, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana, 1997.
- Hoti 1992 M. Hoti, Sisak u antičkim izvorima, *Opuscula Archaeologica* 16, Zagreb, 1992: 133-163.
- Iványi 1935 D. Iványi, *Die Pannonische Lampen*, Budapest, 1935.
- Klemenc 1950 J. Klemenc, Ptujski grad v kasni antiki, Dela 1. razreda SAZU 4, Ljubljana, 1950.
- Knez 1992 T. Knez, *Novo Mesto II, keltsko-rimsko grobišče*, Novo mesto, 1992.
- Kos 1998 P. Kos, *Leksikon antičke numizmatike*, Zagreb, 1998.
- Košćević & Makjanić 1985 R. Koščević i R. Makjanić, Neki noviji arheološki rezultati s područja antičke Siscije. Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 10, Zagreb 1985: 119-133.
- Košćević & Makjanić 1986/1987 R. Koščević i R. Makjanić, Antički tumuli kod Velike Gorice i nova opažanja o panonskoj radionici glazirane keramike, Prilozi 3-4, Zagreb 1986-1987: 25-70.
- Košćević & Makjanić 1995 R. Koščević i R. Makjanić, *Siscia, Pannonia Superior: Finds and Metalwork Production*, British Archaeological Reports International Series 621, Oxford, 1995.
- Kujundžić 1982 Z. Kujundžić, Poetovijske nekropole, Katalogi in monografije, 20, Ljubljana, 1982.
- Loeschcke 1919 S. Loeschcke, *Lampen aus Vindonissa*, Zürich, 1919.
- Makjanić 1996 R. Makjanić, Sisak – terra sigillata, iskopavanja 1990., *Opuscula Archaeologica* 20, Zagreb, 1996: 91-118.
- Mikl Curk 1987 I. Mikl Curk, Rimska lončena posoda na Slovenskem, Sinteza rimske materijalne kulture v Sloveniji, Znanstveni inštitut Filozofske fakulte, Ljubljana, 1987.
- Nenadić 1987 V. Nenadić, Prilog proučavanju antičke Sisciae, Prilozi Odjela za arheologiju Instituta za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 3 / 4, Zagreb, 1986 / 1987: 71-99.
- Petru 1972 S. Petru, *Emonske nekropole*, Katalogi in monografije, 7, Ljubljana, 1972.
- Petru & Petru 1978 S. Petru i P. Petru, *Neviodunum (Drnovo pri Krškem)*, Katalogi in monografije, 15, Ljubljana, 1978.
- Plesničar-Gec 1972 Lj. Plesničar-Gec, *Severno emonsko grobišče*, Katalogi in monografije, 8, Ljubljana, 1972.
- Plesničar-Gec 1977 Lj. Plesničar-Gec, *Keramika emonskih nekropol*, *Dissertationes et monographiae*, Mestni muzej, Ljubljana, 1977.
- Šarić 1986 I. Šarić, Zaštitno arheološko istraživanje lokaliteta "Kovnica" u Sisku 1985. godine, *Obavijesti XVIII/1*, Zagreb, 1986: 28,29.
- Šarić M. 1980 M. Šarić, Rimski grob u Topuskom, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, sv. 12-13, Zagreb, 1979-1980: 125-149.
- Šipuš 1983 N. Šipuš, Neka razmatranja o radu rimskih porvinskijskih kovnica novca, *Numizmatičke vijesti* 37, Zagreb, 1983: 21-29.

- Šipuš 1985 N. Šipuš, Pojedinačni nalazi kasnorimskih novaca na području grada Siska, *Obol*, XXXIII / 37, Zagreb, 1985: 7-9.
- Šipuš 1985a N. Šipuš, Brončani novci rimskog cara Honorija s kovničkom oznakom "SM", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu XVIII*, Zagreb 1985: 77-86.
- Šipuš 1987 N. Šipuš, Skupni nalaz rimskih brončanih novaca iz sredine IV. stoljeća nađen u Sisku godine 1985. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu XX*, Zagreb 1987: 93-106.
- Šipuš 1995 N. Šipuš, Skupni nalaz sitnih rimskih brončanih novaca iz Siska, *Numizmatičke vijesti* 48, Zagreb, 1995: 46-51.
- Vičić 1993 B. Vičić, Zgodnjerimsko naselje pod Grajskim gričem v Ljubljani. Gornji trg 15, *Arheološki vestnik*, 44, Ljubljana, 1993: 153-201.
- Vičić 1994 B. Vičić, Zgodnjerimsko naselje pod Grajskim gričem v Ljubljani. Gornji trg 30, Stari trg 17 in 32, *Arheološki vestnik*, 45, Ljubljana, 1994: 25-80.
- Vidrih Perko 1992 V. Vidrih Perko, Afriška sigilata v Emoni, *Arheološki vestnik*, 43, Ljubljana, 1992: 93-104.
- Vikić & Belančić 1960 B. Vikić-Belančić, Obilježja i kronologija grobova novootkrivene antikne nekropole u Držičevoj ulici u Zagrebu, *Iz starog i novog Zagreba*, II, Zagreb, 1960: 29-45.
- Vikić & Belančić 1965 B. Vikić-Belančić, Neka obilježja ranocarske keramike u jugozapadnoj Panoniji, *Starinar*, N.s. XIII-XIV, Beograd, 1965: 89-110.
- Vikić & Belančić 1967 B. Vikić-Belančić, Rimska keramička proizvodnja na području Save i Drave od I - IV st s osobitim obzirom na proizvodnju glinenih svjetiljki, *diss. (tipkopolis)*, Zagreb, 1967.
- Vikić & Belančić 1968 B. Vikić-Belančić, Istraživanja u Jalžabetu kao prilog upoznavanju života u zaleđu dravskog limesa, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, sv. III, Zagreb, 1968: 85-101.
- Vikić & Belančić 1968a B. Vikić-Belančić, Keramika i njen udio u trgovinskom prometu južne Panonije u rimsko carsko doba, *Arheološki vestnik XIX*, Ljubljana 1968: 509-521.
- Vikić & Belančić 1970 B. Vikić-Belančić, Karakter rimske keramike južne Panonije i problematika njene tipologije i kronologije, *Materijali VIII*, Zenica, 1970: 91-110.
- Vikić & Belančić 1971 B. Vikić-Belančić, Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, sv. V, Zagreb, 1971: 97-182.
- Vikić & Belančić 1975 B. Vikić-Belančić, Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu, II dio, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, sv. IX, Zagreb, 1975: 49-160.
- Vikić & Belančić 1976 B. Vikić-Belančić, Keramika grublje fakture u južnoj Panoniji s osobitim obzirom na urne i lonce, *Arheološki vestnik*, XXVI, Ljubljana, 1976: 25-53.
- Vrbanović 1981 S. Vrbanović, Prilog proučavanju Siscije, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 6, Zagreb, 1981: 187-200.
- Zagreb 1995 (grupa autora), Zagreb prije Zagreba: arheološka baština Zagreba od pretpovijesti do osnutka biskupije 1094. godine, *Katalog izložbe*, Muzej grada Zagreba, 1995.
- Zaninović 1985 M. Zaninović, Pojava antike u središnjoj Hrvatskoj, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 10, Zagreb, 1985: 59-66.
- Zaninović 1993 M. Zaninović, *Classis Flavia Pannonica*, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 16, Zagreb, 1993: 53-58.
- Zaninović 1996 M. Zaninović, Andautonia i Siscia u odrazu flavijske politike, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 17, Zagreb, 1996: 59-63.

SUMMARY

ROMAN POTTERY OF SISCIA FROM THE "MINT" LOCALITY

Key words: Roman period, Sisak, "Mint", river Kupa, roman pottery, lamps, wooden piles

The locality called "Mint" is situated on the right bank of the river Kupa, half way between the two bridges of Sisak (about 10 meters upstream, opposite to a building known as "Mali Kaptol" on the left bank of the river). In that area, between the two bridges, several places with the wooden piles are documented: downstream from the modern Sisak bridge are the remains of the piles of the pill dwelling from the 6th to the 4th ct. B.C; further, about 50 meters downstream from this settlement there is another group of wooden piles of which the youngest samples belong to 40 year B.C., which was confirmed through dendrochronological analysis (Durman 1992:120). This complex is followed by the locality with the wooden piles where the pottery analyzed in this article has been found (Fig. 1). At last, upstream from the old Sisak bridge there are the remains of the wooden piles that belonged to the Roman bridge which was connecting the area of Pogorelec with Siscia. A few meters downstream from this bridge, at the bottom of the river, lead roman tubes which were a part of the aqueduct, were discovered.

The "Mint" locality was excavated in 1985 during the minimum water level of the river Kupa caused by the drought which affected a wider part of Europe. More than two hundred wooden piles made of oak tree and driven into the bottom of the right bank of the river were discovered (Fig.2). A great number of bricks, profiled stones, pottery, glass and metal objects were found in between the piles. Although the piles are placed along the whole area of the site, at some places they are grouped in larger numbers and relatively irregularly positioned (probably because the piles were to be exchanged as a result of decay). In that way the bigger concentration in two divided groups is obvious. Between them there is an empty space that was used for easier streaming of water (Fig. 3). This zone without the piles is probably connected with the finding of a sunken boat, a few meters upstream, which was used to regulate the streaming of the water. The finding of the boat at this particular place was not a coincidence. The large number of the stone pieces were found inside which proves that it was sunk on purpose (later it was perforated with two piles).

Dense arrangement of the piles and remains of the construction material suggest a massive construction above, the use of which is, till now, unknown. Perhaps the arrangement of the piles and the sunken boat can suggest the existence of the workshops and also a port with necessary facilities that needed the strong foundations.

It is important to mention the problem of the position of the Kupa river in ancient times about which various authors have very opposite opinions. Part of the literature expresses the opinion that the river bed, as the time went by, has moved toward the left side taking away the west edge of Siscia. According to this opinion the "Mint" locality belonged to the left side of the river and it was connected with Roman Siscia. However, beside the mar-

ginal, vertically positioned piles, towards the center of the river bed, there is a clearly visible and relatively regular row of sloped piles that served for earth reinforcement. These piles also confirmed that the wooden construction was finished there and that the navigable part of the river was the same as today. Consequently, the bed of the river did not change much in its position from antiquity till today.

Among many questions connected with the "Mint" locality, the pottery which was discussed in this article, gives one certain answer: life endured here from the second half of the 1st century till the 4th ct. which is the evidence that this position was very important for Roman Siscia.

It was impossible to observe the pottery stratigraphically because of the circumstances (mud, streaming of the water, adding of the new piles and mixed layers). It confirmed the fact that some pieces of ceramics that could have been joined were found at very distant places (sometimes one meter difference in height)

Pottery from the "Mint" locality is elaborated typologically (using the comparative method with the edited roman pottery). The localities of *Pannonia Inferior*, *Pannonia Superior*, *Dalmatia* and northern Italy served as comparative material. Pottery in this work is formally, morphologically classified.

The largest quantity of pottery from the "Mint" locality belongs to a period of the second half of the 1st ct. and the 2nd ct. Almost all standard forms of the Roman pottery of mentioned period are represented here. The majority of the haus ceramics has been produced in the local workshops because it was difficult to presume the profitability of its import from the long distant area. The form of these wares shows that they were produced under the strong influence of the Italic pottery production. It refers to plates and to particular types of glasses and bowls. Typical Italic forms mortars and censers were also adopted in the local workshops (these forms were unknown in Pannonia before Romans). The influence of the Italic pottery sources is visible on the other forms of the pottery in the first two centuries, and there is also La Tène tradition still present on the pot forms.

Fine wares and firma lamps are less represented and they are a part of the Italic import. After the arrival of Romans in Pannonia, the trade of fine products with Italy started. Amphoras from the same area come as proof of the trade between provinces and the Center. Amphoras are present in a small number which is unusual because they could have the function of packing material.

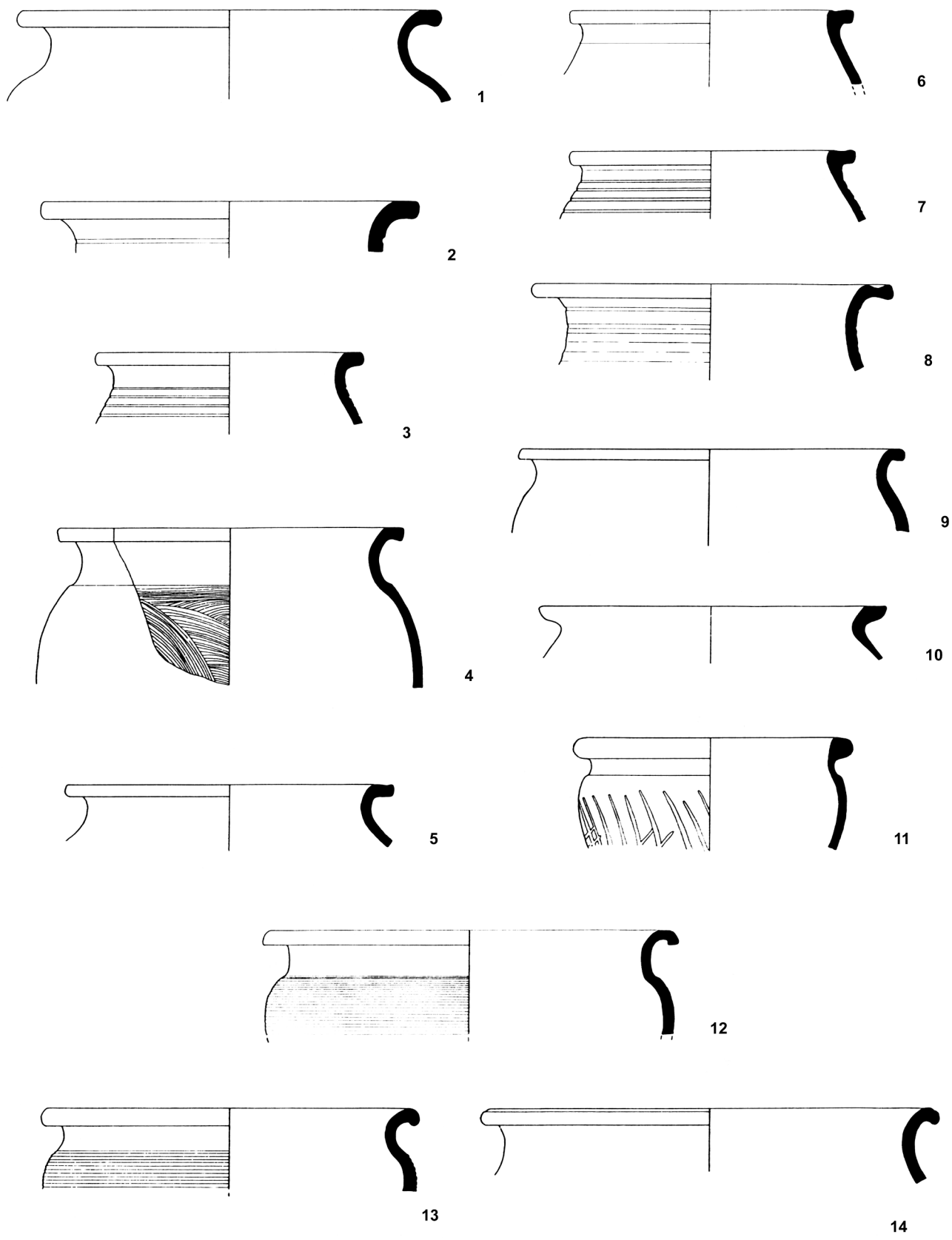
According to the material from the "Mint" locality the life continued during the 3rd and the 4th ct, but the situation with the pottery is different. The repertoire of the forms was radically reduced to several types of the pots, censers and plates which belong to a wider period from the 1st to the 4th ct.. The appearance of mortars in large number is interesting. They were probably produced there and were used for preparing food (they might have been used at the workshops as well).

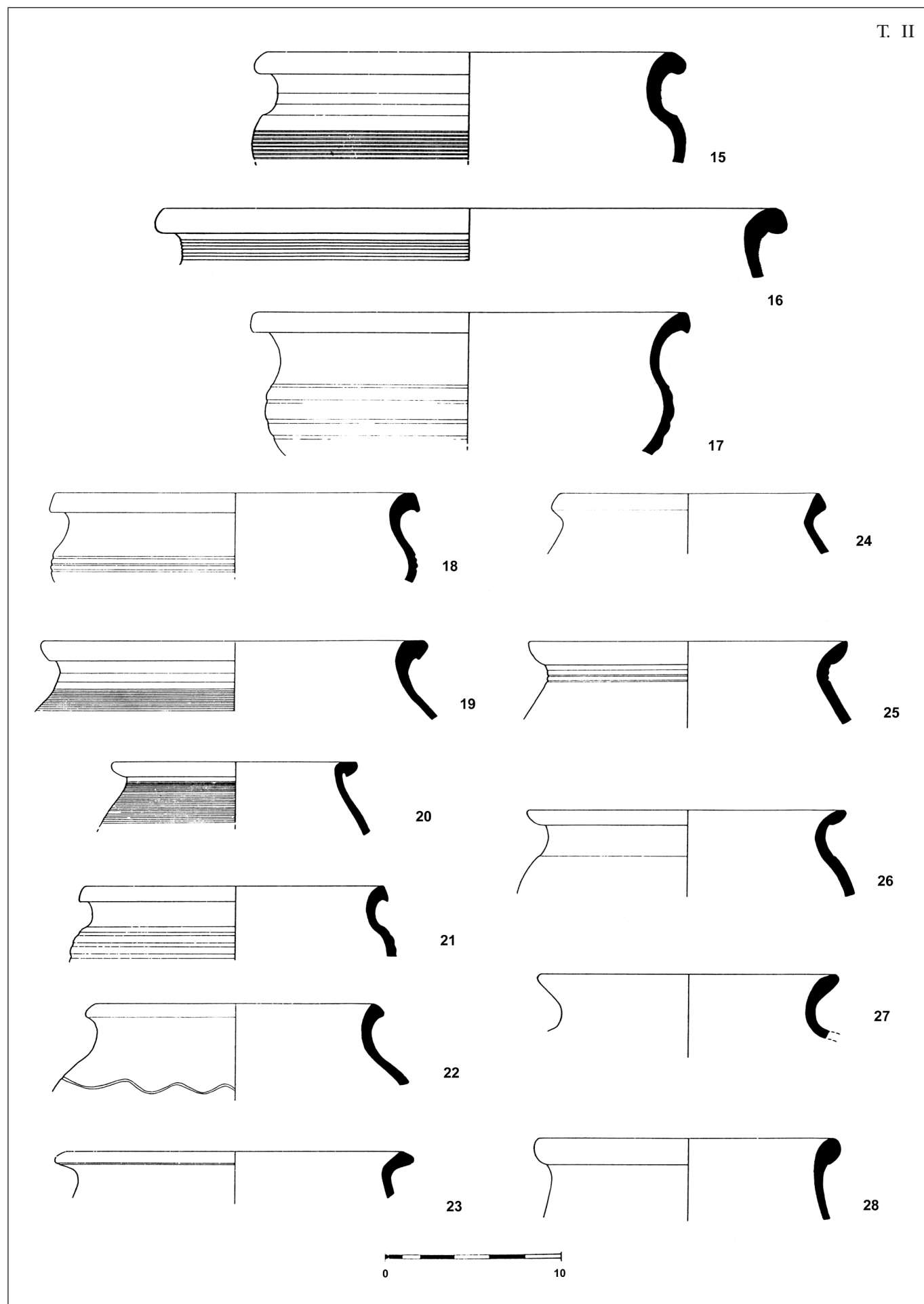
The cause of the reduction of the pottery repertoire to only a few forms in the 3rd ct. could be the change of the purpose of the objects above the piles. Some authors suggest that it became a mint in the second half of the 3rd ct. (Šipuš 1983: 21-29; Šipuš 1995: 46-51). Even if it is correct it is hard to believe that the mint functioned there till its end which was in the 420ies. Siscia was not spared

during the power fight between military emperors and usurpers and new danger was coming with the Great movement at the end of the 4th ct. and in the 5th ct.. It is probable that in the second half of the 4th ct. or at the beginning of the 5th ct. every activity stopped at the *Mint* locality, after which living and work *extra muros* became an adventure.

Translated by T. Lolić

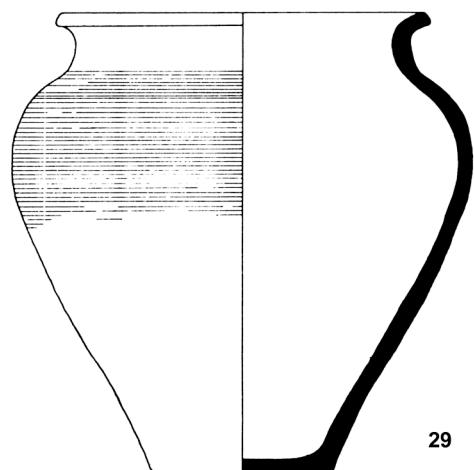
T. I

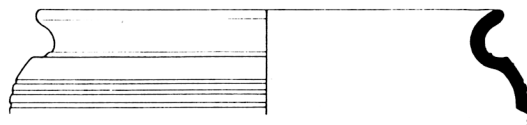
T. III

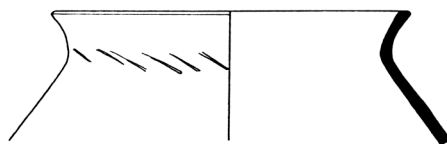
29

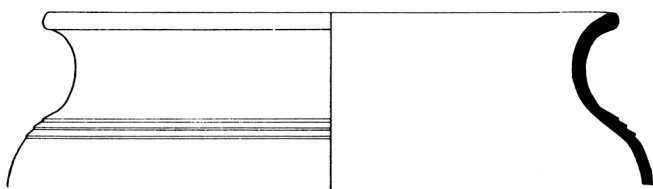
35

36

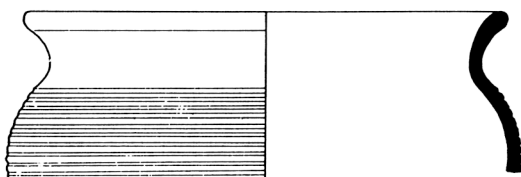
37

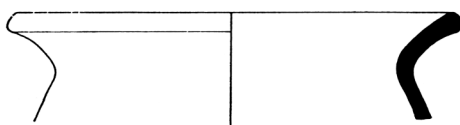
30

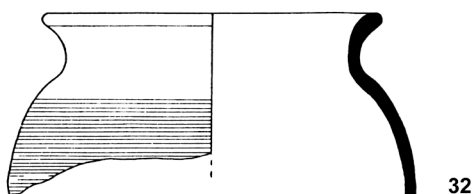
38

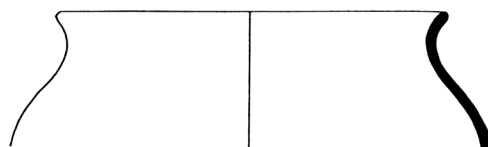
31

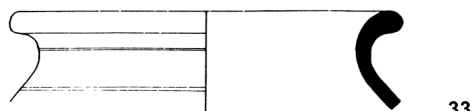
39

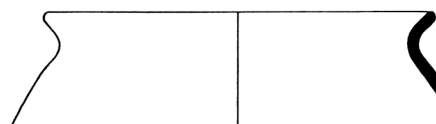
32

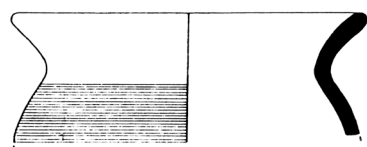
40

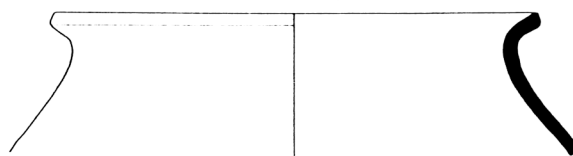
33

41

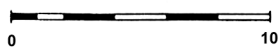
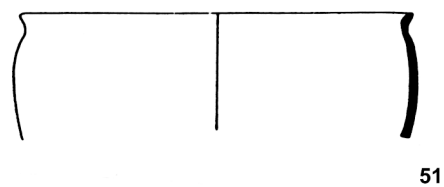
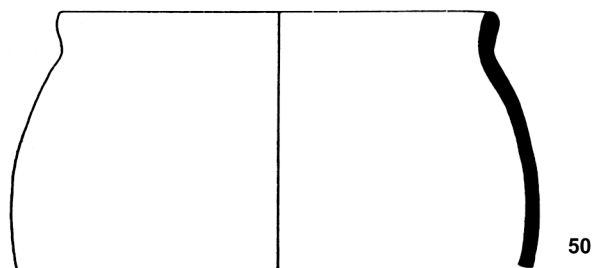
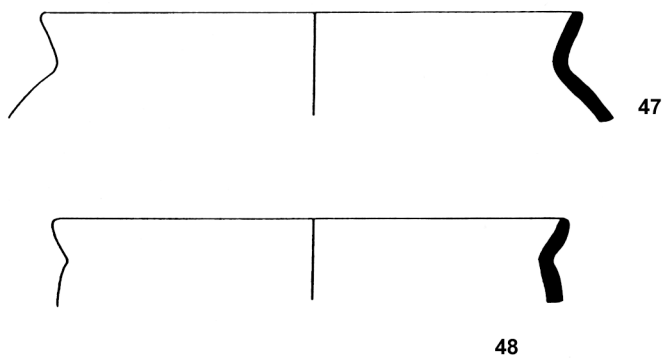
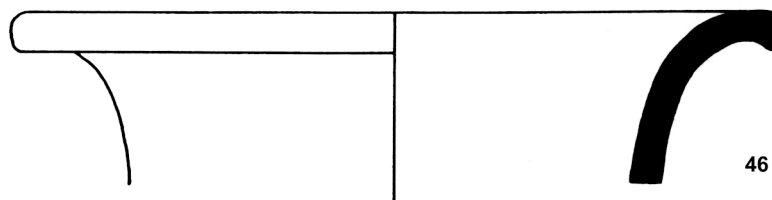
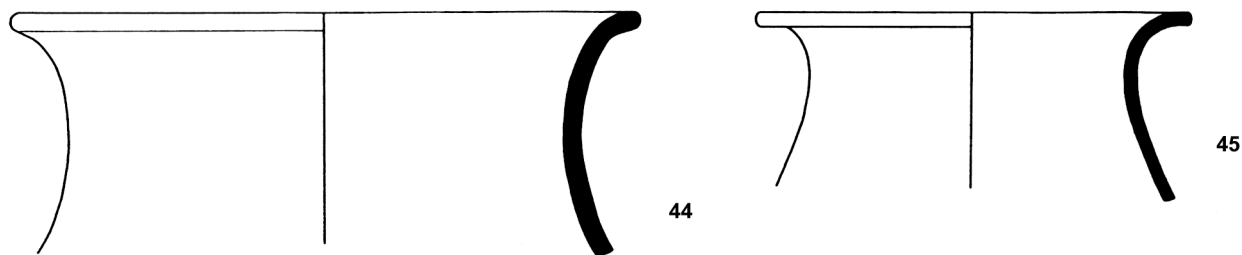
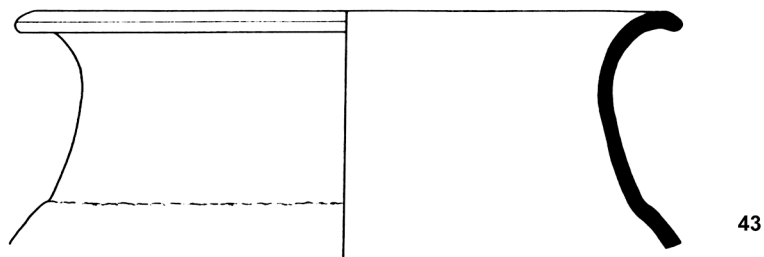
34

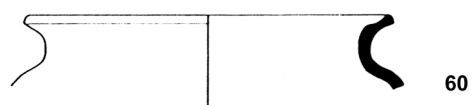
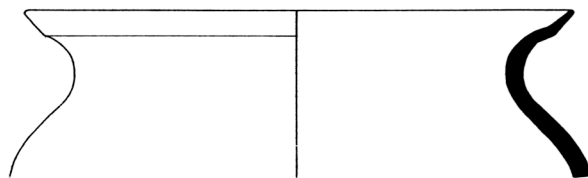
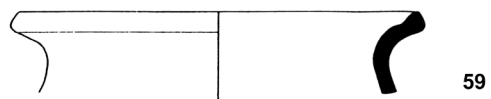
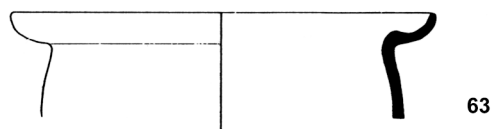
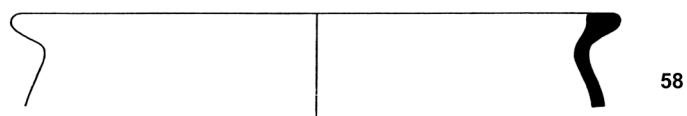
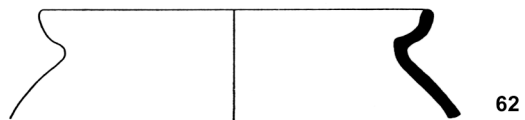
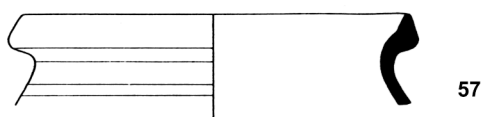
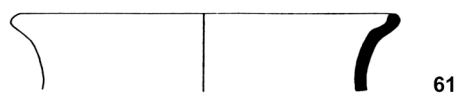
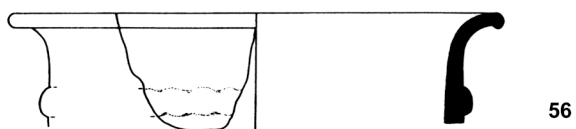
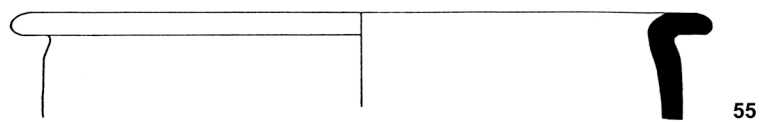
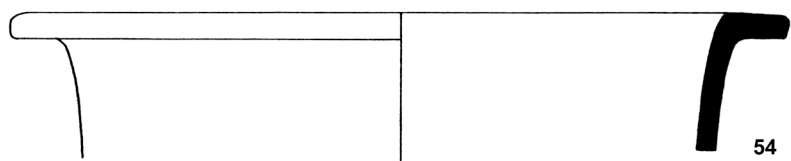
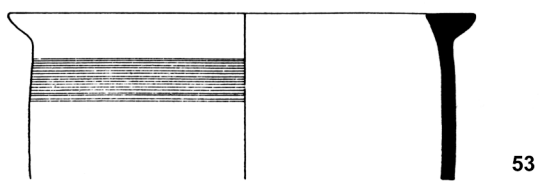
42

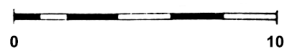
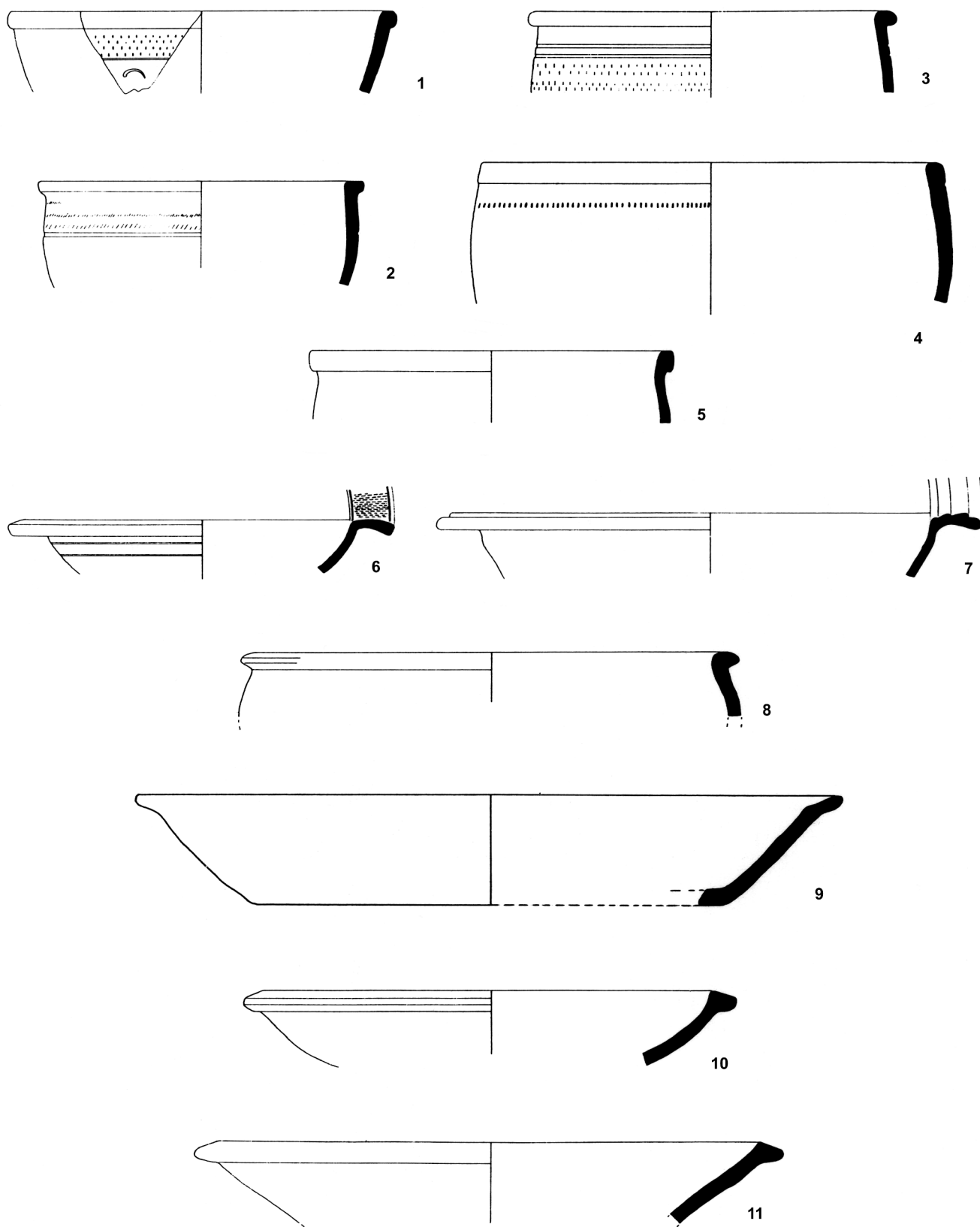

T. IV

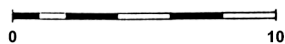
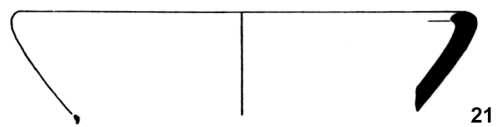
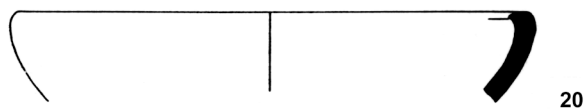
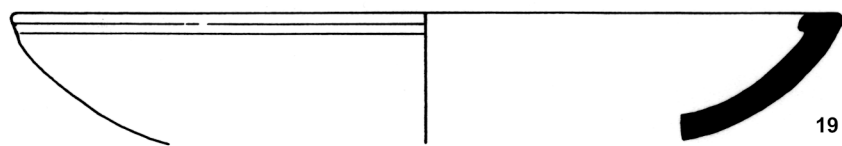
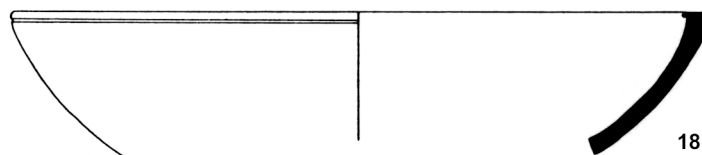
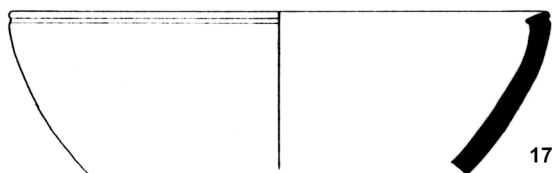
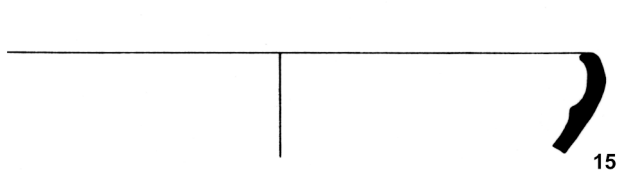
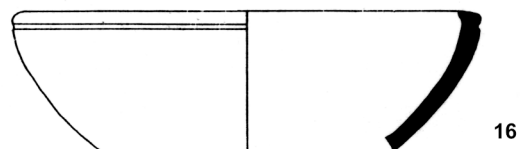
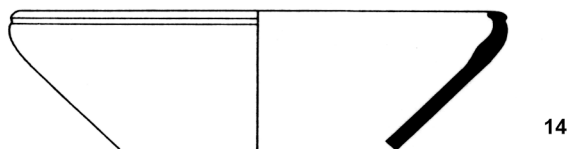
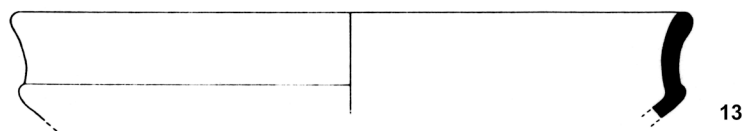
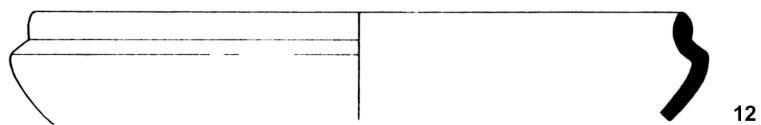

T. V

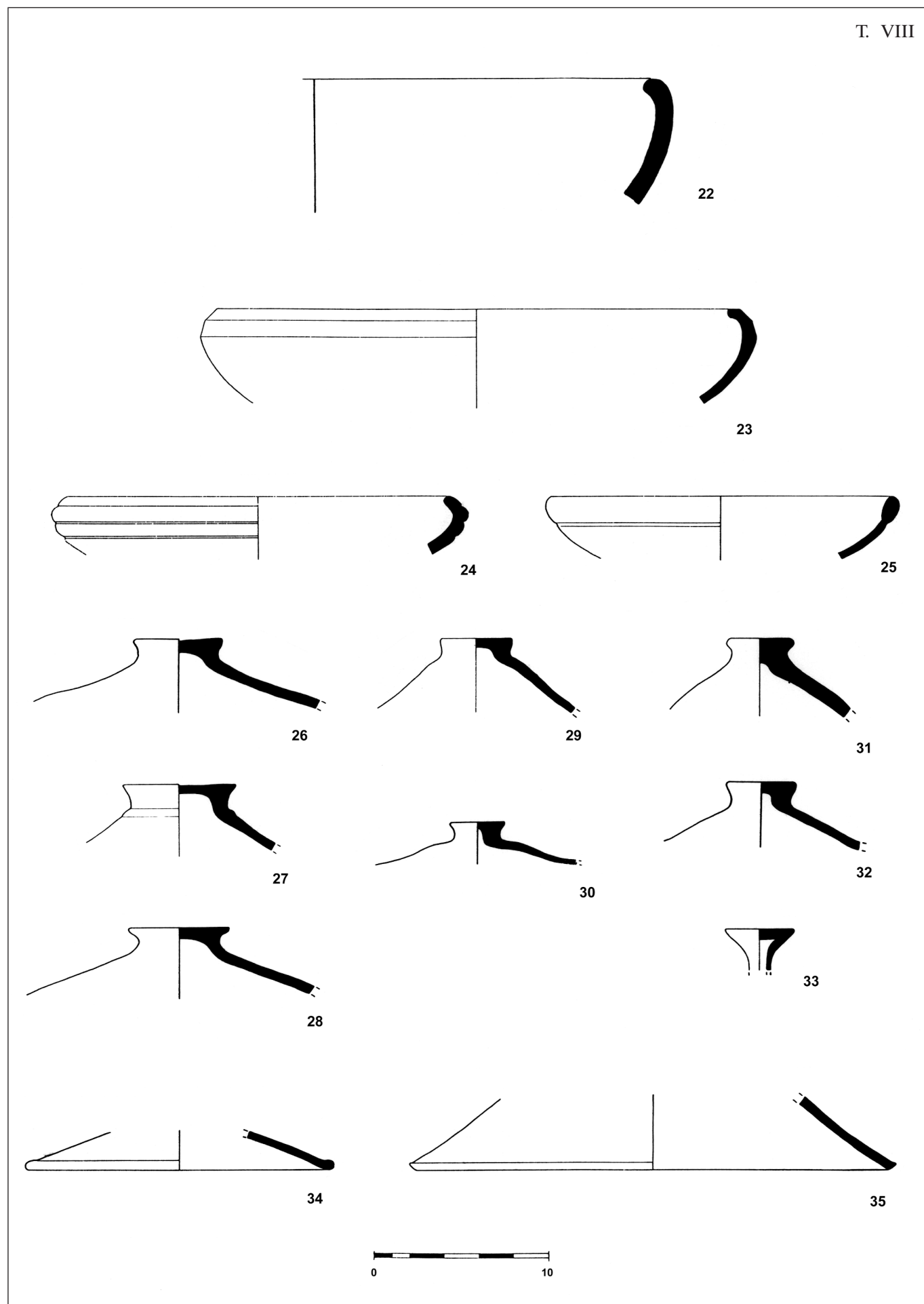

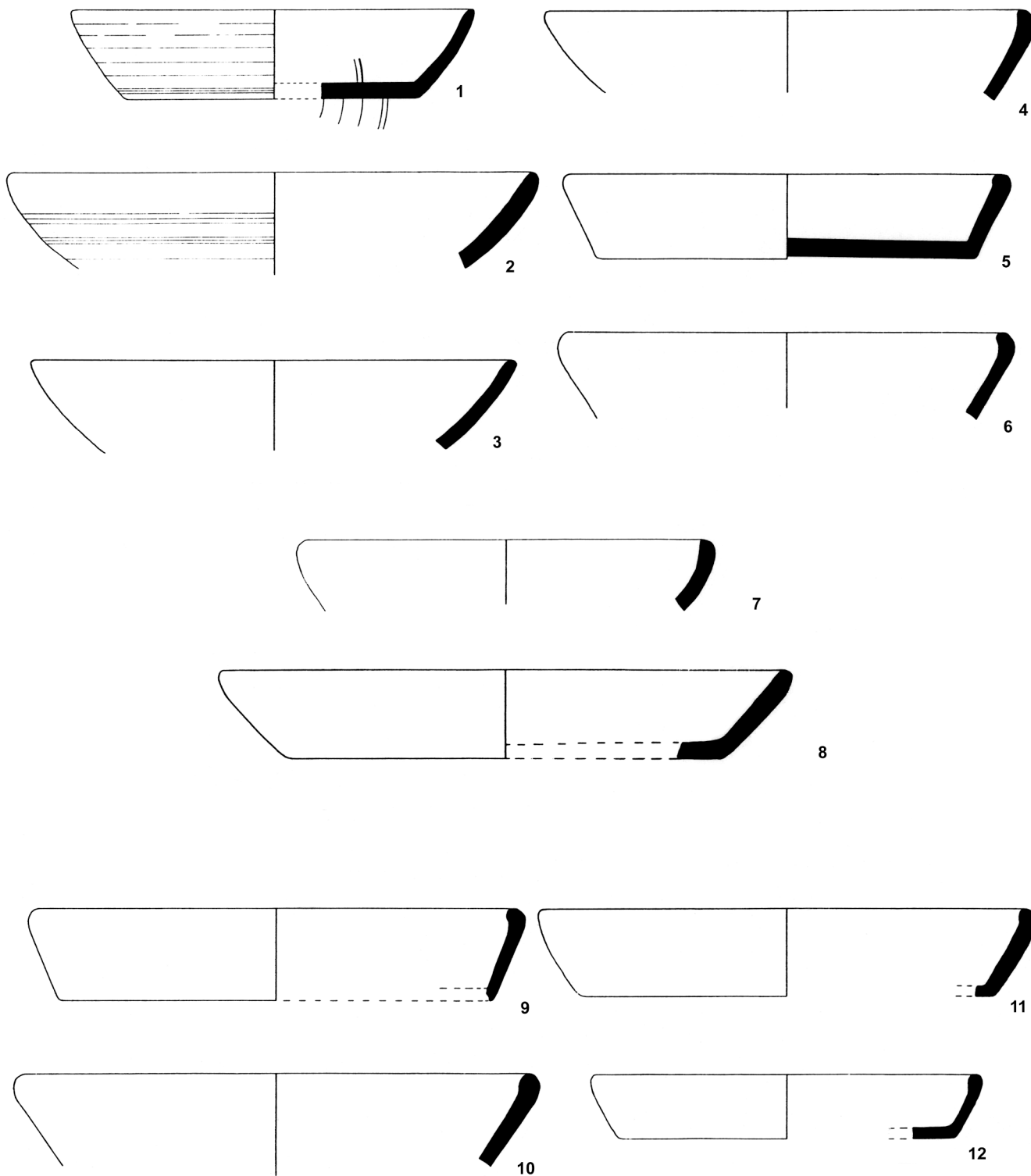
T. VII

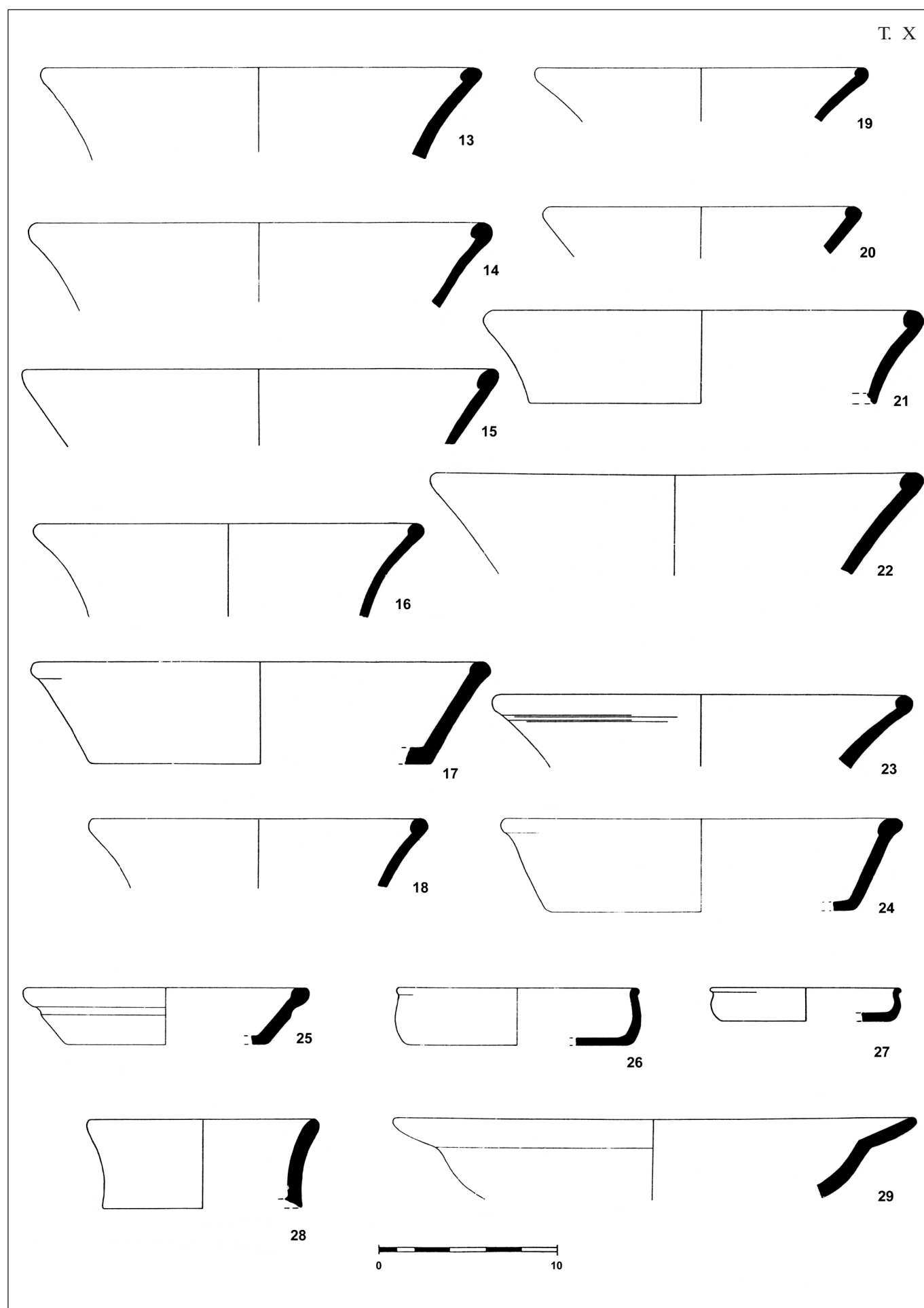

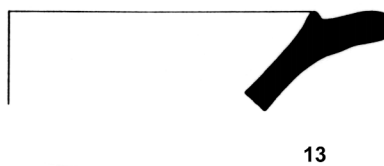
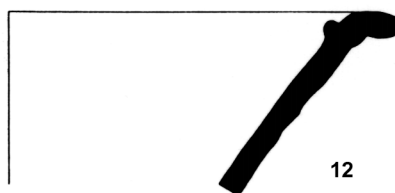
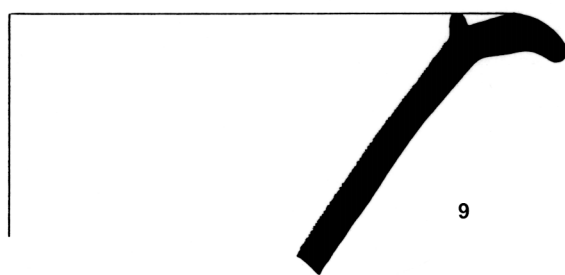
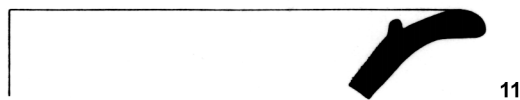
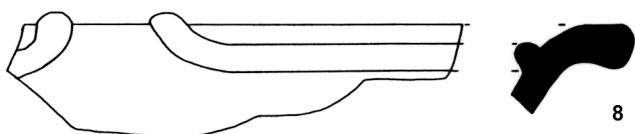
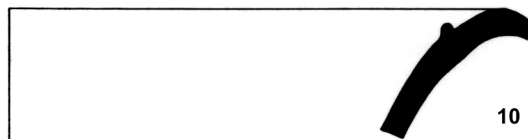
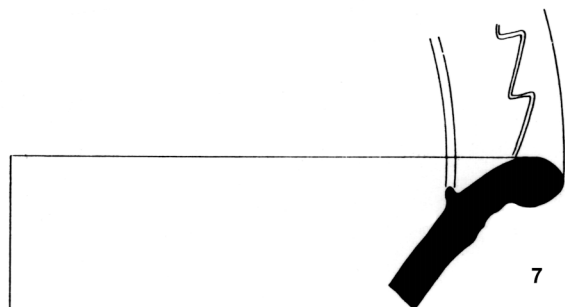
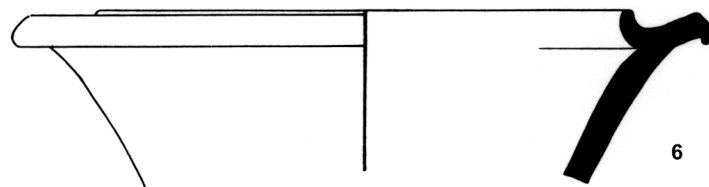
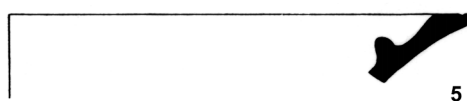
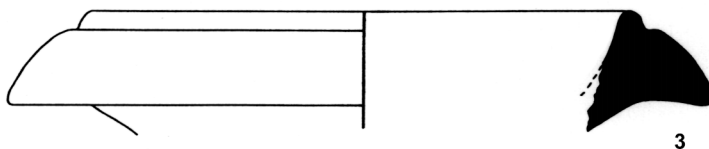
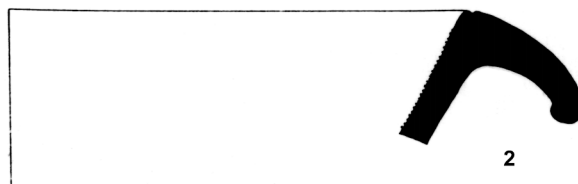
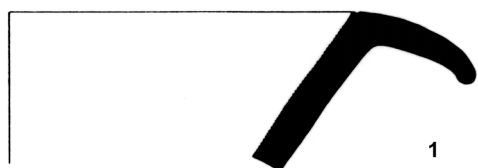
T. IX

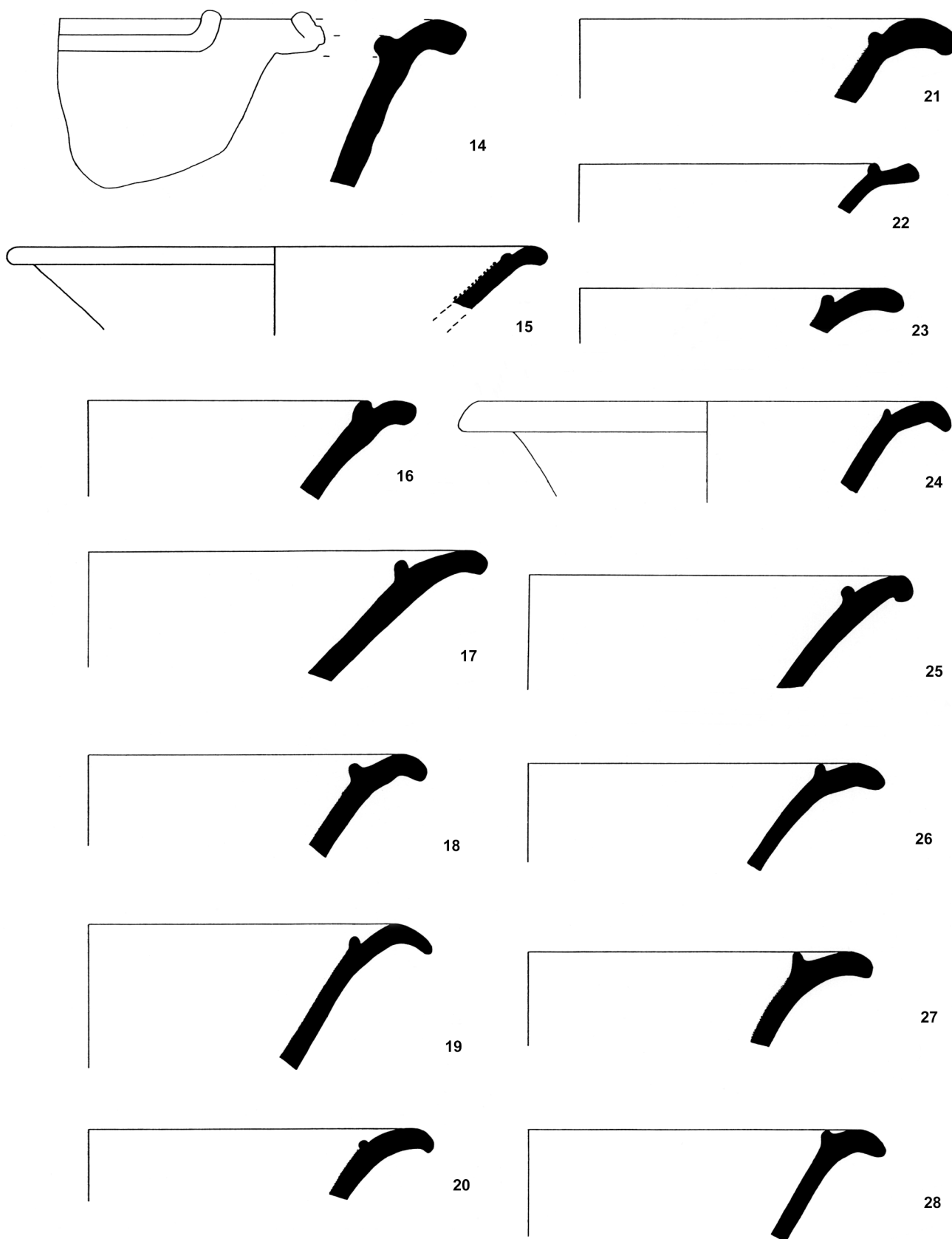
T. X

T. XI

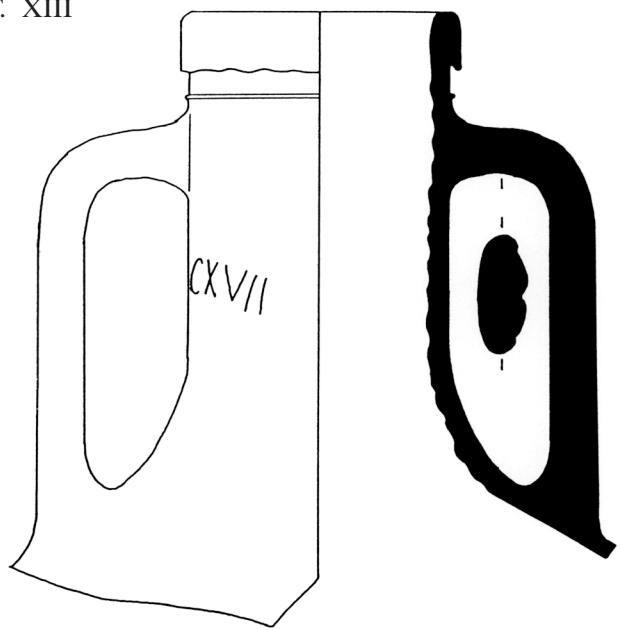

T. XII

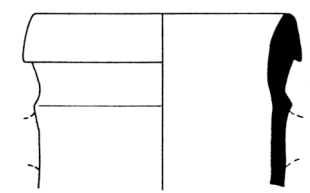

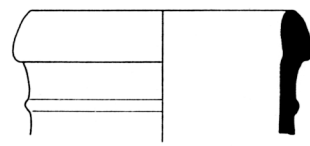
T. XIII

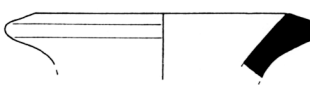
1

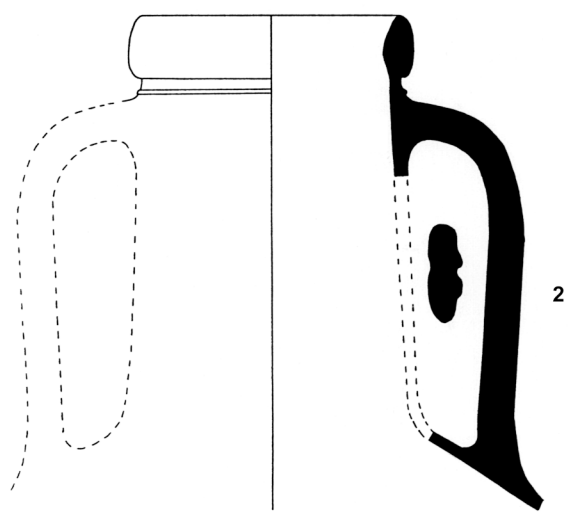
5

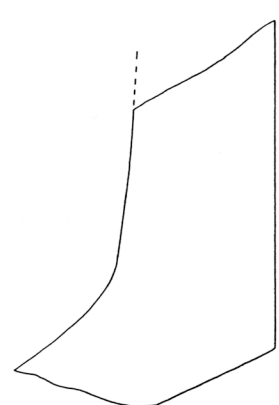
6

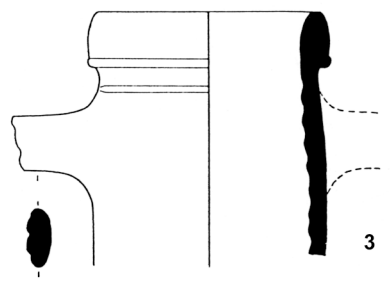
7

2

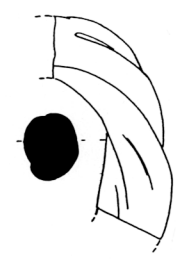
8

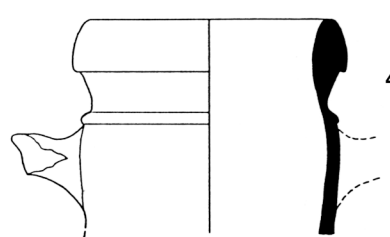
3

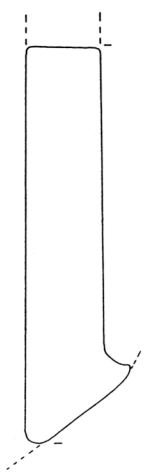
9

10

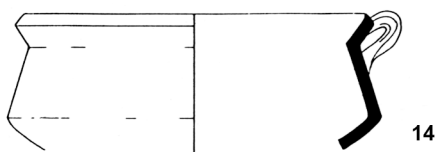
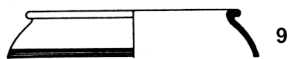
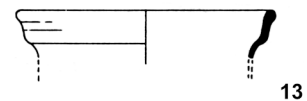
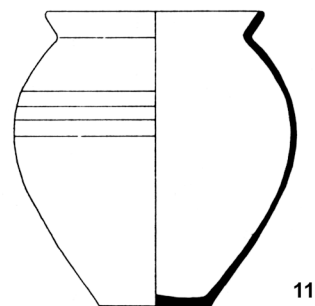
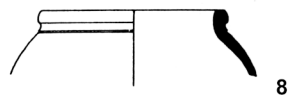
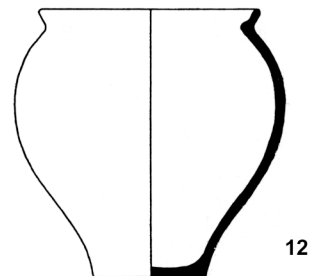
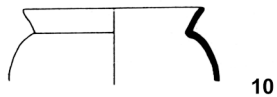
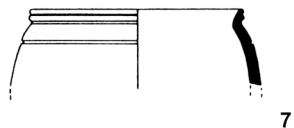
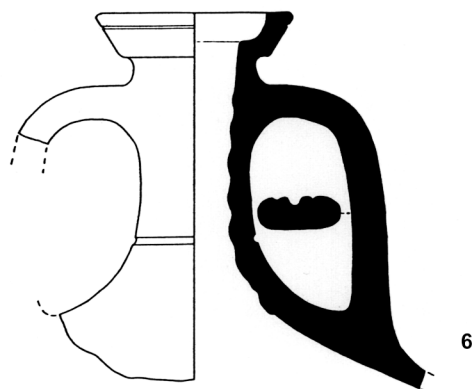
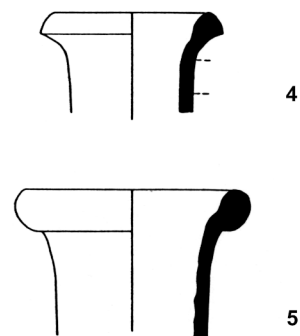
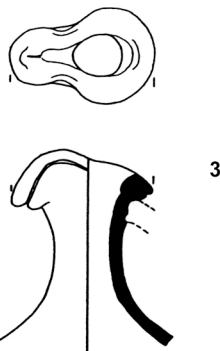
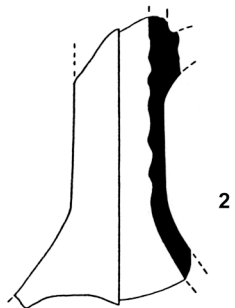
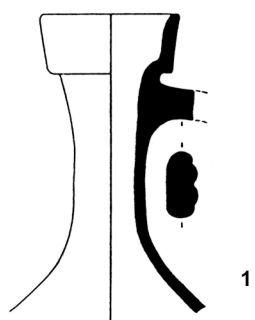

4

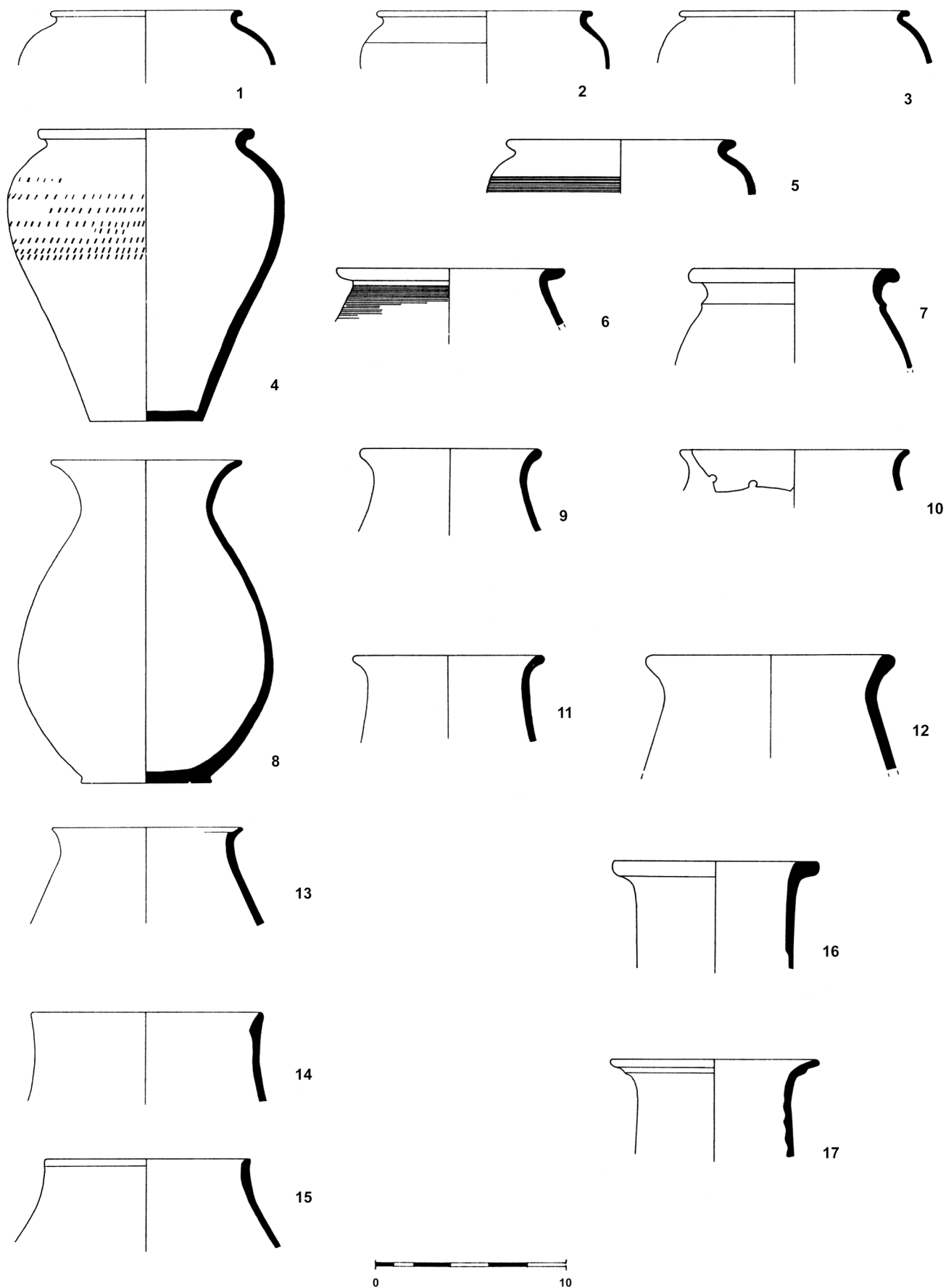

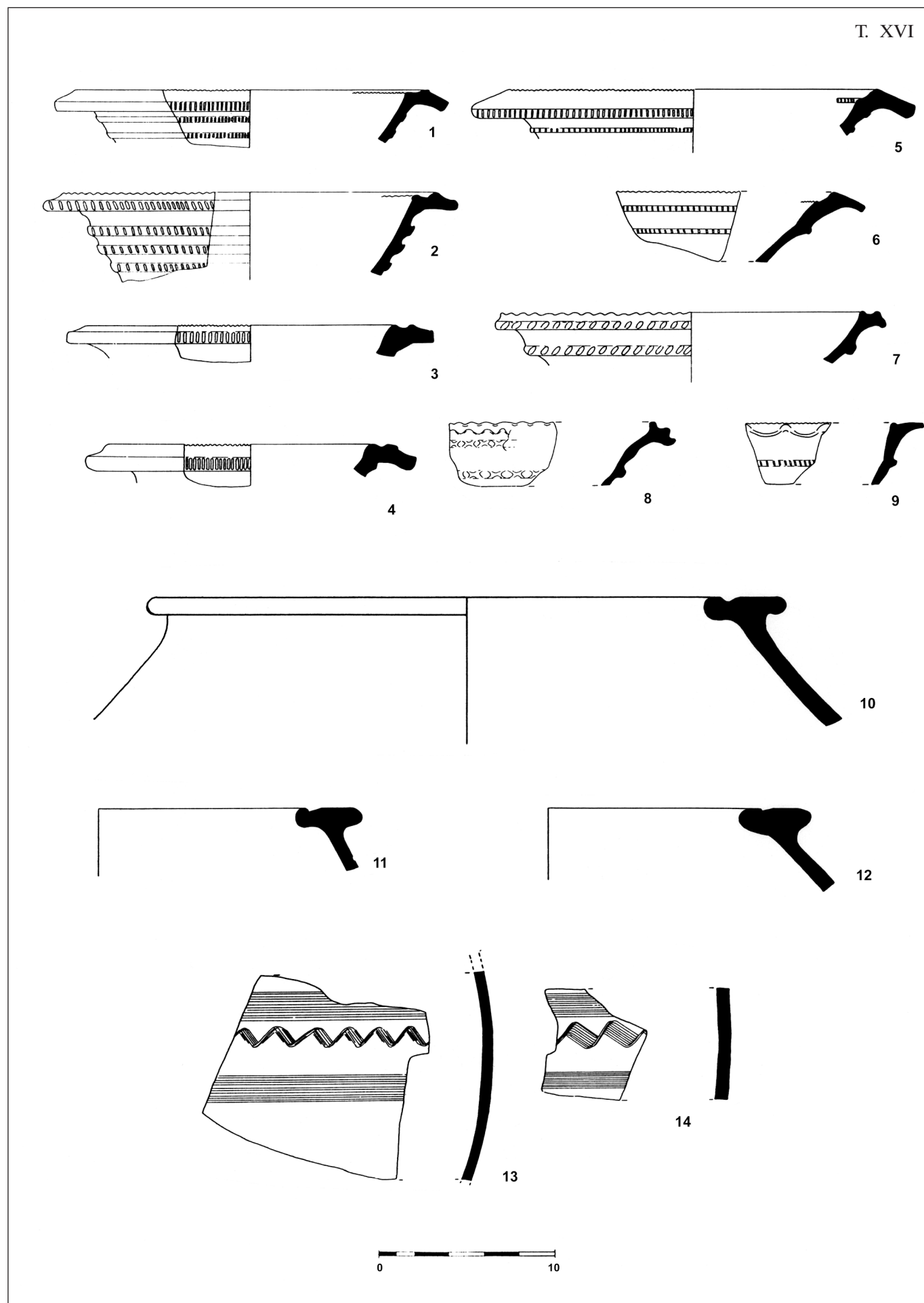
11

T. XV

T. XVII

